

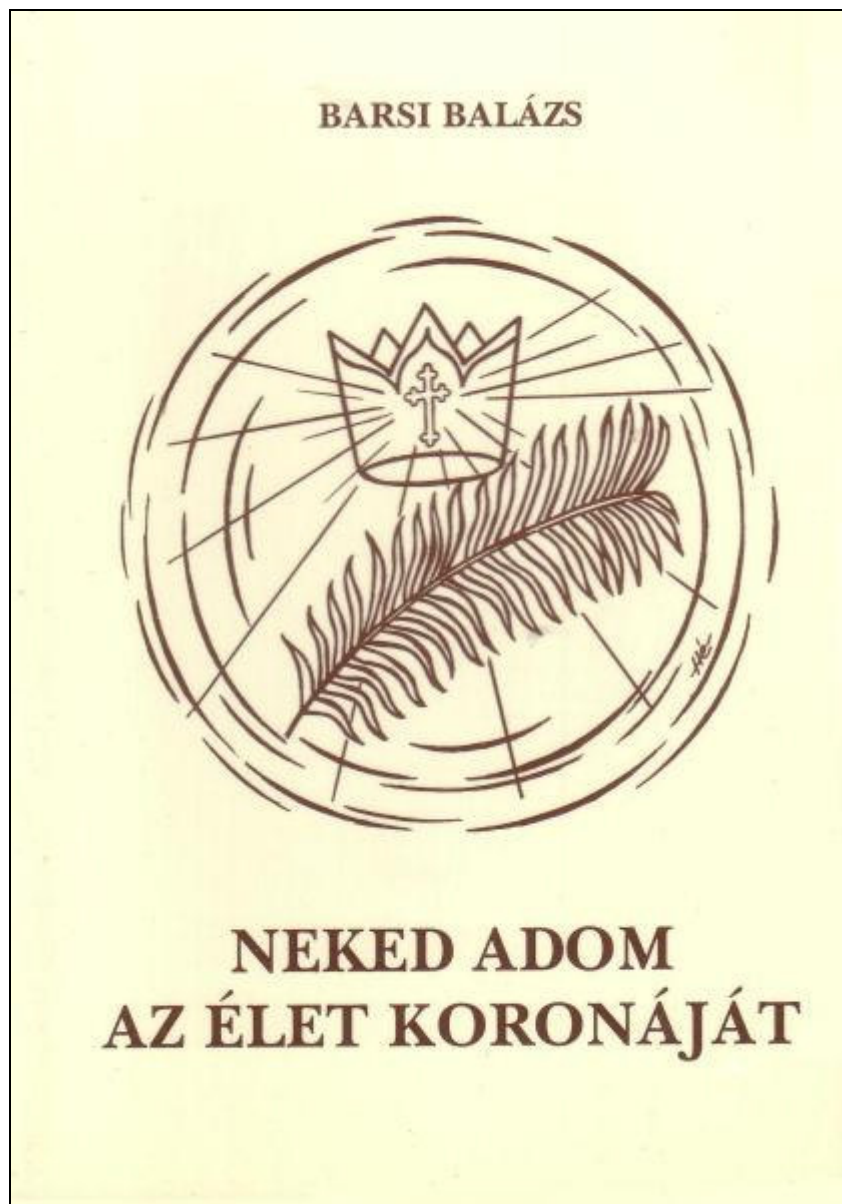
Barsi Balázs

„Neked adom az élet koronáját”

A Jelenések könyvének magyarázata

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Fr. Barsi Balázs OFM
„Neked adom az élet koronáját”

A Jelenések könyvének magyarázata

Jelen kötet *A Bárány menyegzője* címmel megjelent konferenciabeszéd-sorozat anyagának (EFO, Budapest, 1997) átdolgozott változata

Szerkesztette és a szöveget gondozta: Telek Péter-Pál

A rendi előljárók engedélyével

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 2005-ben jelent meg Sümegen az ISBN 963 219 811 5 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a szerzőé.

Ez a könyv és a szerzők egyéb művei megrendelhetők a következő telefonszámon:
06-87/352-983 és 06-30/3486-770.

Kiadásaink anyagi támogatására pénzbeli adományokat köszönettel fogadunk az alábbi OTP-bankszámlaszámon: 11773401-06641636

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Bevezető.....	4
Jézus Krisztus kinyilatkoztatása.....	6
A Jelenések könyvének liturgikus kerete.....	6
Az apokalipszis műfaja.....	9
A hét egyháznak írt levelek.....	14
Az efezusi egyháznak írt levél (2,1-7).....	15
A szmirnai egyháznak írt levél (2,8-11).....	18
A pergamoni egyháznak írt levél (2,12-17).....	22
A tiatirai egyháznak írt levél (2,18- 29).....	25
A szárdeszi egyháznak írt levél (3,1-6).....	28
A filadelfiai egyháznak írt levél (3,7-13).....	30
A laodiceai egyháznak írt levél (3,14-22).....	33
A Jelenések könyvének központi magja.....	37
A hetes egységekbe szerkesztett cselekmény.....	45
A hét pecsét feltörése (6,1-8,1).....	47
A hét harsona (8,7-11,18).....	51
A hét nagy jel (12,1-14,20).....	56
A hét csésze (15,1-16,21).....	60
Hét látomás Babilon bukásáról (17,1-19,5).....	64
Hét látomás a végső beteljesedésről (19,11-22,5).....	68
Függelék.....	73
Az apokaliptikus irodalom.....	73
A vadállat száma.....	74
Az ezeréves uralom.....	75
A számok.....	76
A színek.....	77
A Jelenések könyvének felépítése, szerkezete.....	77
A Jelenések könyvének kapcsolata az Ó- és Újszövetség irataival.....	80

Bevezető

Azért veszem kezembe a Jelenések könyvét, s merek lapjai közt pusztá kézzel lapozni, mert Krisztus kifogyhatatlan gazdagságát akarom megismerni. Nem valamit keresek, hanem valakit, azt, *akit a lelkem szeret* (Én 1,7), akit már ismerek az Anyaszentegyház hitéből, az evangéliumokból és az apostolok írásaiból, de akit megismerni maga az örök élet; akinek ismerete után valóságos szomjúság hajt.

Tudom, hogy nem járok rossz úton, hiszen ő maga az *Út, az Igazság és az Élet* (Jn 14,6). Ő maga jelentette ki nekem, hogy ne hirdessek mást, és tudni se akarjak másról köztetek, mint *Jézus Krisztusról, a megfeszítettről* (vö. 1Kor 2,2), aki legyőzve a halált és az alvilágot, a hazugság és minden gyilkosság szerzőjét, a Sátánt, és csatlóseit: a nagy fenevadat és az öskígyót, dicsőségesen feltámadt, az Atya jobbján ül, és eljön ítélni eleveneket és holtakat. Mindaz eltévedhet és el is téved a Jelenések könyvének értelmezésében, aki nem elsősorban magát az Utat keresi: Jézus Krisztust.

Nem futurológiát művelek és nem is csillagászatot (bár ezeknek megvan a létjogosultsága), hanem krisztológiát.

A futurológia semmit sem tudhat az emberi történelem végső értelméről, mert ez a történelem nem önmagában hordozza értelmét. Ha az emberiség egésze nem egy személyes Isten színe előtt áll, akkor történelmének semmiféle végső értelme nincsen; akkor esetek, történések, ügyek széthulló halmaza, enyészetre ítélt gigantikus szeméttelp csupán. Ha viszont valaki azt állítja, hogy az emberi történelem végső értelme maga a történelem, akkor a történelmet és annak szereplőit isteníti, ez pedig éppen az a bálványimádás, amelyet a nagy fenevad, a kéjné, Babilon, azaz a római császárság megkövetelt a Jelenések könyvének első olvasóitól; de azok megtagadták és vérük ontásával tanúsították, hogy a császár nem Isten, hanem egyedül Jézus a *Királyok Királya és az Uralkodók Ura* (1Tim 6,15). Én e mártírokkal és az egyetemes Egyházzal együtt vallom tanítását, mely szerint a történelem csak Isten színe előtt nyeri el értelmét, mint ahogy életünk eseményeiből, eseteiből is csak akkor lesz történelem, ha az legalább két személy között zajlik, akik azt egymáshoz való viszonyukban értelmezik.

Ugyanígy a csillagászat és a fizika is csak a jelen világról tehet kijelentéseket, de annak létezése végső okáról és céljáról semmit sem mondhat, mert az a létezők összességén kívül van. S ha valaki azt állítja, hogy a kozmosz létezésének oka és célja maga a kozmosz, akkor már nem természettudományt művel, hanem vallást alapít, mely isteníti az esztelen és tudat nélküli létezők összességét, szentségtörő és szégyenletes módon leborul a személytelen létezők előtt. Jézus maga mondta: „*Bízatom, én legyőztem a világot*” (Jn 16,33), s ez mintegy a Jelenések könyvének alcíme is lehetne, mert ez az írás nem más, mint Krisztus világ felett aratott győzelmének könyve. A világ pedig jelenti az emberek világot – tehát a történelmet és a történelemben megmutakozó sátáni erőket –, de jelenti a kozmoszt, a csillagvilág még általunk nem ismert roppant méreteit is.

A Jelenések könyve ezért minden félelmetessége ellenére nem a rémület, a sötét félelmek könyve, nem a véres háborúk és az isteni ítélet kozmikus borzalmainak könyve, mert bonyolultsága, zavaros, érthetetlen, sőt olykor örült álmokképei nem Istenről szólnak, hanem az emberről, aki visszautasítja Istent, a szeretet Istenét, aki felforgatja a történelem és a kozmosz rendjét, amikor fellázad annak Teremtője ellen. A háborúk, a csapások, a szörnyűségek és a sötétségek az emberi szívből erednek, viszont az Istentől való békesség, vigasztalás, gyöngédség és világosság mindezeket felülmúlja. *Boldog, aki olvassa és aki hallgatja ezeket a prófétai szavakat...* (1,3)

Most mi vagyunk ezek a boldogok – és engem választott ki arra Isten, hogy itt és most közöljem veletek a boldogságot adó kegyelmet és békességet. Vegyük hát kézbe együtt ezt a

csodálatos könyvet, az isteni vigasztalás, gyöngédség és világosság könyvét! Kérjük az Úr Jézust, hogy küldje el Szentlelkét, akiben „*cor ad cor loquitur*”, az ő isteni Szíve szól a mi gyöngé ember szívékhöz. Ami ebben a töredékes igehirdetésben gyatra és rossz, az tőlem való, ami viszont jó, lelkesítő és erőt adó, az tőle származik. Neki legyen dicsőség mindörökkön-örökké. Ámen.

Jézus Krisztus kinyilatkoztatása

A Jelenések könyvének liturgikus kerete

Figyeljük csak meg a Jelenések könyvének első szavait: *Jézus Krisztus kinyilatkoztatása...* (1,1). Ez hasonlít Szent Márk evangéliumának kezdetéhez, ahol ezt olvashatjuk: *Jézus Krisztus, Isten Fia evangéliumának a kezdete* (Mk 1,1). Az „evangélium” örömhírt jelent: örömhírt Jézusról, aki a Krisztus (vagyis a Fölkent, a zsidóknak megígért Messiás), és még ennél is végtelenül több: Isten Fia. Jóllehet Szent Márk eseményekről szól, amelyeket Jézus végbevitt, szavakról, amelyeket mondott; eseményekről, amelyek vele történtek, és szavakról, amelyeket neki mondtak, hiszen egy személyt csakis ezekből lehet megismerni; de az igazi örömhír Szent Márk evangéliumában sem más, mint maga Jézus Krisztus és az ő megismerése. Ugyanígy a Jelenések könyve bár mindjárt az első mondatában megígéri az olvasónak, hogy *megmutat mindent, aminek csakhamar be kell következnie*, mégis az a kinyilatkoztatás, amelyet ad, lényegében nem a bekövetkezendő események feltárása, hanem Jézus Krisztus apokalipszise, Jézus Krisztus kinyilatkoztatása.

Igaz, hogy a történelemben megmutatkozó gigantikus harc vonatkozásában és az egész világmindenséghez viszonyítva tárul most fel a titok, de a feltárlkozó titok elsősorban Jézus Krisztus titka! Eddig is tudtuk, hogy ő azért jött, hogy a Sátán művét lerontsa (vö. 1Jn 3,8) és saját uralmát kinyilvánítsa az egész véres emberi történelem felett.

Így ír evangéliumában Szent János: *Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. Minden általa lett, nélküle semmisenem lett, ami lett.* (Jn 1,1-3) A világmindenség, a kozmosz Jézus Krisztus hatalma alatt áll, nincs önálló, Jézustól, Isten megtestesült Fiától független létezése. Szent Pál így ír erről a kolosszei híveknek: *Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsősülöttje. Mert benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat.* (Kol 1,15-16) Ha viszont a kozmosz a megtestesült Igében áll fenn, akkor a világmindenség jövő sorsát kutatva én elsősorban *Jézus Krisztust akarom megismerni és az ő feltámadásának erejét* (vö. Fil 3,10).

Ha felnéztek az égre, tudjátok meg, hogy senki sem fog onnét, vagyis Istentől érkezni, csak az, aki egykor leszállt a Szűz méhébe, majd felment Atyjához és ül az ő jobbján. Nem jön más, mert nincs más isten Istene kívül. Ő viszont eljön ismét, hiszen megígérte. A téli ég ólomszürke felhői, a nyár végi haragos viharfellegek s a szelíd báránnyfelhők mind róla beszélnek, aki eljövendő. Ez az egyetlen vigasztalás, és a fenti sorok olvasása közben Isten máris letöröl a szemünkről minden könnyet.

Most tehát Jézus Krisztus kinyilatkoztatásáról fogunk hallani. Semmi sem érdekelhet minket jobban ebben a könyvben, mint maga a mi Urunk, Jézus Krisztus, az ő teljességében, vagyis Titokzatos Testében, az Egyházban, melyet a Jelenések könyve szeret a Bárány Menyasszonyának nevezni.

Az első század végén a Menyasszony, az Egyház nemcsak annak édességét élvezte már, hogy ő Jegyeséé, Jegyese pedig az övé, hanem ezt a házasságot, ezt az egyesülést vállalnia kellett a zsidóság és a pogányság színe előtt is.

Az Egyháznak el kellett hagynia az atyai házat, ki kellett szakadnia a zsidóság köréből, mely őt Jegyese miatt kivetette, és amint Jegyesét, őt is üldözte, mert nem fogadta el Jézus Krisztus istenségét, a megtestesülés és a megváltás szent titkait. A pogánysággal is szembekerült, ismét csak üldözött lett, a római császárság el akarta törölni a föld színéről, de Isten oltalmába vette. Így a világban maradt, de nem a világból élt (vö. Jn 15,18-21), hanem Jegyese szerelméből és ajándékaiból, a szentségekből. Az őskereszténység ugyanakkor – a

Jelenések könyve tanúsága szerint – nem lett ellensége sem a zsidóságnak, sem a pogányságnak, mert éppen azt tanulta meg Jézus Krisztus e kinyilatkoztatásából, hogy Isten minden embert üdvözíteni akar, de nem az ember akarata ellenére. A csapások, az istenítéletek a kegyelemnek ellenálló ember szívéből törnek elő. De azoknak, *akik be vannak írva a Bárány életkönyvébe*, vagyis meg vannak keresztelve, és nyilvánvalóan hitük szerint élnek, semmiféle megpróbáltatás nem árt, mert Isten védelme alatt állnak.

A patmoszi látnok megpillantva a dicsőség Urát, mint egy halott rogyott le lábaihoz, ő azonban megérintette jobbjaival és így szól hozzá (s amit Jánosnak mondott, itt és most nekünk is szól): „*Ne félj!*” Ha valaki a teremtmények közül így szól hozzám: ne félj, azzal megnyugtat valamennyire, de egzisztenciális félelmeimet el nem veszi, mert ő nem az első és az utolsó, ő nem támadt fel a halálból, és nincs nála a halálnak és az alvilágnak a kulcsa. Igazából a legnagyobb hatalomtól kell csak félni. Aki kisebbektől fél, az ostoba, ám aki a legnagyobbtól fél, az Istentől fél; Isten viszont maga a szeretet. A Jelenések könyve megtanít arra, hogy semmitől és senkitől se féljek, csak a legnagyobb hatalomtól, az Istentől – mint a vértanúk, akik nem féltek nem tetszeni pogány völegénynek vagy menyasszonynak, pogány barátoknak, pogány közízlésnek; akik csak Istentől féltek: féltek megbántani őt, félték az egyetlen és minden istenek fölötti Isten hatalmát. Nem féltek a császártól, és nem bálványozták őt, bár ezért a halál lett az osztályrészük, de féltek az Istentől. S íme most maga az Isten szól ahhoz a hívőhöz, aki csak tőle fél: „*Ne félj! Én vagyok az első és az utolsó és az élő. Meghaltam, s lám, mégis élek, örökké. Nálam van a halálnak és az alvilágnak a kulcsa!*” (1,17-18) Az istenfélelem jutalma a legteljesebb békesség, melyet senki sem vehet el tőlünk.

Azután nézzed azt a sereget, amelyet megszámlálni sem lehet... Nézd vonulásukat, ahogy felkelnek ravatalukról és énekelnek, s hívnak téged is, mert te is meghívott szent vagy. A Jelenések könyvét olvasva a modern szórakoztatóipar dübörgő gépezete, a fegyverek és pokolgépek fülsiketítő robaja és a szeretetben beállt elviselhetetlen csönd mögött is meg kell hallanod a fehér ruhába öltözött énekét: „*Üdv Istenünknek, aki a trónon ül, és a Báránynak!*” (7,10) „*Áldás, dicsőség, bölcsesség, hála, tisztelet, hatalom és erő a mi Istenünknek örökkön-örökké! Amen.*” (7,12)

Keresztény lélek, vedd észre, hogy a patmoszi látnokkal együtt az Úr napján, azaz vasárnap te is a hit józan elragadtatásával vagy jelen a szentmiseáldozat bemutatásán, s a liturgia földöntúli fényességében előtted is feltárul az emberi történelem egészének végső értelme és rendeltetése. A megváltott világ hódolva éneklő a *Szent, szent, szent*-et, s amikor feltekintesz az átváltoztatott ostyára, a hit szemével az új ég és új föld nyilvánvaló jeleit láthatod, hiszen a szent színekben mint az eljövendő új teremtés darabjaiban Isten már minden a mindenben.

A 4. és 5. fejezet egy őskeresztény misekánon, a teremtő Isten dicsérete, aki kinyilatkoztatta magát az Írásokban. A szövegben szereplő őskeresztény Sanctus Izajás Sanctusától már eltér, de még nem a mi mostani misénk Sanctusa. Egy vasárnap a szentmise erőterében János elragadtatásba esik. Ne gondoljuk, hogy felemelkedik az égbe, hanem megérti, hogy a mise – Krisztus áldozata és dicsőséges feltámadása – ad a történelemnek és a kozmosznak értelmet. Ez a könyv nem a történelem előre kész forgatókönyve, ez fatalizmus lenne. Isten akarata az, hogy történelmét az emberiség – vele együttműködve vagy nélküle, sőt akár törvényei ellenében is – szabadon formálja! Ugyanakkor Isten is szabad, és végső soron az ő terve érvényesül. Szent János tehát nem világtörténelmet írt, még csak nem is a végidők forgatókönyvét, hanem a történelem értelmét mutatja meg azzal a ténnyel, hogy Krisztus győzni fog, mert már győzött.

Krisztus győzelme lényegét tekintve nem jövőbeli, hanem már megtörtént esemény. Ha előre akarsz tekinteni és látni a jövőt, hátra nézz – tanít a Jelenések könyve –, vissza a Kálvária hegyére, ahol meghalt érted és mindenkiért az ártatlan Bárány, Isten egyszülött Fia. Mindaz, ami eljövendő: a megpróbáltatások a te életedben és az emberiség történelmében, a

világmindenség teljes összeomlása és tűzben való elégése, a halottak feltámadása és Krisztus dicsőséges eljövetele az ég felhőiben mind nem mérhető ahhoz az eseményhez, amely érted és minden emberért már megtörtént a Golgota véres ormán: az egyszülött Fiú halálához, mely által győzelmet aratott a halál és az alvilág fölött. Igen, a kereszten győzött, nem a feltámadásban! A feltámadásban csak kinyilvánította győzelmét, hogy megigazult állapotba kerülhessünk. Vétkeinkért halt meg, de megigazulásunkért támadt fel (vö. Róm 4,25). A kereszten vette el a bűneinket, de ez csak a feltámadásban lett nyilvánvaló, amikor is Isten hatalmas Fiának bizonyult (vö. Róm 1,4).

Egy bencés szerzetes, a liturgia tudósa és az emberi lélek alapos ismerője írja:

„Két módszer van arra, hogy harcoljunk a teremtmények zaja ellen, amelyek megosztják szívünket: az emberi erőlködés, amely tőlünk jön és a természetfeletti szemlélődés, amely Istentől való... A második módszer, amelyet teológiai módszerek neveznek, a tisztátalanságot a szeretet erejével, a világosság vonzásával, az isteni dolgok édességével űzi ki belőlünk. Ez felel meg a kereszténység első évezredének. Feltételezi az aszkézist, de túlhaladja. (...) Tizennégy évszázad szerzetesi tapasztalata arra hajlik, hogy a bűn elkerülésének legjobb módja nem annyira abban áll, hogy elfordulok a büntől, mint inkább abban, hogy Isten oldaláról nézek mindent kitartással.”

Jézus Krisztusnak ezt a fönséges, mindent a végső ítélet fényében lemérő ismeretét és szeretetét a Jelenések könyvéből sajátíthatjuk el. Ezért is furcsa, akár az ördög cselvetése is lehet, hogy ebben a könyvben, melyet elejétől a végéig a fönséges Krisztus ural, sokan a hívő keresztények közül is csak a vadállatot keresik. Érthetetlen módon olyan felfokozott érdeklődést mutatnak a hatszázhatvanhatos számot homlokán viselő vadállat iránt, hogy ezzel szinte már az uralma alá is kerülnek.

Ha bemegyünk egy őskeresztény bazilikába, ott van az apszisban a Pantokratornak, a mindenben uralkodó Krisztusnak a képe. A Jelenések könyve olyan, mint egy hatalmas építmény – látomások sorozatából álló szellemi világ –, amelynek fundamentuma és záróköve a dicsőséges Krisztus. Szent János éppen azzal erősíti meg a véres üldözések idején testvéreit, hogy figyelmüket, hitük szemét szüntelenül és kizárólagosan a meghalt, de feltámadott dicsőséges Krisztusra irányítja. A bevezető és a végső látomás középpontjában Krisztus áll, az egész könyvet inklúziós szerkezetbe fogva, s az ókori írásokra jellemzően ez a keret a lényeg, vagyis a dicsőséges Krisztus kinyilatkoztatása. Az első látomásból sugárzik a könyvben feltárolt minden esemény végső értelmét megadó krisztusi győzelem, az utolsó látomás pedig Krisztus második eljövetelének dinamizmusát adja a történelemnek és az Egyháznak.

A Jelenések könyvét átszövik az őskeresztény mise liturgikus akklamációi. Az őskeresztény misében felkiáltottak, mert a császári liturgiában is voltak akklamációk. Ha a császár egy győzelem után bevonult Róma városába, kétoldalt az utcákon ezt kiáltották: „Téged, isten, dicsérünk! Téged Úrnak vallunk!” – innen származnak a Te Deum akklamációi, melyek éppen a császárkultusz visszautasításáról tanúskodnak. Hét hatalmas felkiáltás hangzik fel a Jelenések könyvében, melyek megszólítják Krisztust, és kifejezik az ő üdvtörténeti szerepét. Az akklamációk száma jelzi, hogy az ősegyházban teljes a dicséret (a hetes a teljesség száma). Az őskeresztények, amikor a misén énekeltek, tudták, hogy ezeket a dicséreteket az angyalokkal és szentekkel együtt zengik. Meg voltak győződve arról, hogy az Egyháznak csak egy kicsiny része az, ami látható, s egy közösséget alkotunk a szentekkel és az angyalokkal.

A 4. fejezetben csodálatos liturgia kezdődik. Harsona szólal meg: az Ószövetségben Izrael népét nem harangokkal hívták össze, hanem harsonákkal. Az 5. fejezetben szerepel a hárfa, amely az Ószövetség zsoltáira és énekeire utal. A huszonnégy vén pedig énekel.

Tömjénnel telt aranycsészét is látunk. Majd sorra következnek az istendicséret és imádás bibliai formái: elragadtatás, dicsőítés, magasztalás és hálaadás, felajánlás, leborulás, a szentek imája, mely felszáll az égbe. Felhangzik öt gyönyörű doxológia, Istent dicsérő himnusz is. És itt szembetaláljuk magunkat legmélyebb hivatásunkkal, hogy a hívő keresztény ember a teremtés papja, akiben megszólal az anyagvilág, és kimondja Isten dicséretét. Az ember igazi helye ez az imádás – ekkor vagyunk a legnormálisabbak, legegészségesebbek, egyébként mindent befon az önzésünk, illúziókban élünk, betegek vagyunk. A szentségi papságnak különösen is az a feladata, hogy minden gyász, keserűség, kudarc és saját bűnei ellenére fenntartsa az ünneplést Isten népében, mert ezen kívül nincsen ünnep, legfeljebb valami monoton, üres farsangolás van, amely kétségbeesett kísérlet a lét értelmetlenségének feledésére.

Krisztus Egyházán kívül nincs igazi ünnep. Viszont nagyon nagy baj, ha az ember nem tud ünnepelni! Akkor nem érti saját magát sem, az ünnepelni nem tudó keresztény pedig értetlenül áll hite lényege előtt. Azt írja John Henry Newman bíboros: „*Nagyon rossz jel, ha valaki unatkozik az Isten egyházában; az unatkozni fog a mennyországban is.*” Ehhez az örök ünnepléshez kell szoktatnunk magunkat. Mi azt hisszük itt a földön, hogy valami nagy dolgot kell végrehajtanunk. Természetesen dolgoznunk kell, elkötelezettséget vállalni a társadalomban, de nem ez az, ami megmarad örökre. Van az emberi lét mélyén egy sokkal nagyobb tennivaló. Meghívást kaptunk a Bárány lakomájára: ünnepelni kell. Ezért nem szabad engedni, hogy a Szent Liturgiába olyan énekeket, szokásokat hozzanak be, amelyekben pusztán magunkat fejezzük ki. Krisztust kell kifejezni!

A bűn okozta betegségre az istendicséret adhat gyógyulást. Ez a Szent Ferenc-i aszketikus út. Nem fogakat összeszorítva küszködünk erényről erényre haladva, nem is úgy, hogy kacsingatunk a bűnre, de mégis szeretnénk az erényt, hanem megszeretjük az imádás és hódolat ízét, amelyet megkóstoltat velünk a földi liturgia és vágyódni kezdünk oda, ahol teljes és örök az istendicséret. Azt hiszem, hogy az a pap, aki ebbe beleszeret, tiszta életű lesz. Annak a hívőnek, aki megkapja a liturgia szeretetének ajándékát, nem kell a tisztátalansággal küszködnie, mert megízleli Isten édességét.

De azt se felejtjük el, hogy a Jelenések könyvének keresztényei a vasárnapi nagy doxológiáért, hogy „*tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség*”, a vérüket ontották. Nem csupán zengedezésről van szó, hanem hitünk lényegéről, és a teljes önátadásról. Szent keresztény őseink kihúzott derékkal és gerinccel álltak oda a császár elé, és a szemébe mondták, hogy te csak császár vagy, nem pedig Isten. És ezt a vasárnapi ünnepből tanulták meg. Felszabadultak a bálványok uralma alól, és nem imádták többé sem a császári hatalmat, sem a mammont, sem a szexualitást, senkit és semmit, egyedül az Istent! Számukra a Szent Liturgia valóban forrás és csúcspont volt, ahogy azt a II. vatikáni zsinat megfogalmazza, s mintegy beavatás az eljövendő világba.

Az apokalipszis műfaja

Máté evangéliumának 13. fejezetében arról olvashatunk, hogy odamentek a tanítványok Jézushoz és megkérdezték: „*Miért szólsz hozzájuk példabeszédekben?*” (Mt 13,10) A válasz nagyon különös: „*Azért szólok nekik példabeszédekben, mert szemük van, de nem látnak, fülük van, de nem hallanak és nem értenek. Beteljesedik rajtuk Izajás próféta jövendölése:*

»Hallván halljátok, de nem értitek,
nézvén nézitek, de nem látjátok!
Megkérgesedett e népnek a szíve:
fülükre nagyot hallanak
és behunyják szemüket,

*hogy szemükkel ne lássanak
és ne halljanak fülükkel,
szívükkel ne értsenek,
és meg ne térjenek,
hogy meggyógyítsam őket.«”*

(Mt 13,13-16)

Nagyon sok mindent akarhatott Jézus ezzel mondani, amit a szentírástudósok a világ végezetéig elemezhetnek, egy azonban egészen bizonyos: Isten ígéjére az üdvösség kockáztatásának terhe alatt meg kell tanulnunk figyelni. A mai embert soha nem látott módon próbálja leszoktatni az odafigyelés minimális fáradságáról is a média és a reklámok világa. Nyers ösztöneinkre, elferdült vágyainkra épít, miközben szívünket elaltatni igyekszik. Csakhogya két személy között meghal a kapcsolat, ha nem figyelnek egymásra, márpedig Isten partnerként fordul hozzánk, elvárva, hogy részt vegyünk üzenetének értelmezésében. A mi megértésünk fontos esemény a kinyilatkoztatásban.

Ráadásul olyan üzenetről van szó, melynek tartalma túlhaladja a tapasztalati világot. Az Istenről szerzett ismeret nem olyan tudás, melyet birtokolni lehet, Isten mindörökké titok marad, csak szimbólumokkal és képekkel közelíthetjük meg. A misztérium pedig mindig elkötelezettséget vár attól, aki abba beavatást szeretne nyerni. Isten szava különös szó, akkor érti meg az ember, ha teljes emberségével elkötelezi magát Jézus mellett.

A Jelenések könyve ezt a fajta szívbeli és elkötelezett figyelmet a legmagasabb fokban igényli. Ez az Újszövetségnek az a könyve, melynek olvasásától többek között szellemi restségünk tart vissza. Félünk, hogy erőt kell kifejtenünk, hogy mozgósítanunk kell intellektusunkat, különben nem fog feltárulni előttünk igazi tartalma. Így van, a hit nem elég, ha gyermeki, intelligensnek is kell lennie. Az egyszerű és gyermeki hit nem azt jelenti, hogy megragadjon azon a szinten, ahol óvodás és kisiskolás korunkban volt. Hitünknek fejlődnie, növekednie kell testi, pszichikai, érzelmi és szellemi fejlődésünkkel párhuzamosan, különben érvénytelen és hamis lesz. Ezért bizony keményen tanulnunk kell, hogy később majd élvezhessük ennek a tanulásnak a gyümölcsét.

A bibliai könyvek esetében sem hagyhatjuk figyelmen kívül a műfajt, bizonyos elemek és ábrázolásmódok használatának szabályait és jellegzetességeit. Ha elhibázzuk a műfajt, teljességgel félreértjük a mondanivalót. Más egy rendőri jelentés és más egy személyes levél. Más egy haldokló sóhajtása: „De szeretném a jóbarátomra hagyni a vagyonomat, és nem a fiaimra”, és más, ha ezt leírja két tanúval hitelesítve. Egy színházban előadott drámában látott gyilkosság esetén nem kiált a közönség rendőrért. Ha viszont két ember egymásnak esik az utcán, akkor nem nézem őket karba tett kézzel, hogy mi is lesz ennek az eszmei mondanivalója, hanem valószínűleg rendőrt hívok.

A Jelenések könyvének műfaja apokalipszis. Az *apokalipszis* görög szó, egy igéből származik, amelynek jelentése „levenni a fátylat”, „eltávolítani a leplet”. Latinul ez a *re-elatio*, a vélum, a lepel eltávolítása magáról Isten titkáról. Több apokalipszist ismerünk, így a műfaj sajátosságai jól tanulmányozhatók. Minden apokalipszis Isten titkáról lebbenti fel a fátylat, vagy legalábbis véli fellebbenteni, de mindig a történelemre és a kozmoszra vonatkozóan. Az apokalipszis tehát olyan műfaj, amely az emberi történelem végső értelmére keresi a választ.

Ez máris sajátos történelemszemléletet feltételez. A klasszikus görög pogány vallásban nincsenek apokalipszisek, mert a görög ember számára az idő ciklikusan visszatérő valami, nincs semmi új a nap alatt. Ugyanazok az emberek, formák térnek vissza újra és újra, és így a létezés egyetlen hatalmas körforgás. Tulajdonképpen minden az istenség önkifejlődése és önmagába való visszahúzódása. Ezzel szemben a Biblia embere számára a történelem

lineáris, mert Isten megszólította Ábrahámot és ígéreteket adott neki. Ezáltal az Örökkévaló soha nem volt módon az embert egy hatalmas kalandra szólítja. Természetesen ez a lineáris történelem nem állandó fejlődést jelent (ez már részben modern mítosz), az apokalipszisben az ember történelme hatalmas zuhanások és újrakezdések sorozata Isten szövetségére alapozva.

A Jelenések könyve ugyanakkor nem egészen apokalipszis, hanem részben prófétai mű, amennyiben nem a jövő emberéhez szól, hanem korához, a Domitianus császár idejében élő keresztényekhez. A próféta Isten nevében lép fel ebben a történelemben, és Izraelhez szól. Egy adott történelmi-gazdasági kontextusban jelentkezik, de a Szövetség Istene elé állítja az embert, olyan mélységben, hogy feltárul az ember és Isten végső kapcsolata. A próféta nem tenyérjós. Hétnél több esetről alig tudunk, amikor valamit dátumszerűen előre megmondtak a próféták. Nem a jövőt mondják meg, hanem a jelent tárják fel ontológiai mélységekben. A jelenben az embert a végső igazság, az Isten elé állítják, és ebben van az ember jövője. Nagyon fontos, hogy a legvégső jövő is (a világ vége) csak annyiban érdeklí a prófétákat, amennyiben a jelenre fényt vet. Jézus is ehhez a prófétai „vonathoz” tartozik, ezt teljesíti be, bár ő nagyobb a prófétáknál. A mai nap fontosságát hangsúlyozza, de ezt a mai napot a végső ítélet és az új teremtés fényében nézi.

Természetesen a krízishelyzetekben a prófétai szó kevés. Mivel sokszor adódnak olyan nehéz történelmi helyzetek, melyek ellentmondani látszanak annak, hogy Isten egyáltalán létezik és valamiféle terve van a történelemmel, a próféta látni és láttatni szeretné Isten tervét, látni szeretné az idők végét, beteljesedését. Ekkor Isten megadja egy prófétának, és rajta keresztül a választott népnek, hogy elvéve a fátylat, megmutatkozzék az ő végső akarata. Ekkor lesz a prófétai beszéd apokalipszissé. A fogság alatti próféták: Ezekiel, Joel, Zakariás, Izajás írásaiban helyenként megfigyelhetjük a képek és szimbólumok gazdag kavargását, amely Isten végső ítélethirdetését szemlélteti.

A Jelenések könyvének, az Apokalipszisnek szerzője Izrael bölcseihez is hasonlít, akik Izrael történetén gondolkodtak és tanulságokat vontak le belőle. Érdekes technikával dolgozik: a lelki távolugrás technikájával. A távolugró visszamegy 40-50 métert, pontosan azért, mert előre akar ugrani. Nekifut, dobbant egyet, és a nekifutás irányában előreugrik. Ez a mi lelki életünkben sem ismeretlen: amikor valami nagy döntést kell hoznunk életünkben, akkor az a jó, ha visszamegyünk és megvizsgáljuk eddigi életünk világos pontjait. Ha észreveszünk egy vonalat, ami nekünk megfelel, akkor önmagunkhoz való hűségben dobbantunk egyet, és ugyanabba az irányba előreugrunk. Az Apokalipszis szerzője sem ismeri a jövőt. Egyet tud: Isten abszolút hűséges, hűséges önmagához és ígéreteihez. Hogy mégis megtudjon valamit a jövőről, a jelenre figyel, az elrugaszkodási pontra, és ugyanakkor visszamegy a múltba.

Most értjük meg, hogy az Apokalipszis miért beszél állandóan az Ószövetség nyelvén, a fogságból való szabadulás, a nagy ószövetségi istenjelenések nyelvén. Amikor a Jelenések könyvét olvassuk, az Ószövetség sűrűjében vagyunk. A patmoszi látnok is visszanéz, hogy mit tett Isten a teremtéstől, illetve Ábrahámától kezdve Izraellel, ebből valamilyen általános szabályt állapít meg, azt kivetíti a végidőkre, és ekkor látja meg a végső beteljesedést. Természetesen mindez Isten vezetésével történik.

Így volt az apokaliptikus próféták esetében is. Dániel a Kr. e. 165-164-ben folyó üldözés idején ír. Visszagondol a babiloni fogságra, hogy akkor mit tett Isten a néppel. (Ugyanez az Isten most is él, és most sem hagyja el az ő népét.) Átfutja ezt az időt, és odaérve saját idejéhez „dobbant” egyet, hatalmasat ugrik előre, és megpillantja az önmagához hűséges Isten végső művét, a nagy beteljesedést. Nem egy bizonyos, éles vonalakkal megrajzolható eseményt lát előre, hanem azt a módot, ahogy az önmagához és ígéreteihez hűséges Isten befejezi a történelmet.

Hogyan is lehetne mindezt hitelesebben közölni, mint a szimbólumok nyelvén? A kép többet mond, mint a szó, mert nem csak értelmünket szólítja meg, hanem érzelmeinket és akaratumkat is. Ezért tud az apokalipszis hatékonyan felszólítani a megtérésre.

De van itt még egy nagyon fontos tennivaló. Most össze kell hasonlítani János Apokalipsziséét a prófétákkal és az apokrif (az Egyház által hitelesnek el nem fogadott) zsidó apokalipszisekkel, hogy kitűnjék eredetisége, vagyis igazi üzenete.

Az első kérdés: Kinek a nevében szólnak hozzánk a prófétai írások, a zsidó apokrif apokalipszisek és János Jelenéseinek könyve? A próféták bemutatkoznak: Ámosz, Jeremiás, Izajás mint Isten tanúi lépnek a kortársak elé, a jelenhez szólnak. A jelenben állítják az embert a szövetség fényébe. A főszereplő az Isten, az Örökkévaló. Amit a múltban tett, az nem egészen a múlté, hiszen ő ma is ugyanaz, és kegyelmi adományait nem vonja vissza (vö. Róm 11,29). Az Isten hűsége hatalmas tény. Az ég és a föld elmúlnak, de amit Isten mondott, az nem múlik el. E nélkül a hit nélkül nem szabad kinyitni az Apokalipszist. Ez a tiszta hit, amely egyedül Istenre épít.

A zsidó apokalipszisek viszont „álneveket” használnak, a múlt híres embereinek tekintélyét bitorolják. Az ő esetükben arról a hiedelemről van szó, hogy Isten egyik embere a régmúltban megkapta Istentől a történelem forgatókönyvét. Minden előre készen van benne, el van rendelve. Ezt a régen Illésnek, Hénochnak, Ábrahámnak, Mózesnek, Ádámnak adott kinyilatkoztatást az ismeretlen szerző most közli egy kis csoporttal: nem mindenkivel, csak a beavatottakkal. Ez a történelemszemlélet nem bibliai. Itt nincs szó szabadságról.

János ezzel ellentétben visszautasítja az álnevet és bemutatkozik, akár a próféták: „*Én, János, testvéretek és társatok Jézus (Krisztusban), az üldöztetésben, a királyságban és az állhatatosságban, a Patmosz nevű szigeten voltam Isten igéje és Jézus tanúsága miatt.*” (1,9) Ebben sem a zsidó apokrif apokalipszisekhez hasonlít, hanem inkább a prófétákhoz. Ez viszont arra utal, hogy a Jelenések könyve elsősorban a jelenhez szól, vagyis Domitianus császár korához, az első század végének keresztényeihez. János műve abban sem hasonlít a zsidó apokalipszisekhez, hogy azok egy örök, eleve kész tervet tárnak fel, ő pedig Jézus Krisztust mutatja be, aki emberként lép be az emberek valós történelmébe. Ennek a könyvnek az igazi tekintélye Jézus Krisztus, az emberré lett Isten, aki velünk, emberekkel hiteles, szabad történetet él meg.

A második kérdés: Kikhez és hogyan szólnak ezek a könyvek? A próféták Izrael egész népéhez fordulnak, nem pedig csak egy beavatott csoporthoz. Mindenkinek fennhangon hirdetik Isten üzenetét. Néha használnak képeket, de alapvetően az értelemhez szólnak. A zsidó apokrif apokalipszisek viszont csak egy beavatott kisebbséghez fordulnak. Minél titokzatosabbak a képek, annál jobb; nem is kell megfejteni, a tömeg ne tudjon semmit. Egy kicsi beavatott csoport, a kiválasztottak gyülekezete képes megfejteni a rejtjeles üzenetet, a többiek úgyis mind el fognak veszni. János Apokalipszisében van homály, viszont majdnem minden képe érthető, illetve megvilágítható az evangéliumokból, az Ószövetségből és az apostoli levelekből. Ami ezek alapján nem érthető, arra nem is kell figyelni. Ennyi homály szinte „kötelezően” hozzátartozik a műfajhoz.

A harmadik kérdés: Milyen üzenetet adnak át? A próféták nehéz időkben lépnek fel, üzenetük mindig kemény. Példa erre Jeremiás kora és esete. Senki sem hisz neki, amikor megjövendöli Jeruzsálem pusztulását, még börtönbe is vetik, mert nem osztja a királyi udvar és az udvari próféta kincstári optimizmusát. A katasztrófa bekövetkeztekor viszont egyedül ő a reménység hordozója. A zsidó nemzeti lét megszűnése Jeremiás pesszimizmusát igazolta, és üzenetének, a remény üzenetének órája épp ekkor érkezett el. Ha a zsidó nép nem vitte volna magával a babiloni fogságba Jeremiás szavait – aki előre megsiratta a várost, de azt is megmondta, hogy Isten a fogságban sem hagyja el az ő népét –, akkor a csapások súlya alatt alighanem megtagadta volna Istenét. A próféta minden helyzetben a szövetséghez akar visszavezetni, ahhoz az Istenhez, aki hűséges. Jeremiás új és örök szövetségről beszél, mert

Isten hűséges, és szövetségeit, amelyeket ő maga kezdeményezett, be fogja tartani. Jeremiás új állapotot hirdet: az Isten az ember szívében fog lakni. Innét eredeztethetjük Krisztusnak az utolsó vacsorán mondott szavait: „*Ez az újszövetség kelyhe az én véremlében*” (Lk 22,20). A zsidó apokalipszisek mind pesszimisták: rettenetes dolgokat tárnak fel, de nem mondják ki utána a remény hiteles szavát. A világ itt tisztán negatív, mert a Sátánnak, a világ fejedelmének uralma alatt áll, a rossz erői uralkodnak benne. A hívő embernek nincs más teendője, mint a zsolnárokat imádkozva várni, hogy Isten elpusztítja ezt a gonosz világot, és újat teremt helyette. János Apokalipszise látszólag ugyanezt a logikát követi: hatalmas sátáni erők kavarnak benne, új teremtésre, új égre és földre vár. Igen ám, de ezek a látomások mind Jézus Krisztusra vonatkoznak, s ez mindent megváltoztat. A gonoszság erői már nem tehetnek nagyobb rosszat, mint amikor az Élet Urát halálra adták Jeruzsálemben. A Bárányt megölték, a Sátán hatalma tetőpontjára ért, de ezzel egyidejűleg le is győzött, mert Jézus Krisztuson nincs hatalma, ő örökké él, és örök jövőt nyitott a bűn miatt elbukott emberiségnek. Vagyis minden látszat ellenére a győzelem napjait éljük, s az a feladatunk, hogy el is foglaljuk a Jézus Krisztus által bevett területeket. Az első keresztény vértanúkat mind-mind ez a győzelmes hit járta át, s alig várták, hogy csatlakozhassanak a dicsőséges Urukhoz. Ez jellemzi a Jelenések könyvének szemléletét: boldogok azok, akiket Domitianus császár kivégeztetett, mert éppen kivégzésük emberi kudarcában kapcsolódtak véglegesen a Királyok Királyához. Már célhoz értek, ott vannak a Bárány mellett. Tehát János Apokalipszise nem a passzív csodavárás jegyében, hanem a hit, a remény és a szeretet erőterében íródott.

Ebből következik az is, hogy ha Isten a Krisztus által egyszer s mindenkorra megszerzett győzelmét érvényesíteni akarja a mai világban – a történelemben és az egyes ember életében egyaránt –, le kell rombolnia mindent, ami neki ellenáll. Ez a csapások magyarázata. Nem Isten az, aki büntet, hanem a bennünk lévő rossz ütközik össze az ő jóságával, s ez az ütközés régi, önző énünk fájdalmas halálát jelenti. Bizonyos értelemben valóságosan meg kell halnunk ahhoz, hogy Krisztus élete kibontakozhasson bennünk. Az Apokalipsziszben élénk társuló rettenetek: földrengések, kozmikus viharok, kataklizmák azt hirdetik, hogy amikor Isten jön, akkor mindaz, ami ellenáll az ő szeretetének, megsemmisül, s egy új világ születik, amelyben nincsen más, csak szeretet.

A zsidó apokalipszisek deterministák is. Szerzőjük úgy gondolja, hogy minden előre meg van határozva. Egy eleve adott programról van szó, ahol a szereplők nem szabadok: az egyiknek az van előírva, hogy üldözze a másikat, a másiknak az, hogy üldözött legyen. Ezzel szemben János Apokalipszise a próféták írásaira abban is hasonlít, hogy benne az ember szabad, és az ugyancsak szabad, szuverén és személyes Isten előtt áll. Ezért buzdít és fenyeget és hív megtérésre, mert a történelem nem egy sínre tett vonat, hanem olyan út, amelyen a szabad ember a szabad Istennel találkozik.

János Apokalipszise alapvetően más, mint a többi, korabeli zsidó apokalipszis, inkább prófétai írás apokaliptikus stílusban. Ő maga is prófétai írásnak nevezi saját művét: *Figyelmeztetek mindenkit, aki hallja ennek a könyvnek prófétai szavait...* (22,18)

János nemcsak azért megy vissza a múltba, hogy előreugorhasson, hanem hogy a múltban megtalálja a jövőt. Ami Jézus Krisztussal történt, az magába foglalja az ember és a kozmosz jövő sorsát. Ezért történelemszemlélete más, mint a prófétáké. Látásmódja mindenestül krisztológiai: Istennek terve van az emberrel, s ezért párbeszédbe bocsátkozik vele. Homályba burkolózva vezeti őt mindaddig, míg végül Jézusban, az ő megtestesült Fiában az emmauszi úton mint útitárs szegődik mellé, hogy a kenyértörésben feltárva jelenlétét új és soha nem lohadó vágyakozást keltsen az ember szívében az új ég és új föld iránt, hiszen végső soron ő maga akar az ember örök jövője lenni Jézus Krisztusban.

A hét egyháznak írt levelek

A Jelenések könyve 2-3. fejezete hét levelet tartalmaz, melyeket a dicsőség Ura, Krisztus diktál Szent Jánosnak és rajta keresztül a kis-ázsiai egyházaknak. Nem véletlen, hogy éppen hét egyháznak: a hetes szám a teljességet jelenti, vagyis a katolikus, az egész földkerekségen elterjedt és a világ végezetéig élő Egyházához szól az Úr.

Az első fejezet végén olvassuk, hogy a patmoszi látnok, János az Úr láttára holtként rogyott annak lába elé.

Rám tette jobbját, és így szólt: „Én vagyok az Első és Utolsó, s az Élő: halott voltam, de most örökkön-örökké élek. Nálam van a halál és az alvilág kulcsa. Jegyezd föl tehát, amit láttál: a jobбомon látott hét csillag és a hét gyertyatartó titka ez: a hét csillag a hét egyház angyala, a hét gyertyatartó pedig a hét egyház.” (1,17-20)

Sokunkban él talán az a meggyőződés – vagy inkább tudatalatti feltételezés –, hogy a feltámadt, a mennybe ment Krisztus nagyon messze van tőlünk, az Atyánál. Ebből a végtelen messzeségből küldi kegyelmét, vagyis erőt, megvilágosítást, de ő maga távol marad, apró-cseprő ügyeinkkel mit sem törődik, s majd csak a világ végén jön el nagy hatalommal és főséggel, és utolsó ellenségünket, a halált is legyőzi.

A Jelenések könyve egészen más túlvilágot tár elénk. Először is a megdicsőült Jézus, az Úr, törődik az Egyházzal, látja mindennapi életét. Ott van Szmirnában, Pergamonban, Efezusban, Budapesten, mindenütt. (Ebből azt is láthatjuk, hogy ez a hét levél – sok szentírásstudós véleményével ellentétben – nem válik el a Jelenések könyvének egészétől. Hiszen azt, amit majd János a későbbiekben látni fog, a hét egyháznak üzeni az Úr. A hét egyháznak adott ígérek viszont olyan képeket vésnek a lelkünkbe, amelyek mintegy megelőlegezve összefoglalják a Jelenések könyvének további fejezeteit.)

Krisztus a gyertyatartók közt jár, vagyis jelen van az Egyházban. Nyilvánvalóan a hétköznapi életben is, hiszen azt mondja, hogy „láttam tetteidet”, tudniillik azokat, amelyeket a rejtekben tettek a hívek. Mégis leginkább a Szent Liturgiában van jelen. Ott látható az Egyház, a gyertyatartó. Most is tudjuk, hogy itt van közöttünk, ezért a keresztény templomnak semmi köze sincs egy imaházhoz. Itt olvassák föl az ő leveleit, amelyeket ő maga diktált, tehát hallani fogjuk akaratát, azt a mindenkor egyetemes, mégis konkrét akaratot, amelyet minden egyháznak újra meg újra el kell fogadnia.

Jézus itt jár közöttünk. Jelen van a felszentelt pásztorban, a püspökben és a papban. Az *angyal* szó görög eredetű, küldöttet jelent, itt az Egyház élére küldött, odarendelt személyeket, a püspököket jelöli, akik az isteni üzenet hordozói ebben a világban. Nem azért, mert tehetségesek vagy tehetségtelenek, emberi gyarlósággal küszködők vagy ragyogó szentek, hanem egyszerűen azért, mert püspökök. Ők a csillag, akiket az Úr a kezében tart. Hét csillagról van szó, s ez az összeset jelenti: minden pásztor a kezében van. És hét gyertyatartó között jár, vagyis az egész Egyházban jelen van. Amikor a megyéspüspök megérkezik egy templomba, meg kell gyújtani a hetedik gyertyát a tabernákulum felett. S ez a hét gyertya a zsidó menóra jele is: a hét lángé, a Szentléleké.

Mindezek miatt az Egyház legmélyebb valósága a szentmise. A szentmise nem tanítások és tanúságtételek sorozata, hanem az Úr jelenlétének kinyilvánulása. A tömjénfüst, az ének, az alleluja, az evangéliumos könyv hordozása, az ostya és a kehely fölemelése mind figyelmeztet: itt van az Úr. A szentmisében lesz nyilvánvalóvá, hogy nincs két istentisztelet: egy mennyei meg egy földi, hanem a kettő között valójában teljes létbeli és cselekvésbeli

azonosság van, csak éppen az egyik látható, de a szimbólumok fátyla alatt megy végbe, a másik pedig fátyol nélküli, de emberi szemünknek láthatatlan módon történik.

Mind a hét levélnek ugyanaz a szerkezete:

Címzés, amely megjelöli, kinek szól a levél

Bemutatkozás, melyben Krisztus más és más nevekkkel határozza meg magát

Felhívás lelkiismeret-vizsgálatra, megtérésre, illetve állhatatosságra

Ígéret, mely elmondja, mi lesz az állhatatosak jutalma

Az efezusi egyháznak írt levél (2,1-7)

Efezus 250 ezer lakosú település volt, Kis-Ázsia római provinciájának első városa. Hatalmas szellemi-lelki kavardóság farsangi helye. Legnagyobb kincse az Artemisz-templom, a világ hetedik csodája. Szent Pál ideérve néhány tanítványt talál, akik azonban csak János keresztségével vannak megkeresztelve. (Lehet, hogy egy részük meg is marad ebben az állapotban, s talán ők azok a hamis próféták, akikről a levélben szó van.) Szent Pál tisztázza, hogy Keresztelő János nem a Messiás, hanem a názáreti Jézus az. Megkereszteli őket és elnyeri a Szentlelket. A 250 ezerből tizenkét ember! A zsinagógában tanít, majd amikor nyilvánosan gyalázzák őt, különválasztja tanítványait, és egy bizonyos Tirannoszhoz a házában naponként órát ad pogánynak, zsidónak. Isten hatalmas csodákat tesz általa. Híre elterjed; nagy félelem fogja el a várost, és nagy becsülete lesz az Úr Jézus nevének, ahogy olvassuk Szent Lukács tollából az Apostolok cselekedeteiben. Halomra égetik a varázslókönyveket, sokan feladják a csillagkultuszt és a varázslást.

Természetesen nem megy olyan simán a dolog, gazdasági tényezők is beleszólnak. Egy Demeter nevű ezüstműves a maga kis Artemisz-templomocskáival üzleti kudarcot vall. Ezért föllázítja a várost. Gájusz, Arisztarkusz és Sándor a keresztények közül bemennek a tömegbe, ugyanis féltik Pált, és meg akarják védelmezni. A tömeg két órán keresztül ordítja: „Nagy az efezusiak Artemisze!” A jegyző lecsillapítja és megnyugtatja őket, hogy ezek az emberek nem káromolták Artemiszt, nem szentségtörők; ha pedig Demeternek valami panasza van, jöjjön a hivatalos napokon a helytartóhoz panaszt tenni.

Pál ezután Macedóniába utazik, majd visszafele jövet Milétoszba hivatja az efezusi egyház pásztorait. Így búcsúzik tőlük:

„Belső kényszerűség hajt, hogy Jeruzsálembé menjek... Tudom, hogy bilincs és megpróbáltatás vár rám. És tudom azt is, hogy közületek, akik közt az Isten országát hirdetve jártam, egy sem lát meg többé... Vigyázatok magatokra és az egész nyájra. Azért rendelt titeket előljáróul ennek élére a Szentlélek, hogy igazgassátok az Isten egyházát, amelyet tulajdon vérével szerzett meg. Tudom, hogy távozásom után ragadozó farkasok törnek rátok és nem kegyelmeznek a nyájnak, sőt még köztetek is támadnak olyanok, akik csalárd beszéddel magukhoz akarják csábítani a tanítványokat.” Ezeket mondta, aztán térdre hullott és mindnyájukkal közösen imádkozott. Valamennyien hangos sirásra fakadtak és Pál nyakába borulva csókolgatták őt. Az a mondása fájt nekik leginkább, hogy többé nem fogják viszontlátni. Végül elkísérték őt a hajóhoz.

(lásd ApCsel 20,22-38)

A hagyomány szerint később János, a szeretett tanítvány is ide, Efezusba költözött. Az biztos, hogy leveleiben utal az efezusi jelenségekre. Első levelében is ír a hamis prófétákról.

A levelet diktáló Jézus így mutatkozik be: *„Így szól, aki jobbában a hét csillagot tartja, aki a hét arany gyertyatartó közt jár.”* (2,1) Ez a kijelentés erőt és hatalmat áraszt. A tart íge

a görögben igen erőteljes cselekvést jelent, határozott irányításra, uralkodásra utal. A János-evangélium 10. fejezetének egyik mondata juthat itt eszünkbe: „*Az én juhaim nem veszhetnek el soha, és senki sem ragadhatja el őket a kezemből. Atyám, aki nekem adta őket, hatalmasabb mindenkinél: senki sem ragadhatja el őket Atyám kezéből.*” (Jn 10,29) Ekkor mondja ezt is: „*Én és az Atya egy vagyunk.*” (Jn 10,30) Tehát az Úr Jézus keze és Isten keze, azaz örök isteni hatalma egy. És nem csak a csillagokat, vagyis az előljárókat, hanem a juhokat is ebben az erős kézben tartja. Milyen boldogság, hogy ennek a roppant isteni hatalomnak a védelme alatt állhatunk! Micsoda vigasztalás: soha senki sem ragadhat el minket Krisztustól, sem a test, sem a bomlott, istenellenes világ, sem a pokoli szellemek, legfeljebb mi magunk szakíthatjuk el magunkat tőle. Egyedül magunktól van okunk félni, de ez se rettegés legyen, hanem mélységes alázat.

„*Tudok tetteidről, fáradozásaidról és kitartásodról. Tudom, hogy nem tűröd a gonoszokat: próbára tetted, akik apostolnak mondják magukat, noha nem azok, és hazugnak találtad őket.*” Az efezusi egyház az Úr előtt értékes tetteket vitt végbe, fáradozott érte és kitartott, mindezt csöndben cselekedte, mert ha nem így lett volna, az Úr nem dicsérte volna meg őket, hisz aki maga előtt kürtöltet vagy saját jócselekedeteinek visszhangjaként a dicséret áradatát várja vissza, az már elvette jutalmát (vö. Mt 6,2). Mégis, aki csendben teszi a jót, aki kamrájába visszahúzódva imádkozik, annak is szüksége van valamiféle visszajelzésre. Ezért nagy vigasztalás, hogy tudjuk: az Úr tud tetteinkről. Ez felbátorít, további érte vállalt csendes, titkos, áldozatos jócselekedetekre buzdít.

Tetszik az Úrnak, hogy az efezusiak nem tűrik meg az álapostolokat. Ezek – bizonyára valamely zsidózó eretnenség követői – Keresztelő Jánosra hivatkozva azt hirdették, hogy Jézus egymagában még nem elég. Amikor ma egyesek, amikor önmegváltó és üdvözítő módszereket hirdetnek, miközben Jézust is elismerik Isten küldöttének, akkor ezekhez az efezusi álapostolokhoz hasonlítanak, mert kétségbe vonják Jézus Krisztusnak, a mindenség Királyának, a Pantokratornak egyetemes és örök uralmát.

A másik, amit elítél az Úr, a nikolaiták tettei. Valószínű, hogy ők meg szabadosságot hirdettek, bizonyára valamilyen felsőbb tudás nevében. Az Úr azt akarja, hogy gyűlöljük tetteiket – nem őket, hanem tetteiket –, mert ő is gyűlöli. Fontos megjegyezni, hogy igenis gyűlölni kell a bűnt, mert maga az Úr is iszonyatos gyűlölettel gyűlöli. Mi pedig folyamatosan abba nyerünk beavatást, hogy a bűn nem is olyan rossz. Ez a Kísértő modern kori szemfényvesztése, mellyel igen hatékony rombolást végez a keresztények körében napjainkban is.

„*Hűséges is vagy, szenvedtél a nevemért, és nem fáradtál bele.*” A Jelenések könyvében két jelző ismétlődik, mint az emberre vonatkozó legnagyobb dicséret: hűséges és állhatatos. Nem csillogó tehetségek kellenek az Egyházban, akik feltűnnek mint fényes üstökösök, azután lezuhannak Lucifer sötét éjszakájába. Hűség és állhatatosság kell ott, ahová az Isten állított. Micsoda szeretet van az efezusiakban Krisztus iránt! A tizennyolc éves Tamást kivégezték Krisztusért, Máriát és Erzsébetet fogva tartják, egy házaspárt lefejeztek. Ez az egyház nem fárad bele a szenvedésbe, hűséges marad.

Éppen ezért nagyon furcsán hangzik, szinte beleborzong az ember, hogy ezután mégis így szól az Úr: „*De van egy kifogásom ellened, hogy elhagytad első szeretetedet. Gondold meg, honnan süllyedtél ide!*” Tehát nem egyszerű lanyhulásról lehetett szó, hanem nagy zuhanásról. Az Úr nem elégszik meg korrekt, sőt akár hősiecs cselekedetekkel, az első szeretetet kéri számon. A levél végén azt mondja az Úr, hogy aki győz (e fölött a süllyedés fölött), az az élet fájának gyümölcséből kap majd enni. Ebből látható, hogy az efezusi egyházban Ádám bukása ismétlődött meg. Mert Ádám bukásának lényege, hogy elhagyta első szeretetét. A Sátán sugalmazására kezdtek elfakulni a paradicsomkert színei, és szeme elől eltűnt az ég. Az efezusi egyházat a kívülről jövő üldöztetés, a belső bomlás, a megszokás megkeményíti, annyira, hogy elveszti első szeretetét. Neki is szól Szent Pál szava: *Vessem*

oda testemet, hogy elégessenek, ha szeretet nincs bennem, mit sem használ nekem. (1Kor 13,3)

Ugyan ki az közülünk, aki azt merné mondani, hogy ez rá nem vonatkozik valamiképpen? De milyen ez az első szeretet? Meghatározhatatlan, de ezzel kezdődik az igazi keresztény élet. Mi jellemzi ezt? Ragyogás és édesség? Nem, ezek csak kísérő jelei. Lényege a legteljesebb eksztázis, kilépés önmagamból, hiszen a szeretett személy mint az egyetlen lehetséges örökkévalóság mutatkozik: ő az én túlvilágom. Óvele akarok lenni, és tudom, hogy ő meg velem. Akkor hát mi ez: kölcsönös birtoklás? Nem, ez csak kísérőjelenség és félre is vezethet. Koegzisztencia, együttlétezés! Nem a birtoklás, a tettek, az érzés, az ajándékok síkján történik, hanem a létezés gyökereinél. A keresztségben, a hitben eggyé leszek az Úrral, nem a biológiai életemben, a testemben csupán, nem érzelmeimben, értelmemben, akaratomban, hanem a létezésemben, ott, ahol Isten fönntart a létben, ott, ahol én én vagyok, ott leszek vele egy. S ebből következik, hogy soha el nem múlik. Ez a teljes időfölöttiség, az örökkévalóság megtapasztalása. A ragyogás, az édesség elmúlhat, de nem múlik el az önmagunkból való kilépés érte. Elmúlhat egymás birtoklásának boldogító érzése, de mit sem változik az együttlétezés. A „soha el nem múlik” kifejezéseket és vallomásokat el lehet felejteni, de maga a szeretet tényleg örökkévaló, mert a szeretet maga az Isten.

Olyan életet kell tehát élni, amelyben az ember állandó eksztázisban van, vagyis kilépett önző világából. Olyan életet kell élni, amely állandó együttlét az Úrral; nem csak imádságod, nem csak érzelmeid, nem csak ájtatosságaid, hanem minden döntésed, minden munkád, a szexuális életed is az Úrral való egységedet mélyíti el. Az első szeretet önmagam elfeledése az Úrért. Az igazi szeretet így szól: „Mindent veled, nélküled semmit, örökre egy életet élünk.” Olyan életet kell élni, mint amilyen az örökkévalóságban folyik, hiszen a szeretet és művei megmaradnak. Aki ezt az állapotot elhagyja, elhagyta első szeretetét.

De az „agapé” az Újszövetségben nem csak az istenszeretetet jelenti, hanem az emberszeretetet is. Már ahhoz is nagyfokú durvaság kell, hogy akár emberrel, akár Istennel szemben elfelejtsük azt a ragyogást és édességet, amiben részünk volt. Annak a boldogságnak emlékét, amikor én az Úré voltam és az Úr az enyém, és ő mindenestül rendelkezhetett velem, nem lehet nem őrizni. A „soha el nem múlik”, az „én téged örökre szeretlek, Uram” kifejezések sem zuhanhatnak a semmibe. Megmarad az emléke és kérdés, hogy melyik nagyobb: az édesség-e vagy a fájó emlék.

„Tarts bünbánatot, és térj vissza korábbi magatartásodhoz!” Az Úr erre a megtérésre, visszatérésre szólítja fel az efezusiakat, és persze minket is. Ne az érzelmeidhez, az élményeidhez, hanem a magatartásodhoz térj vissza, újra és újra kilépve önmagadból, hogy Istennel légy együtt.

„Mert elmegyek és elmozdítom helyéről gyertyatartódat, ha nem tartasz bünbánatot.” Maga Isten, a dicsőség Ura rombolja le a templomokat és a kolostorokat, ahol a keresztények megtagadják első szeretetüket: nemcsak elhagyják, de vissza sem akarnak térni hozzá. A kereszténység története folyamatos üldöztetés, s ez is eszköz az Úr kezében, hogy megtartsa az első szeretethez való hűségben. Ahol ez a szeretet megszűnik, ott hamarosan a helyi egyházi közösség is szétesik, felbomlik és elenyészik.

„Akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek az egyházaknak!” Hát nem Jézus Krisztus maga beszél? De igen, ám az ő szavai nem betű, amely öl, hanem lélek és élet. Nem a levél betűire kell figyelni, hanem magára a Szentlélekre. Íme az ígéret, amiről a Lélek szól: „A győztesnek az életfájáról adok enni, amely az Isten paradicsomában van.”

Az egész emberi történelem fák körül szövődik. A paradicsomkert közepén ott volt az élet fája. Mivel Ádám elhagyta első szeretetét, s a tiltás ellenére evett a tudás fájának gyümölcséből, Isten maga zárta el előle az élet fájához vezető utat. Mégis, mivel elbukásában is tovább szeretete az embert, egyszülött Fiát adta oda érte, s a bűn fáján győztes Sátánt a kereszt fáján győzte le. Így az üdvösségtörténet közepén megint ott van egy fa, a szent

kereszt fája, melyet a nagypénteki liturgia az élet fájaként köszönt és ünnepel. A Jelenések könyvének utolsó fejezetében, vagyis az üdvösségtörténet végén ismét megjelenik az élet fája. A 22. fejezetben olvassuk: *Megmutatta nekem az élet vizének folyóját, amely kristálytisztán fakadt Isten és a Bárány trónjából. Az utca közepén és a folyam két partján az élet fái álltak.* (22,1)

Mi is ez az élet fája? Már a kérdésfeltevés sem jó, mert ez a fa nem valami, hanem valaki: maga Krisztus, az Istenember. Már a paradicsomban ott állt titokzatosan a megtestesült Ige, a teremtő Atya őbenne teremtette Ádámot, és az ő képére alkotta. Az örök Atya az egyszülött Fiú megtestesülése által kezdettől fogva föl akarta emelni az embert az ő örök isteni Fiának fiúi rangjára, az ő életéből akart neki adni. A paradicsom életfája tehát maga a megtestesült Ige, az Úr Jézus Krisztus. Ő maga jött el és mivel áldozat lett értünk, ő lett nekünk az élet új fája, a kereszt fája.

A Jelenések könyvének korában élő keresztények jól tudták, hogy nem kell megvárni a világ végét, míg a mennyei Jeruzsálem leszáll, hiszen „*boldog, aki megmossa ruháját a Bárány vérében* (vagyis megkeresztelkedik). *Joga lesz az élet fájához* (vagyis áldozhat).” (22,14) Az efezusi egyház minden ereje, minden vigasztalása az, hogy tagjai meg vannak keresztelve, Krisztussal egy életet élnek és áldoznak: esznek az élet fájáról, amely Isten paradicsomában van. Aki első szeretetét megőrzi vagy megtérve újra visszaszerzi, áldozhat, és aki áldozik, az az élet fájáról eszik, és nem hal meg mindörökké (vö Jn 6,51). A Krisztussal így egy életet élő keresztény győzni fog, mert Krisztus győzelmének részese.

A szmirnai egyháznak írt levél (2,8-11)

Szmirna jelentős kikötőváros volt Efezustól északra. Lakói a római császár kegyeit akarták elnyerni, amikor szentélyt építettek Tibériusnak, feleségének, Líviának és a szent római szenátusnak. A római császárok voltak olyan józanok, hogy tudták, imádásuk badarság. De voltak annyira politikusok, hogy elfogadták ezt a keleti eredetű kultuszt. Szmirna viszont nem volt gazdag város, a császár kegyeitől gazdasági fellendülést várt.

A szmirnai egyház anyyala, vagyis püspöke, e levél címzettje minden valószínűség szerint Szent Polikárp, Szent János apostol és evangélista utódja. Euszébiosz Egyháztörténetében, ahol Szent Iréneuszt idézi, ezt írja:

„Polükarposz nem csak az apostoloknak volt a tanítványa és nemcsak sok olyan emberrel élt együtt, akik látták az Urat, hanem az apostolok is iktatták őt be Ázsiában a szmirnai egyház püspökévé. Én is láttam őt zsenge ifjúkoromban. Mindig ugyanazt tanította, amit az apostoloktól tanult.”

Ez a katolikus Egyház! Polikárp ott ült János lábánál, aki látta Jézust. Ez a láncolat, amely itt kezdődik, olyan fontos, mint az, hogy szüleink vannak. Vissza kellene állítani az Egyházban a papi nemzedékek között ezt a csodálatos kapcsolatot, mely a tanítványt és mesterét köti össze. Milyen boldog lehetett Timóteus, hogy látta Pált prédikálni, és Polikárp, hogy hallotta Jánost, ugyanakkor milyen boldog lehetett Pál és János, amikor a hívek tömegének prédikálva ott látta azt a fiatalembert, a jövőt, akinek mindene volt Krisztus! Ez a pillanat, amikor átadják a tanítást, a szenthagyomány folytonosságának élő pillanata.

Jelentős zsidó közösség lakott a városban, amelynek, úgy látszik, társadalmi szerepe és befolyása is nagy volt. Sajnos Polikárp vértanúságában a zsidók a felbujtók. Nem egyetemesen a zsidóságról van szó, hiszen test szerint a mi Urunk, Jézus Krisztus Dávid nemzetségéből született. Ez hitünk egyik legmélyebb alapja, aki ezt nem hiszi, az nem katolikus. Csak az a Jézus lehet az Ábráhámmal kezdődő szent történet beteljesítője, aki test szerint maga is Ábrahám ivadéka, és Ábrahám, Izsák, Jákob Istenének küldöttje. Izrael egy

része megértette és elfogadta Krisztust, ők az apostolok és az első tanítványok. A másik, nagyobb része azonban ellentmondott neki és elvetette, és ez is üdvösségünket szolgálta, mert Pál csak akkor kezdte a pogányoknak hirdetni az evangéliumot, amikor kikergették a zsinagógából. A zsidók itt, ebben a levélben azért a sátán zsinagógája, mert a keresztényeket kiszolgáltatják az üldöző hatóságoknak. (Az ugyancsak rettenetes és menthetetlen tény, hogy majd ugyanezt megteszik a keresztények is a zsidókkal.)

„Így szól az Első és az Utolsó, aki halott volt, de életre kelt.” Megkerestem a Szentírásban, hol található először ez az első és utolsó kifejezés. Deutero-Izajásnál, az Iz 44-ben. Így mutatkozik be Isten a rabságban lévő Izraelnek: „Ezt mondja Izrael Királya s Megváltója, a Seregek Ura: Én vagyok az első és az utolsó, rajtam kívül nincs más isten! Ki hasonlít hozzám? Alljon fel és szóljon; jelentse be és igazolja magát előttem!... Ne féljete, ne rettegjete!... Van-e más isten rajtam kívül? És van-e más Szikla? Nem tudok róla.” (6-8) Ez a rész a babiloni fogságban íródott, és a vigasztalások könyvének nevezik. Érdekes a történelmi helyzet párhuzama, mely magyarázza az Úr bemutatkozásának és üzenetének hasonlóságát is.

Mit is jelent hát ez az első és utolsó? Valószínűleg nem csupán azt, hogy Isten a teremtés és az eszkaton (az eljövendő világ) Ura, hanem még sokkal többet. Ő nem a történelem egyik erős szereplője, sőt emberi szempontból nézve néha egyenesen megbukni látszik. Ő nem egy erő a világmindenségben, a kozmoszban, hanem a létezés és a történelem fenntartója. Hatalma nem mérhető földi mértékekkel, nem hasonlítható semmihez. Ő nem a legerősebb az univerzumban, hanem az univerzum létrehozója. A történelemben megbukhat Isten és az Isten ügye, a történelem egésze mégis öelötte áll, mert porból lettünk és visszatérünk a porba, ám az utolsó napon majd fölkelünk a porból, és megállunk a történelem és a létezés Ura előtt.

Ezt a kifejezést: *első és utolsó*, most a názáreti Jézus mondja magáról, és így kinyilvánítja istenségét. Így szól az üldözött szmirnai egyházhhoz: „*Ne félj! Ne féljete!*” Minél nagyobb sötétség vesz körül, minél kilátástalanabb a helyzet, minél biztosabb a teljes csőd és pusztulás, annál jobban felragyog Isten egyetemes uralma. Ilyenkor derül ki, hogy az egyháznak semmiféle ereje nincs, amire támaszkodhat, csak a mi Urunk, Jézus Krisztus istensége. Amikor úgy lecsupaszodik egy szerzetes, egy pap, egy keresztény hívő élete, hogy már semmi sem marad neki, csak az Isten, akkor óriási erőt kap.

„*Halott voltam, de életre keltem.*” Ha nekünk nem az a Krisztus az Istenünk, aki halott volt, de életre kelt, aki most már él örökkön-örökké, akinél a halál és az alvilág kulcsai vannak, miért nevezzük magunkat kereszténynek? Vége a kultúrkereszténységnek és vége a horizontális, evilági kereszténységnek! Ennek nincs többé mondanivalója. A kereszténység az örökkévalóságra készül. Ez a föld átmenet, s csak ha így nézed, akkor fogod szeretni a másik embert, és akkor lesz gyönyörű ez a világ.

Most, a bemutatkozás után következne a lelkiismeret-vizsgálatra való felszólítás, és a kifogások felsorolása, ám ez itt elmarad, mert Polikárp egyházában az Úr nem talál kivétlnivalót. (Ez még egyszer előfordul, a filadelfiai egyház esetében. Gyönyörű szimmetriát találunk: a menóra, azaz a hétágú gyertyatartó második és utolsó előtti gyertyája kifogástalan.) Hogyan lehetséges ez? Talán azért, mert anyala, püspöke, Polikárp szent. Talán azért, mert a szmirnai egyház szegény, mint ahogy a filadelfiai egyháznak is „kevés az ereje”. Ez a kettő szorosan összefügg. Amikor az egyház szegény, amikor kevés az ereje, akkor tud szent lenni.

„*Ismerem üldöztetésedet és szegénységedet. Valójában gazdag vagy.*” Akárhogy csűrjük-csavarjuk, mindannyiunk tapasztalata, hogy a megpróbáltatás és a szegénység a valódi hitnek nem árt, hanem épp ellenkezőleg, annak igazi táptalaja. Ennek az egyháznak semmije sincs, szegény és üldözik. Van azonban hite, s ez minden gazdagságnál többet ér. Csak hitet adj, Uram, amely meg nem rendül tebenned, reménységet ebben és az eljövendő világban, utána próbálj meg, ahogy akarsz! Helyezz az elhagyatottság és sötétség rémséges mélységébe,

vetköztess le emberi létem végső mezítelenségéig, s akkor majd megmutatkozik, hogy te vagy számomra az egyetlen, hogy te vagy minden gazdagságom.

Az Egyháznak nem elég elfogadnia a szegénységet, de törekednie is kell rá. Elérkezett az ideje, hogy minden új alapítás, keresztény családé vagy szerzetesi közösségé, egyedül a hitre és a szegénységre építsen, az igazi külső és belső szegénységre. Akkor és csak akkor nem fog a ránk váró szenvedés elszakítani minket Krisztustól. Milyen szép és mégis szomorú látványt nyújtottak egy tévéorozatban a nyugat-európai barokk kolostorok: ahová a szem tekintett, márvány és arany mindenütt, csak éppen élet nem volt bennük, legfeljebb egy-két mutatóba ott maradt szerzetes téblábolt a falak között. Úgy festettek, mint rezervátumba zárt állatok. Mennyire más a kép Dél-Amerika, Ázsia és Afrika egyes vidékein, ahol a keresztények nagy szegénységben, talán üldöztetésben is élnek, de virágzik a hit, és eleven a vallás!

„Ne félj a rád váró szenvedéstől. Az ördög néhányat közületek börtönbe vet, hogy próbára tegyen. Tíznap üldözést kell kiállnotok. Légy hű mindhalálig, s neked adom az élet koronáját.” Mivel nincs kifogása az Úrnak a szmirnaiak ellen, nem megtérésre szólítja fel őket, hanem bátorságra és hűségre buzdít, és már itt ad egy ígéretet. A *tíz nap* rövid időt jelent; arról van tehát szó, hogy a szmirnai egyházra rövid földi megpróbáltatás vár.

Az említett üldözésről segít fogalmat alkotni egy valamivel későbbi üldözésről szóló beszámoló, mely Polikárp püspök vértanúságát örökítette meg. Ez talán az első vértanúakta, ami fennmaradt, Euszébiosz *Egyháztörténete* őrizte meg. A hívek kérték a már igen öreg püspököt, hogy meneküljön, és ő eszerint is cselekedett. Az igazi szent nem akar mindenáron vértanú lenni. Polikárp tovább akarta kormányozni az egyházat, egyik tanyáról a másikra menekült, aztán amikor mégis rávetették magukat az üldözők, gazdag vacsorát adott nekik, és azt kérte, hogy azalatt, míg esznek, egy órán át engedjék őt imádkozni. Társai így idézik fel az eseményeket:

„Amikor befejezte az imádkozást, melyben megemlékezett mindenkiről, akivel valaha is találkozott, kicsivel és naggyal, kiválóval és dicstelennel, és a földkerekségen élő egész egyetemes egyházzal, elérkezett az indulás órája. Egy számár hátára ültették, úgy vezették a városba. Nagyszombat volt. És találkozott vele Heródes eirénarkhosz (rendőr) meg az apja, Nikétész. Át is ültették kocsijukba, és miután maguk mellé ültették, ezekkel a szavakkal igyekeztek meggyőzni őt: »Mi rossz van abban, ha valaki azt mondja: 'Caesar az Úr', áldozatot mutat be és megmenti életét?« Ő először nem válaszolt nekik, amikor azonban erősködtek, azt mondta: »Nem teszem meg azt, amit tanácsoltok.« Azok pedig, mivel nem sikerült meggyőzniük őt, csúnya szavakkal illeték és sietve leölték, úgyhogy a kocsiból kizuhanva sípcsontja megsérült, de ügyet sem vetett rá, mintha semmi fájdalmat sem érzett volna, hanem lelkesen, sietve ment, amikor a stadion felé vezették.

A stadionban akkora hangzavar uralkodott, hogy alig lehetett valamit is hallani. A stadionba belépő Polükarposzhoz mennyei hang szólt: »Légy erős, Polükarposz, és viselkedj férfiasan!« Senki sem látta, hogy ki szólt, viszont a mieink közül sokan hallották a hangot. Amikor tehát elővezették, nagy zajt csaptak, akik meghallották, hogy Polükarposzt elfogták. Amikor előlépett, a prokonzul megkérdezte, hogy ő-e Polükarposz, amikor pedig igennel válaszolt rá, igyekezett rábírní, hogy tagadja meg, és így szólt hozzá: »Légy tekintettel korodra!«, és ehhez hasonló dolgokat mondott, amiket ilyenkor mondani szoktak: »Esküdj Caesar szerencséjére, változtasd meg véleményedet, mondd: 'El az istentelenekkel!'« Polükarposz erre komoly arccal rászögezte tekintetét a stadionban levő egész tömegre, majd feljűk nyújtotta karját, felsóhajtott, és égre emelt szemmel mondta: »El az istentelenekkel!« A kormányzó sürgette és így szólt: »Esküdj, és szabadon engedlek; átkozd meg Krisztust!« Polükarposz erre így felelt: »Nyolcvanhat éve szolgállok neki, és sosem bántott meg. Hogyan káromolhatnám hát királyomat, aki üdvözített engem?« A kormányzó ismét erősködött és azt mondta: »Esküdj Caesar szerencséjére!« Polükarposz azt válaszolta: »Ha hiábavalóan

abban reménykedsz, hogy megesküszöm Caesar szerencséjére, mint mondd, és úgy teszel, mintha nem tudnád, hogy ki vagyok, hallgasd meg hát, őszintén megmondom: keresztény vagyok. Ha pedig meg akarod ismerni a kereszténység tanítását, adj nekem egy napot, és hallgasd meg!» A prokonzul azt mondta: »Győzd meg a népet!» Polükarposz azt felelte: »Téged méltónak itéllek rá, hogy beszéljünk, hiszen azt tanítjuk, hogy az Isten által rendelt méltóságoknak és tekintélyeknek meg kell adnunk a kijáró tiszteletet, amennyiben ez nincs kárunkra. Úgy vélem viszont, hogy ezek nem méltók rá, hogy előttük védjem meg magam.« A prokonzul erre így szólt: »Vannak vadállataim. Majd azok elé vetlek, ha nem változtatod meg a véleményedet!» Polükarposz azt válaszolta: »Hívd csak őket, mert lehetetlen a jobb véleményt felcserélni a rosszabbal, ezzel szemben az a jó, ha a rosszról a jóra térünk át.« A prokonzul újból így szólt hozzá: »Tűzzel szelídítelek majd meg, ha nem törödsz a vadállatokkal, amennyiben nem változtatod meg a véleményedet!» Polükarposz azt felelte: »Olyan tűzzel fenyegetsz, mely csak ideig-óráig ég és nemsokára kialszik, mert nem ismered az eljövendő ítélet és az örök büntetés tüzeit, mely a gonoszoknak van fenntartva. De mit készlekedsz? Tedd, amit akarsz!» Ezt és még sok mást is mondott, miközben bátorság és öröm töltötte el, arcát pedig annyira elárasztotta a kegyelem, hogy nemcsak nem kavarta fel az, amit mondtak neki, hanem épp ellenkezőleg: a prokonzul döbbent meg. Elküldte hát a heroldot, hogy hirdesse ki a stadion közepén: Polükarposz háromszor beismerte, hogy keresztény.”

Ezzel kész a halálos ítélet. Egy oszlophoz kötözik. Az oszlophoz kötözve így imádkozik:

„Szeretett és áldott Szolgádnak, Jézus Krisztusnak Atyja, aki által megismertünk téged, angyaloknak, hatalmasságoknak, az egész teremtésnek és az igazak egész nemének Istene, akik színed előtt élnek! Áldalak téged, mert méltattál erre a napra és órára, hogy részesüljek a vértanúk sorsában, Krisztusod kelyhében a lélek és a test örök életének feltámadására, a Szentlélek romolhatatlanságában. Fogadj be közéjük színed elé, kövér és elfogadható áldozatként, amint előre elkészítetted, megmutattad és betöltötted, csálhatatlan és igaz Isten. Ezért és mindenért téged énekellek, téged áldalak, téged dicsőítelek az örök Főpap, szeretett Szolgád, Jézus Krisztus által, aki által neked, vele együtt a Szentlélekben legyen dicsőség most és az eljövendő korokban. Ámen.”

Meggyújtják a tüzet, de a tűz nem akar föllángolni, s ekkor odafut a hóhér és megnyitja a vértanú oldalát, és olyan sok vér ömlik belőle, hogy eloltja a tüzet. Aki a stadionban harcolt, jól futott és győzött, koszorút kap; aki a hit stadionjában győzött, az az élet koronáját kapja.

A vértanúkat nem ünnepelehetjük úgy, mintha az ő vértanúságuk ránk nem vonatkozna. Bizonyára mi méltatlanok vagyunk arra, hogy vértanúk legyünk, de mindazok, akiket ünneplünk a szentmisében: szüzek, vértanúk, remeték életünk egy rétegét tárják elénk. Polikárp egy-két óráig küzdött. Ez az egy-két óra szenvedés nekünk 60-70 évre van szétosztva, és ma csak annyi jut belőle, hogy ne szóljunk vissza haragosan, csak annyi, hogy a nagyobb falatot a másiknak adjuk, csak annyi, hogy egy kicsit fegyelmezzük magunkat. De ha mi ezt a kicsiséget lenézzük, ha semmiségnek tartjuk ezt a kis szálkát az Úr keresztjéből, elveszítjük vértanúságunk szentségét. A keresztény élet halálos küzdelem, de lehet, hogy a miénk bizonyos szempontból még nehezebb, mint a vértanúké, mert fel sem ismerjük a pillanat kis keresztjét. „*Légy hű mindhalálig*” a Főhöz, Krisztushoz, aki győzött.

„*A győztest nem sebzi meg a második halál.*” A Jelenések könyve kétféle halálról tud, s érdekes módon egyik sem a természetes, a biológiai halál. A szmirnai egyházhoz intézett levelében említi az Úr egyszer a földi halált is, de csak mint terminust, mint a kitartás végső határidejét, ameddig hűnek kell lenni. Az örökkévalóságban már nincs szükség kitartásra: a hit látássá alakul, a remény beteljesedik, a szeretet pedig olyan tiszta lesz, hogy nem lehet

benne hűtlenség. A biológiai halál boldog határvonal, mely azt jelenti: többet nem kell küszködni, hogy most már célba értünk és koszorút kapunk, nem hervadót, hanem magát az örök életet.

A jánosi irodalomban az *első halál* a bűnnel való szakítást jelenti, melyet követ a lelki feltámadás. Szent János evangéliumában így szól Jézus: „*Aki ígémet hallgatja és hisz annak, aki engem küldött, örök élete van és nem kerül ítéletre, hanem már átment a halálból az életre.*” (Jn 5,24-18) Első levelében ez áll: „*Mi tudjuk, hogy a halálból átjutottunk az életre, mert szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, az a halálban marad.*” (1Jn 3,14) A Jelenések könyvében pedig: „*Életre keltek és Krisztussal ezer esztendeig uralkodtak... Ez az első föltámadás.*” (20,5) Aki tehát hisz és megkeresztelkedik, az már feltámadt, azt az életet ugyanis, ami bennünk van a keresztség által, a biológiai halál nem kezdheti ki, mert az nem biológiai élet, hanem Istennel való belső kapcsolat.

De mit jelent a második halál? Nyilván egy szinten van az első halállal: ez az örök halál, a kárhozat. A második halál azok osztályrésze, akik véglegesen visszautasították Isten kegyelmét, lelkük végleg elvált Istentől. Aki kárhozatra jut, tudja, hogy halott, de él: élőhalott. A kárhozatról szóló tanítás a keresztény örömhír lényeges része, hiszen fontos, hogy tétje van az életünknek, nem tehet senki akármit büntetlenül. Isten értelmet adott nekünk, és világos tanítást, továbbá elküldte az ő szent Fiát, és van lelkiismeretünk.

A biológiai halálon kívül minden emberre vár még egy halál. Vagy az elsőt választja földi halála előtt, s akkor nem lesz része a második halálban, vagy elutasítja az elsőt, s akkor földi halála után sorsa a második, az örök halál lesz.

A pergamoni egyháznak írt levél (2,12-17)

Pergamon Kr. e. 29-től Asia provincia fővárosa volt, különböző pogány kultuszok találkozóhelye. Nagy ókori búcsújárárhely, ahol ott volt a híres, fehér márványból készült Zeusz-oltár és Aszklepiosz, a gyógyító isten szentélye. A pogányok gyógyulást keresni mentek oda. Érdekes módon Aszklepiosz Krisztus egyetlen igazi földi riválisa, ha szabad ilyet mondani, legalábbis a korabeli keresztények szemében. Erre érdemes odafigyelni. A kereszténység itt nem úgy jelent meg elsősorban, mint vallás, hanem mint az ember gyógyulásának eszköze.

És valóban: egyedül Krisztus adja vissza az embernek az egészségét, amikor visszaállítja Istennel, önmagával, a másik emberrel és a teremtett világgal való összhangját. Evilág egészségesei közül ebből a szempontból sokan betegek. A szentekből ezzel szemben ragyog az egészség, az a harmónia, amelyben Istennel, önmagukkal, a többi emberrel és a teremtett világgal élnek. És így győz Krisztus Aszklepiosz fölött, és győz minden gyógyító kisisten fölött, mert ő az embert nem erre a földi életre akarja csodálatos módon rendbe hozni, mint egy orvos, hanem egészsé, teljessé akarja tenni, mint megváltó, üdvözítő Isten.

Aszklepiosznak kígyó volt a szimbóluma. Nyilvánvaló, hogy a zsidóságból megtért keresztényeknek a kígyó képe maga az undokság. „*A sátánnak a trónja áll ott*” – mondja az Úr, hiszen a Teremtés könyvében a kígyó a sátán jele.

„*Így szól, aki a kétélű hegyes kardot tartja.*” A Jelenések könyve bevezető látomásában is erről van szó: „*Jobbjában a hét csillagot tartja, szájából pedig éles kard tör elő.*” (1,16) A könyv végén is egy csodálatos kép jelenik meg: a győzelem fehér színével az Úr Jézus fehér lovon, vértől átitatott ruhában jelenik meg, és éles kard tör elő a szájából. Ez maga az Ige, amely sohasem emberi szó, hanem Istennek egyfajta tevékenysége. A prédikáció nem csupán szó annak, aki hittel hallgatja, hanem Isten cselekvése, mert elválasztja benne a jót a rossztól. Talán ezt a képet a Zsidókhöz írt levélből értjük meg leginkább: *Isten szava eleven, átható és élesebb minden kétélű kardnál. Behatol és szétválaszt lelket meg szellemet, ízet és velőt. Ítélt a szív gondolatairól és érzületéről.* (Zsid 4,12)

Egy-egy igehirdetés után nem egyszer jönnek oda hozzám a kedves hívek megriadva: „Ugye, atya, ez nem nekem szólt?” Akiben ez a kérdés felmerül, aki találva, megsebezve érzi magát az igétől, az szinte biztos lehet benne, hogy épp neki szólt. Ezért kellene csendben lenni az igehirdetés után, és vállalni azt, hogy amit Isten szétválasztott, az maradjon is szétválasztva. Operáció ez, mely néha kíméletlen, mint az orvos szikéje, és előfordul, hogy Isten Lelke nem is érzéstelenít, nem is altat, hanem úgy választja szét bennünk a jót a rossztól, hogy az bizony fáj. És itt nem csak a bűnről van szó, hanem mindenről, amit Isten nem akar, hogy ott legyen életünkben, jóllehet mi görcsösen ragaszkodunk hozzá. Amit Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza – s amit ő szétválaszt, azt ne akarjuk újra összekötni.

Ám az Úr igéje, ez a kétélű kard nem csak a jót és a rosszat választja szét, hanem amint a Zsidókhoz írt levél mondja: *a lelket és a szellemet*. Vagyis megkülönbözteti bennünk a pszichét és a pneumát. Igen, vannak bennünk pszichológiai valóságok, pszichikai folyamatok – ezek mulandók, az ember pszichéje halandó. A pneumája, szelleme viszont (nem az értelmet jelenti ez a magyarul félreérthető terminus, hanem a személy legbensőbb magvát) a Szentlélektől származó valóság. Isten igéje megtanít abban élni, ahhoz ragaszkodni, ami örökkévaló, és okosan gondolkodni arról, ami mulandó. Vállalni kell testünket és vállalni kell pszichénket is, de igazi életünk a pneumában folyik, ott, ahol hiszünk az Úrban. A test éhezik és szomjazik, a psziché bánatos vagy ujjong, de szellemünknek, melyet a Biblia szívnek nevez, állandóan az Úr békéjében kell élnie. Az Úr megtanít szétválasztani magunkban a mulandót attól, ami örökkévaló.

Van testi ember: nem biztos, hogy bűnös, de a test benyomásaiból él, ösztönei irányítják, majdnemhogyan állati szinten mozog. Van pszichikus ember, aki állandóan az érzések hatása alatt áll, érzelmei, hangulati változásai uralják. S van lelki, szellemi ember, aki, akárcsak Ádám a bűnbeesés előtt, a szívében él, szüntelenül Isten előtt tudva magát. Ezért nyugodtan bukfencet hányhat az ördög, amikor áldozunk, káromló, szemérmetlen gondolatokkal lephet meg, mit se törődünk velük! A háborgó tengeren egy kicsi csónakban a szívünkben ott van az Úr. Naponta oda kell visszahúzódnunk, és onnan előjönni, ahol békesség, örök csend, reménység és világosság van. Vigyáznunk kell azonban, mert ez nem azt jelenti, hogy testünkkel és pszichénkkel vétkezhetünk, mondván, hogy azok mulandók, és ezért nem számítanak. Épp ellenkezőleg, a szellemből kiindulva a pszichének is, a testnek is meg kell tisztulnia, mert a három egységet alkot, hiszen az ember egy.

Amennyiben a földhöz kötődik, annyiban mindenestül test, amennyiben érzi önmagát és belső világát, annyiban mindenestül psziché, és amennyiben nyitott a személyes Istenre (és Isten akarja ezt a nyitottságot), annyiban halhatatlan személy, és ezt halhatatlan léleknek is nevezzük. Ezért ír így Szent Pál: *A békesség Istene szenteljen meg titeket teljesen. Őrizze meg szellemeteket, lelketeket és testeteket feddhetetlenül Urunk, Jézus Krisztus eljöveteleig.* (1Tesz 5,23)

„Ragaszkodik a nevéhez.” Gyönyörű kifejezés. A Teremtés könyvének elején olvassuk: „Ezért a férfi elhagyja apját és anyját és feleségéhez ragaszkodik.” (Ter 2,24) Valami ehhez hasonló elementáris ragaszkodás van a pergamoni egyházban Krisztushoz, az ő Urához.

„Nem tagadtad meg hitemet még azokban a napokban sem, amikor Antipaszt, hűséges vértanúmat nálatok, ahol a sátán lakik, megölték.” Ez az egyház is megismerte az üldözést, és a hagyomány szerint Antipasz ennek az egyháznak az angyala, püspöke volt, aki maga is vértanúságot szenvedett. Az igazi megpróbáltatás azonban az Egyházban sohasem külső, hanem mindig belső, és most ennek az ideje jött el a negyvenéves nyílt üldözés után számunkra is.

„De van némi kifogásom ellened. Élnek köztetek olyanok, akik Bileám tanításához ragaszkodnak, aki kiiktatta Bálakot, hogy áldozati hús evésére és erkölcstelenségre csábítsa Izrael fiait. Olyanok is élnek köztetek, akik a nikolaiták tanításához ragaszkodnak.” Ezekkel a szavakkal a pergamoni egyházzal együtt minket is lelkiismeret-vizsgálatra hív fel az Úr. A

Bileám tanításához tartozó csoport tevékenységét akkor értjük meg, ha ez a név visszavezet minket a Számok könyvéhez. Az ott leírt eseményt a korabeli zsidóság úgy értékelte, hogy Bileám azt tanácsolta Báláknak, Moáb királyának, hogy vigye bele Izraelt a bálványimádásba. Ozeás próféta óta az örökkévaló Isten Izrael vőlegénye, Izrael pedig a menyasszonya. Ha tehát Izrael más istent imád, akkor elhagyja Vőlegényét, házasságtörést, prostitúciót követ el. Ha a Jelenések könyvében házasságtörésről vagy tisztátalanságról van szó, az legtöbbször ezt jelenti. Összefüggés van tehát a tisztátalanság bűne és a bálványimádás között. A monogámia kötődik a monoteizmushoz. A tiszta, egy nő és egy férfi között fennálló, kölcsönös hűségre alapozott kapcsolat csak az egy Istenben áll fenn, mert ezt ő találta ki. A poligámiában és azokban az újfajta „családmockok”, amelyek ma divatba jöttek, talán nem is az a legrosszabb, hogy úgy élnek, mint az állatok – és ez itt nem az állatvilág lebecsülése –, hanem igazában az a baj, hogy bálványimádásba viszik egymást.

Ugyanakkor a Számok könyvére történő utalásnak mélyebb mondanivalója is van, mégpedig az, hogy ez a kis pergamoni egyház pusztában vándorló nép: minden látszat ellenére idegen és nem telepedhet le, hanem megy tovább az Ígéret Földje felé. Az Egyház minden egyes tagjára külön-külön is ez vonatkozik. Bizony naponta, hetente és évente a nagy ünnepeken ki kell szakadnunk ebből a világból, nehogy bálványimádók legyünk, mert az áldozati hús megevése által már a bálványok bűvöletébe kerülhet az ember.

Nagyon vigyázzunk a világiassággal! A világi hívő sem lehet világias, szekularizált. A világ erotikus orgiáin, a mammon templomaiban, a hatalom berkeiben használt zenét, ruhát, szokásokat, mozdulatokat mind vessük el, mert fertőznek! Az áldozati hús evésével lassan mi is bálványoknak fogunk áldozni. Nem ártatlan dolgok ezek, egy bizonyos fajta stílust szoktatnak meg velünk, amely már előkészíti a bűnt. Nagy önfegyelem kell és belső tisztulás, különben belénk lopják magukat.

Ezután az Úr megtérésre hívja ezt a közösséget: „*Térj meg, mert ha nem, késedelem nélkül odamegyek és harcba szállok veletek számnak kardjával.*” El kell fordulni az áldozati hús evésétől és odafordulni az Úr lakomájához. Újra és újra el kell hagyni kisebb-nagyobb bálványainkat, és az élő Istenhez kell megtérni.

Erre utal az ígéret is: „*A győztesnek rejtett mannát adok és egy fehér követ. A követ új név van, amelyet senki más nem ért, csak aki megkapja.*” A rejtett manna a korabeli olvasót és minket, mai keresztényeket is Izrael pusztai vándorlására emlékeztet. Itt azonban figyelni kell a jelzőre: nem csupán mannáról van szó, hanem rejtett, titokzatos mannáról. Ez a misztikus manna pedig nem más, mint az Oltáriszentség. Enélkül nem lehet kibírni a földi életet. „*Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete van, és én föltámasztom az utolsó napon. Itt a mennyből alászállott kenyér, ez nem olyan, mint a manna, melyet atyáitok ettek és mégis meghaltak. Aki ezt a kenyeret eszi, örökké él.*” (Jn 6,54-58)

Egy zsidó apokrif, Bárak Apokalipszise szerint a végidőkben az igazak javára a manna újra megadatik. Ez a kis pergamoni egyház tudja, hogy a végidőket éli. A végidők elkezdődtek azzal, hogy az Isten Fia eljött és a Szentlélek kiáradása által Isten fiaivá tett minket. Így mi már most a végidők rejtett mannájával élhetünk! Össze lehet hasonlítani a földi gyönyörökkel a kenyeret, mely minden gyönyörűséggel teljes? Hát hogyan tudják sokan elhagyni egy férfit, egy nő kedvéért a rejtett mannát?

Hogy a fehér kő mit jelent, nem tudjuk pontosan. Egyes kutatók arra gondolnak, hogy az ókorban szokás volt, hogy bensőséges barátok, szerelmesek egy kis követ adtak egymásnak kettőtörve, és egy titkos nevet írtak rá. Az is lehetséges, hogy arra utal, hogy a görög versenyzőnek, aki a stadionban győzött, fehér táblácskán hitelesítették a győzelmét. Lehet, hogy királyi lakomára történő meghívásnak a jele. Akármelyik feltételezés legyen is legközelebb a valósághoz, a kép itt az Úrral való bensőséges egységre utal, és valamiképpen a lakomával is összefüggésben van, hiszen a rejtett mannával együtt szerepel.

A köre írt új név értelmezése körül is megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint ez annak lesz a neve, aki kapja a fehér követ, tehát a hívőé. Lehetséges, hiszen Izajás könyvében azt mondja az Úr, hogy „*szolgáimnak új nevet adok*” (65,15), és az üdvösségtörténet nagy pillanataiban Isten magának tartja fenn a névadás jogát: „*János lesz az ő neve*”, „*Jézusnak fogod hívni*”, „*Te Péter vagy*”. Mindannyian éreztük már, amikor megszólított minket Isten, nem emberi szóval, de olyan mélységben, ahol senki sem tudott megszólítani.

Van egy másik névadás is, ami akkor történik, amikor ránk bíz valamit az Úr. Ha hittel fogadjuk a megbízatást, azzá leszünk, aminek az Úr nevez. Simon Péterként rendíthetetlen sziklává lett.

És lesz egy harmadik névadás, a halál pillanatában, az örök ébredéskor, amikor a feltámasztottak hatalmas tömegében megszólít az Úr, és erre egyetlen ember, egyetlen angyal, arkangyal sem mozdul, senki sem a szentek és boldogok közül, csak egyedül én.

Más kutatók szerint ez az új név az Úr Jézus új nevét jelenti. Első neve Jézus, amelyen édesanyja szólította és földi életében kortársai, de van egy második neve is, melyet a feltámadáskor kapott: *Krisztus engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten felmagasztalta és olyan nevet adott neki, mely fölötte van minden névnek, hogy Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban, s minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr.* (Fil 2,8-11) Jézus neve Küriosz, Úr, vagyis Isten. De lesz még egy másik új neve is, amelyet most még nem ismerünk. Vagyis még mélyebben fogjuk őt ismerni azon a napon, amikor nagy hatalommal és dicsőséggel eljön értünk.

Ahogy gyakran történni szokott, ennek a két véleménynek valószínűleg együtt van igaza. Itt a szeretetnek és intimitásnak olyan fokáról van szó, hogy ez az új név egyszerre fejezi ki mind a kettőjüket: Jézust és az egyes megváltott embert. Az igen magasrendű szeretetben az ember képes rátalálni egy szimbólumra, hogy akit szeret, azzal közös jele legyen. Most is van ilyen nevünk: a *keresztény*, vagyis *krisztusi* név egyszerre jelöli az Urat és minket magunkat. S abban a pillanatban, amikor majd színről színre találkozunk vele az örökkévalóságban, egy másik, új közös nevünk lesz.

A tiatirai egyháznak írt levél (2,18- 29)

Tiatira kisebb jelentőségű város volt Pergamon és Szárdesz között Apolló- és Artemisz-szentélllyel. A helyi egyház kezdete visszanyúlik Szent Pál működéséig. Amikor az Apostol Filippiben tartózkodott, egy Lídia nevű tiatirai bíboráros asszonynak Isten megnyitotta a szívét, s ő befogadta az Evangéliumot, megtért és házanépével együtt megkeresztelkedett. Valószínűleg ő volt az első, aki Tiatirából kereszténnyé lett.

Amikor egy asszony szíve megnyílik az Isten előtt, akkor egyben mindig egy egész közösség nyílik meg Isten kegyelme előtt. Rajta keresztül Isten be tud lépni egy családba, városba, egyházközségbe. Az asszony a kezdetek kezdeténél áll, mint ahogyan Éva az emberiség kezdeténél, ahogy Szűz Mária a megtestesülés kezdeténél, ahogy a kenetvivő asszonyok a Feltámadottal való találkozások kezdeténél. Az Egyház kezdete is női, anyai, hiszen a Szent Szűzben kezdődik el a krisztushívők sora, de az Egyház beteljesedése is asszonyi misztérium, mert a mennyei Jeruzsálem a mi anyánk. Ez a nők szerepe, nem pedig az, amit a levélben említett Izebel vindikált magának, aki nyilvánosan akart tanítani. Az asszonyok nem arra kaptak meghívást, hogy az isteni mának hivatalos magvetői, hanem hogy befogadói legyenek, hiszen ők a legjobb föld mindenfajta élet számára.

A tiatirai egyház viszonylagos kicsinysége ellenére a Jelenések könyvében az összes többi közül kiemelkedik. Először is a sorban a negyedik, azaz a menóra, a hétágú gyertyatartó közepén helyezkedik el. Azután a Jelenések könyvében egyedül itt fordul elő, hogy a názáreti Jézus Isten Fiának nevezetik. A többi egyháznak csak öt-hat verset diktál az Úr, ennek

viszont tizenkettőt. Rajta keresztül az egész egyetemes Egyházat megszólítja: „*Tudja meg minden egyház, hogy én vesék és szívek vizsgálója vagyok.*” (2,23) Így tehát a tiatirai egyház jellemzésében leírást kapunk arról, hogy milyennek is kell lennie egy egyházközségnek, egy közösségnek az Egyházon belül, illetve a keresztény léleknek.

A világ számára az, hogy Jézus Isten Fia, abszurdum, de éppen erre az „abszurditásra” épül az Egyház. Nem a jogra, nem az erkölcsre, nem hagyományokra, intézményekre, szervezetekre, hanem mindenestül Krisztusra, az élő Isten Fiára. Ami nem órá épül, az nem is fog fennmaradni az Egyházban. Annyira így van ez, hogy az Újszövetség legkorábbi iratában, az első tesszalóniki levélben Szent Pál így ír: *amikor hívők lettetek*, holott a Római Birodalom polgárai egytől egyig hívők voltak. Csakhogy a keresztény hit gyökeresen más, mint a pogány istenhit: nem egy isten létezésének vagy jelenlétének az elfogadása, hanem teljes, egzisztenciális ráhagyatkozás Jézus Krisztusra, a megtestesült Istenre. Ezért mondja az Úr Jézus, hogy aki rá építi a házát, vagyis életét, az sziklára építi. Ebben mutatkozik meg hitünk gyöngesége és végtelen ereje. Itt van – ha tetszik – bizonyíthatatlansága és itt van evidenciája. Amikor azt mondom: Hiszek egy Istenben, nem azt jelentem ki, hogy „kell lennie valaminek”, hanem megvallom, hogy bízom benne, és őrá építem az életemet. Lehet-e személyes életet másra építeni, mint egy másik szerető személyre? Ez a hit teljessége és gyönyörűsége, ebben van az ereje és a jövője.

„*Így szól az Isten Fia, akinek szeme, mint lobogó tűz és lába, mint a sárgaréz.*” A lobogó tűz Isten jelenlétének jele. Örökké élő és örökké lobogó tűzben van, ahogy Mózes is látja őt az égő csipkebokorban. Ez azt jelenti, hogy Isten valóban Isten, akinek önmagától és önmagában van élete. A Jézus szemében lobogó tűz azt jelenti, hogy az ő emberi szeméből az örök Isten néz ránk. Valóságosan megrendít, ha ebbe jobban belegondolunk. A szem a lélek tükre, pillantásában magával a személlyel találkozhatunk. A legtisztább ölelésnél is mélyebb találkozás a szerető tekintetek egymásban való elmerülése. A mennyország is kontempláció, szemlélődés lesz, színről színre látjuk az Urat, és ő is néz minket. Ez az örök boldogság forrása.

„*Ismerem tetteidet, szeretetedet, hitedet, szolgálataidat, állhatatosságodat és utóbbi tetteidet, amelyek fölülmúlják az előbbieket.*” Itt a keresztény élet a maga teljességében tárul elénk, mert nem más az, mint a hit, a remény és a szeretet élete. Ezek az isteni erények azonban láthatatlanok; hogy láthatóvá legyenek, cselekedetekben kell megmutatkoznuk. Az emberi cselekedet sohasem pusztán egy tény, egy faktum. Cselekedeteink hozzánk tartoznak, ezért az Úr cselekedeteink alapján ítél meg minket.

Nem szabadna engedni, hogy életünk és cselekedeteink motívumai elszakadjanak a hittől és a hit alapjától, Krisztustól. Tetteinknek hitből kell fakadniuk. Reménységéből tenni valamit azt jelenti, hogy ingyenesen cselekszünk, lemondva arról, hogy mihamarabb megkapjuk cselekedeteink jutalmát. Aki remél az Istenben, úgy, ahogy a szentek életében látjuk, az a földön semmi viszonzást nem várva teszi a jót, és ezért lassan minden tettét áthatja a szeretet. Szeretetből tenni valamit azt jelenti, hogy az Úrral együtt tesszük, és csak az marad meg az örök életre, amit az Úrral együtt tettem. „*Nálam nélkül semmit sem tehettek*” – mondja Jézus, semmi olyat, ami megmarad az örök életre.

De még ez sem a teljes keresztény élet, ezek a cselekedetek sem elégségesek, a hívő ember életében lendületnek, fejlődésnek kell lennie. Ha *utóbbi* cselekedeteink nem múlják felül a *korábbiakat*, akkor ez azt jelenti, hogy megálltunk a hitben, reményben, szeretetben való növekedésben, vagyis istenkapcsolatunk visszafejlődőben van. Nem a méreteken, a látható hatékonyságban kell fejlődni, hanem az Úrhoz való ragaszkodásban. Annak a törekeny kis öregasszonynak, aki már nem tud mást tenni, mint rámosolyogni az unokáira, dédunokáira, biztatólag inteni nekik, ezek a jelentéketelennek tűnő gesztusai felülmúlhatják korábbi szorgos tetteit, mert a mosolyában és biztatásában akkora hit, olyan erős remény és

oly tiszta szeretet van, hogy az új nemzedék bátran belekapaszkodhat és általa gyökeret verhet a létezésben.

A tiatirai egyház ellen az Úrnak egyetlen kifogása van, hogy megtúr egy csoportot, amelyet ki kellett volna vetni magából. Itt most nagyszerű eligazítást kapunk a szellemek megkülönböztetését illetően. Mi alapján állapítható meg, hogy vajon a Szentlélek működik-e egy csoportban, vagy pedig a gonosz lélek? Az első ismérv, hogy Krisztusnak nincs egy, csak az „intelligens elitnek” szóló belső tanítása. A keresztény misztérium mindenkihez szól. Az is a kinyilatkoztatott igaz hit ellen van, ha valaki csupán tudást ad át, egy meditációs módszerbe avat be, egy mindent átfogó hatalmas világmagyarázatot tár eléd, amelyet csak el kell fogadnod, és máris üdvözlés. Az efféle tanok legtöbbször erkölcsi szabadosságra biztatnak. A misztériumvallások beavatási rítusai nagyon sokszor a szexualitással kapcsolatosak, s a pogányság régi babonáságának ezeket az elemeit a „kiválasztottaknak” szóló tanok különböző ideológia kíséretében gátlás nélkül átveszik. Izebel és sektája effajta gnóvizt hirdet, s úgy vélik, e felsőbbrendű tanítás birtokában olyan magasra emelkedtek, hogy rájuk az erkölcsi előírások nem vonatkoznak. Ezzel a jelenséggel az Egyház minden korszakában lehet találkozni.

Izebel tanítása Krisztus szolgálait elcsábítva a bűn szolgálivá teszi. A *dulosz* = rabszolga kifejezés ha a Krisztushoz való tartozás állapotát jelenti, a legnagyobb dicséret, ha azonban a bűn szolgáására utal, a lehető legnegatívabb jellemzés.

Nem a tiatirai egyházat hívja megtérésre az Úr, hanem Izebelt és párthíveit. Úgy látszik, hiába hívta őket; valószínűleg sohasem tértek meg. Megátalkodtak, mert erkölcstelen és perverz életformájukat nem akarták földadni. Nem véletlen, hogy pár évtized múlva éppen Tiatirában lép fel Montánosz, a frígiai Kibebe eunuch papja két hölgy, Priscilla és Maximilla kíséretében, akik a rendszeresen látványos révületbe eső prófétát „értelmezik”. Ő magát a Paraklétosz (a Szentlélek) megszállottjának tartja, és azt hirdeti, hogy ővele egy új világ kezdődik. Ahogy lenni szokott, az effajta látványos elemekkel kísért tévtanítás rövid idő alatt hatalmas népszerűsége tesz szert, majd nem sokkal később nyomtalanul eltűnik.

Legyünk óvatosak: ha férfi nő kíséretében jön, hogy hirdesse az ígét, és nem szentségi házasságban élnek, akkor ne is hallgassunk rájuk. Az egyházban ilyen tanítóknak semmi keresnivalójuk. Még rosszabb, ha egy nő jön férfiak kíséretében. Az ilyen hithirdetők előtt a ház kapuját is jobb bezárni, mert lelki pestist terjesztenek.

„*A győztesnek, aki mindvégig kitart tetteim mellett, hatalmat adok a pogány nemzetek fölött.*” Nem az a győztes, aki saját tettei mellett kitart, hanem az, aki az Úr tettei mellett tart ki. Csak úgy lehetséges az Úr szolgálatában kitartani, ha szüntelenül az Úr hatalmas tetteinek: a teremtésnek, a kiválasztásnak, a kivonulásnak, az Úr Jézus halálának, feltámadásának, mennybemenetelének és dicsőséges második eljövételének ünneplésében élünk. Nem a magunk tetteiben kapaszkodik meg életünk hűsége, hanem az Úr tetteiben, hiszen a mi tetteink önmagukban esetlegesek, következtelenek, széthullók, mint ahogy mi magunk is. Az Úr tetteinek napról napra való ünneplése a szentmisében megadja nekünk a hűség kegyelmét.

„*Vasvesszővel kormányozzák őket, és mint cserépedényeket, összetörik.*” Ez a végítélet képe. Bevallom, ez az ígét engem sohasem tudott vonzani. Nem akarok én ítélni és kormányozni. Ítéljen Jézus. De el kell fogadnom, hogy Jézus ezzel az ígéttel egy gyönyörű ajándékot akar nekem adni. Az evangéliumban csak az apostoloknak mondja: „*Ti, akik követtetek engem a világ megújulásakor, amikor az Emberfia dicsőséges trónjára ül, együtt ültök vele tizenkét trónon, hogy ítélkezek Izrael tizenkét törzse fölött*” (Mt 19,28), most azonban kitér a horizont, s minden győztes keresztény az egész világ fölött ítélkezik Krisztussal. Már most is ítélkezünk, nem azzal, hogy jobbak vagyunk, mint mások, hanem azzal, hogy Krisztus tanúi vagyunk és szentek akarunk lenni, tudjuk, hogy mi az igazság, és az Igazság bennünk lakozik. Ez az az ítélet, amelyet akaratlanul is sugárzunk, ezért vagyunk elviselhetetlenek az Isten nélküli világ szemében. Ez a világ feletti állandó ítélkezés földi

életünk folyamán inkább terhes, de az utolsó napon, az Úr előbbi ígérete alapján gyönyörűséges lesz számunkra.

„*És neki adom a hajnalcsillagot.*” A hajnalcsillag maga Krisztus, ahogy a diakónus éneklő Húsvét éjszakáján: „*az a Hajnalcsillag, ki nem ismer alkonyt, ki az alvilágból visszatérvén derűs fényében felragyogott az emberi nemnek*” Ő maga a legnagyobb ígéret, az igazi jutalom.

A szárdeszi egyháznak írt levél (3,1-6)

Szárdesz városát a hagyomány szerint Krózus alapította. Líbia egykori híres fővárosának napja a Római Birodalom idején leáldozott. Kr. u. 17-ben hatalmas földrengés pusztította el, Tiberius császár építtette újjá. A keleti gyapjúkereskedelem központja volt, igen fejlett textiliparral, nem véletlen, hogy az Úr háromszor is említést tesz ruháról ebben a levélben, ezekkel a képekkel fejezve ki a bűn undokságát és az ő ajándékainak főséges szépségét.

„*Így szól, akié Isten hét lelke és a hét csillag.*” A hét lélek a Szentlelket jelenti. Isten belső életének a legnagyobb kincse a Szentlélek áradása az Atyától a Fiúhoz és a Fiútól az Atyához. A Szentlélek nem öserő, nem érzés, amely egyik személytől a másikig árad, nem gondolat, nem valami, amit átadnak egymásnak mint a szeretet jelét, hanem Isten belső élete, maga a szeretet. Ez a szeretet pedig nem valami, hanem maga is személy.

A szent keresztségben a Szentlélek kiáradt a szívünkbe. Ez a legnagyobb titok, amely a keresztény ember szívét lakja. Az isteni természet részesei lettünk, vagyis Isten belső életébe kapcsolódtunk be. Azzal, hogy a Szentlelket megkaptuk, fiúvá formálódtunk a Fiúban, Krisztusban, és viszont tudjuk szeretni az Atyaistent.

Az Úr Jézusnak két drága kincse van: a Szentlélek és az Egyház, az ő menyasszonya, és azt akarja, hogy az Egyház állandóan birtokolja a Lelket, illetve belőle élve engedje, hogy a Lélek birtokolja őt. Ezért is fejeződik be a Jelenések könyve a következő szavakkal: *A Lélek és a menyasszony hív: „Úr Jézus, jöjj el!”* (22,17)

„*Tudom, hogy élőnek tartanak, de halott vagy. Ébredj föl, erősítsd meg a többieket, akik halálukon vannak...*” A bűn halál, vagy inkább halálos álm, amelyből a földi élet során még fölébredhetünk, de ha nem, akkor a kárhozat lesz az osztályrészünk. Túlságosan súlyos kijelentés? Tiszta evangélium. Sajnos, fülünk nagyon is megszokta ezeket a súlyos és rettenetes ígéretet. Sokan mindezeket már mesekönyvbe tették, mások valami szimbolikus nyelvhasználatnak vélik. Európai felmérések mutatják, hogy sok keresztény nem hisz a túlvilágban és a kárhozat lehetőségében. Csak mostanában döbbenek rá, hogy ha hiányzik belőlem az üdvös félelem, ha sohasem járok a kárhozat rettenetes örvényei fölé, ha nem hallom meg Üdvözítőnk figyelmeztetését: „*Mi haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelke kárát vallja?*” (Mt 16,26), ha soha nem támad föl szívemben az a megdöbbentő kérdés, amit a zsoltáros mond: „*Szegezd át félelmeddel az én testemet!*” (Zsolt 118,120), akkor az üdvösség örömhíre sem jut el hozzám. Akkor sohasem fogom megtapasztalni, mit is jelent igazából, hogy ujjong a szívem és a testem az élő Istenben. Isten hegyei csak akkor vonzanak minket, csak akkor lesz igazán szép a föld, ha átérezzük valós helyzetünket, mely a halálos betegségből csodás módon meggyógyult ember állapotához hasonló, aki végre fölkelhet füledt ágyából, kimehet a szobájából a fényre, a friss levegőre. Egész lényével átérzi, hogy jó élni, de azt is tudja, ha nem tartja meg orvosa utasításait, visszaesik, és már nem lesz számára segítség.

Sokáig ösztönösen megborzadtam attól, hogy a szentek oly sokszor a pokol fenekén látják magukat. Visszariasztott, hogy például Szent Bonaventura kifejezetten arra hívja fel a novíciusokat, hogy képzeljék magukat a kárhozat állapotába. Belátom, tévedtem, most már látom, hogy a legnagyobb rosszal szembe kell néznünk, persze úgy, hogy Isten jóságának a közelében maradunk. Csak ez az ismétlődő és kijózanító szembesülés óv meg attól, hogy

elringasson a halálos álmot, csak így válunk képessé arra, hogy másokat is felkeltsünk és megerősítsünk, amíg még nem késő.

„Tetteidet nem találom tökéletesnek Istenem előtt. Jusson eszedbe tehát a tanítás, amit kaptál és hallottál.” Természetesen nem azt várja Isten, hogy minden tettünk hibátlan és száz százalékosan helyes legyen, hiszen emberségünk korlátaiból fakadóan újra és újra tévedünk, és legjobban sikerült cselekedeteink sem makulátlanok. Azt azonban igenis elvárja, hogy az ő tökéletes szeretetére azzal válaszoljunk, hogy törekedjünk a tökéletes viszonzásra. Az ehhez vezető utat is megmutatja: az élő evangéliumi tanítást. Vissza kell hát térnünk a tiszta forráshoz, a ragyogó eredethez, az apostoli igehirdetéshez, s abban kitartani.

„Ha nem virrasztasz, mint tolvaj jövök hozzád, és nem fogod tudni, mely órában érkezem.” Nem mintha az Úr tolvaj volna, de eljövetele éppoly váratlan, meglepő, leleplező, mint a tolvaj azok számára, akik nem virrasztanak. Ezért a virrasztás a keresztény legalapvetőbb tevékenysége. Virrasztani annyi, mint éberrel figyelni az Úr állandó jelenlétére, minden szóban, minden tettben és minden emberi kapcsolatban állandóan az Úr közelében maradni, el nem szakadva az ő személyes szeretetétől. Ahogy Szent Pál is írja:

Ne aludjunk hát, mint a többiek, hanem legyünk éberek és józanok. Az alvók éjjel alszanak, és a részegek éjjel ittasodnak meg. Mi azonban, kik a nappalé vagyunk, legyünk józanok, és öltük föl a hit és a szeretet páncélját, sisakként pedig az üdvösség reményét. Hiszen Isten nem a haragra szánt, hanem az üdvösség elnyerésére Urunk Jézus Krisztus által, aki meghalt értünk, hogy akár ébren vagyunk, akár szunnyadunk, vele éljünk.

(1Tesz 5,2-10)

Azt az öntörvényű, illuzórikus univerzumot, amelyet a bűnös ember épít, a nemlétezés lángjai fenyegetik. Az Úr akarata ellenére lesz a világ fiai számára olyan, mint a tolvaj, érkezésekor ugyanis a világ fiai mindent elveszítenek, amiben reméltek. Igazi híveit viszont kimentí, kiragadja ebből az összeomló világból. Szent Péter ezt így írja le: *Eljön az Úr napja, mint a tolvaj. Akkor az egek nagy robajjal elpusztulnak, az elemek megolvadnak a hőségben, s a föld és rajta minden alkotás tűzben ég el.* (2Pét 3,10) Newman bíboros pedig az erre vonatkozó keresztény kötelességeket foglalja össze:

„Nemcsak hinnünk kell Krisztusban, hanem várni is kell Rá, nemcsak remélni kell Őt, de virrasztani is Érte, nemcsak szeretni kell Őt, de vágyódni is utána, nemcsak engedelmeskedni kell Neki, hanem fel is kell figyelni Rá. Figyelni komolyan jutalmunkra, aki Ő maga. Nemcsak a hit, a remény, a szeretet tárgyává kell Őt tennünk, hanem azt is kötelességünknek kell tekintenünk, hogy ne higgyünk a világnak, ne reménykedjünk a világban, ne szeressük a világot. El kell határoznunk magunkat a világ véleményétől való függetlenségre, arra, hogy ne tűnődjünk el a kívánságain. Minden földi dologtól való elkülönültséget kell igazi bölcsességünknek tekinteni.

»Az idő rövid – mondja az apostol –, aki sír, legyen olyan, mintha nem sírna; aki örvend, mintha nem örvendene; aki vásárol, mintha meg nem tartaná; s aki érintkezik ezzel a világgal, mintha nem érintkeznék vele, mert elmúlik a jelen világ.« (1Kor 7,29-31)

Azok virrasztanak és várnak tehát az Úrra, akik finom és gyöngéd érzésűek Iránta való áhítatukban, emlékével táplálkoznak, szavain csüngnek, mosolyában élnek, keze alatt sarjadnak és nőnek. Buzgón keresik elismerését, kifinomult lélekkel eltalálják gondolatait, feltékenyek tisztelőire. Őt látják minden dologban, várják ennek az életnek minden eseményében és gondjai között, minden bajában és céljában, sőt sejtelemmel telve örülnének és nem csalódottnak éreznék magukat, ha azt hallanák, hogy újra itt van.”

„Vannak néhányan Szárdeszben, akik nem szennyezték be ruháikat. Velem fognak járni fehér ruhában, mert megérdemlik.” A fehér szín a Római Birodalomban, a görögségben és a zsidóságban is a győzelmet és annak örömét jelenti. A Jelenések könyvében azonban egy egészen sajátos győzelemről van szó, a feltámadásról, amelynek előfényeit látták az apostolok a színeváltozás hegyén: *Ruhája olyan tündöklő fehér lett, hogy a világon semmiféle kelmefestő nem tudná fehérebbé tenni.* (Mk 9,3)

„A győztest fehér ruhába öltöztetik.” Az őskereszténységben a keresztség után fehérvasárnapig hordták a fehér ruhát, mely a lakomára meghívottak ruhája, menyegzős ruha. Azt, aki nem viseli ezt a ruhát és mégis részt akar venni a lakomán, a külső sötétségre vetik. Ez a ruha annak jele, hogy a keresztény lét legmélyén örökké tartó ünnep van, mely fölhasítja a hétköznapi valóságát, és megvilágítja azt. A Bárány menyegzős lakomája elkezdődött. Könnyek között, szenvedéssel, csalódással, temetési menetekkel szemben vonul az Újszövetség Krisztusa, s kíséretében ott vannak mindazok, kik lélekben szüntelenül ünneplik az ő győzelmét. Amikor a pap misére készülve felveszi magára az albát, ezt a menyegzős ruhát ölti fel, hiszen ő a Bárány lakomájának fő rendezője. Így szemlélve látjuk csak igazán, milyen gyönyörűséges papnak lenni.

„Nevét nem törölöm ki többé az élet könyvéből, hanem megvallom Atyám és angyalai előtt.” Már Dániel próféta is beszél az élet könyvéről. Ez valójában nem más, mint az Egyház anyakönyve, ahová a megkereszteltek nevét írják be. Amikor viszont oda beírnak valakit, akkor az égben, vagyis az Atyaisten szívében is fel lesz írva. Jézus mondja: „Mindazt tehát, aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom mennyei Atyám előtt.” (Mt 10,32-33) A szeretet egyik legszebb jele és legnagyobb tette a földön, amikor megvallom a másikat. Amikor megrágalmazzák, amikor támadják vagy amikor megaláztatások érik, akkor megvallom, hogy ő az én testvérem, az én barátom. A kínvallatások perceiben vagy éppen egy elegáns társadalmi körben, ahol mindenről lehet beszélni, csak Krisztusról mint Isten egyszülött Fiáról nem, s ahol mégis megvallom csöndesen, hogy hozzá tartozom – ezek azok tettek, melyekért az Úr Jézus meg fog bennünket vallani Isten és angyalai előtt.

Elképzelem a jelenetet, ahogy engem, a gyöngye és esendő lényt Jézus odavezet az Atyaisten színe elé, ő pedig magához ölel, épp úgy, mint az örök Fiút, Jézus Krisztust. Az angyalok talán egy kicsit furcsának találják, egy kicsit csalódnak, amikor ezt látják. Összenézni nem mernek, mert az tiszteletlenség lenne, úgyszólván inkább lehajítják a fejüket. Az Úr Jézus azonban így szól hozzájuk: „Emeljétek föl fejeteket, és lássátok, ez az én testvérem! Nektek, angyaloknak nem vagyok testvéretek, nektek Uratok vagyok. De ennek az embernek a testvére lettem örökre, csont ő a csontomból és hús az én húsbomból. A szellemnek nincs csontja és húsa, de amint látjátok, nekem van. Én őérette lettem emberré. Fogadjátok őt úgy, mint Atyám szeretett gyermekét és az én testvéretem, mennyei örökségem részesét.”

A filadelfiai egyháznak írt levél (3,7-13)

Filadelfia kisebb jelentőségű város volt, Szárdesztől mintegy negyvenöt kilométerre északra, Kolossze felé. Többször rázta meg földrengés abban az időben. Kr. u. 17-ben teljesen elpusztult, Tiberius császár építtette újjá. Jelentős zsidó kolónia élt benne. Ebben a levélben végig a zsidók és keresztények közötti párbeszéd és vita visszhangzik. Nem véletlen, hogy az Úr úgy mutatkozik be, mint Dávid kulcsa, az ószövetségi írások értelmezője és beteljesítője.

Filadelfia nem volt nagy metropolisz, mint Efezus, sem jelentős város, mint Pergamon, sem fontos kikötő, mint Szmirna. Mégis, az Úr számon tartotta, és ez önmagában is fontos üzenet számunkra: nincs Isten háta mögötti város vagy falu, azon egyszerű oknál fogva, hogy Istennek nincsen háta, a Feltámadott pedig ott van, ahol hívei vannak.

A magyar vidéket kellene újraevangelizálni. Az emberek hétköznapi útjait kellene járni, hisz az Úr is azt járta. Nem magányos és túlterhelt plébánosokkal, hanem néhány fős élő közösséggel kellene elindítani ezt az újraevangelizációt. Szent Pál sem egyedül ment, hanem két-három társával. Szent János sem volt egyedül, iskola alakult ki körülötte. Kis kör, amely őrizte tanítását, s ahol formálódtak a jánosi iratok, hiszen egészen bizonyos, hogy egyiket sem ő egymaga írta meg íróasztalánál ülve, hanem azt is az ő iskolája fejezte be.

Az újraevangelizáció célja: újraalapítani az egyházközségeket, étellel tölteni meg a helyi egyházat. Ez pedig csak egy evangéliumi közösséggel lehetséges. Olyan közösséggel, amely lelkes, Krisztusnak él, evangéliumi módon radikális, liturgikus és Isten irgalmának a jele. Meg kell hallani a környező falvak szíve dobogását, és a legégetőbb istenszomjúságban szenvedő egyszerű embereket visszavezetni az éltető, tiszta forráshoz. Mindehhez az új évezredben sem nagy létszám, jól kiépített struktúrák, hanem mindenekelőtt gyöngeségünk vállalása és bátor, nagylelkű Istenre hagyatkozás szükséges.

„Így szól a Szent, az Igaz, akinél Dávid kulcsa van, aki ha valamit kinyit, senki be nem zárja, s ha valamit bezár, senki ki nem nyitja.” Jézusnak ez a neve: a Szent. Ez azt jelenti, hogy ő Isten. A názáreti Jézust nem megragadja az Isten, mint a prófétákat, hanem benne lakik az istenség teljességei kétéves korában is, Mária méhében is. Általa maga az Isten lépett közénk. Tanítása Isten üzenete. Sőt ő maga az üzenet, Isten utolsó szava az emberiséghez. Számomra az igehirdetésben nem az erkölcsi tanulság meg a szép történetek a fontosak, hanem maga Jézus.

Ő az Igaz, ami azt jelenti, hogy hiteles, valóságos. Ez Szent János jellemző szava, amit az is mutat, hogy míg az Újszövetség egyéb írásaiban mindössze ötször fordul elő, a jánosi irodalomban huszonkétszer. Evangéliumában pedig az Úr Jézus nemcsak igaz, hanem ő maga az igazság: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.” (Jn 14,6) Ő a valóság, és ezért minél inkább benne, az ő szemével nézem a világot, annál inkább meglátom a valóságot. Minden odaátról, Istentől jövő kinyilatkoztatásnak is ő a hordozója, sőt ő maga az Isten önkinyilatkoztatása. Az Atya az ő képére teremtett minket, tehát az egész anyagvilág is Jézusban, a megtestesült Istenben áll fönn.

Ő az, aki megnyit: megnyitja a tanítványok szemét, hogy megértsék az írásokat és felismerjék őt. A Jelenések könyvének 5. fejezetében a Bárány a hétpecsétetes könyvet, az Ószövetséget nyitja meg, vagyis megadja az egész üdvösségtörténet, sőt a teremtés értelmét is. Amit ő kinyit, azt senki be nem zárhatja, de amit ő bezár, azt senki nem nyithatja ki. Amit ő tesz, az abszolút, azt nem lehet áthúzni, megsemmisíteni, az nincs kiszolgáltatva a mulandóságnak és a felejtésnek, hanem megmarad örökre.

Ő maga az Istenhez vezető nyitott ajtó; egyetlen más ajtó, legyen az akármilyen divatos meditációs módszer, pszichológiai technika vagy guru előírta gyakorlat, nem vezet üdvösségre.

„Ismerem tetteidet. Bár nincs sok erőd, mégis megtartottad tanításomat, és nem tagadtad meg nevemet.” Ez a kijelentés egészen új világot tár fel előttünk. Kevés az erőnk, ezt mindegyikünk tapasztalja. Ám ez elég arra, hogy megtartsuk az Úr tanítását és meg ne tagadjuk a nevét. Éppen erre kaptuk ezt a kevéske erőt! „Elég neked az én kegyelmem, mert az erő a gyöngeségben nyilvánul meg teljesen.” (2Kor 12,9) Ezt a kis erőt arra adta az Úr, hogy a legmagasabb szentségre jussunk el a földön. Ha a külső korlátokat, nehézségeket nézzük, nincs olyan helyzet, amelyben ne lehetne megtartani az Úr tanítását. Az Úr nem kegyetlen, nem hív olyanra, amihez nem ad erőt. Természetesen olyan helyzetekről beszélek, amelyeket az élet hoz, nem olyan helyzetekről, amelyekbe már a bűnnel paktálva belemegyünk. Arra már nem biztos, hogy elég az Istentől kapott erőnk, hogy a magunk okozta kísértésben helytálljunk! Ha egy szerzetes, egy pap bensőleg ellenőrizetlen érzelmi kapcsolatba bonyolódik, amolyan lelki szerelmeskedésbe; ha egy házasságban élő férfi vagy

nő, aki letette a hűség fogadalmát, kacérkodni kezd más nőkkel, férfiakkal, az ebben való megálláshoz már nem biztos, hogy lesz elég ereje.

Parzhami Szent Konrád halála után negyven évvel, amikor szentté avatták, a magyar kapucinusok is elutaztak Altöttingbe megkérdezni, mit tett Konrád, hogy szentté lett. Akik még ismerték, elmondták, hogy semmi különöset. Az atyák nem akarták elhinni, meg voltak győződve, hogy valamit tennie kellett, ha szentté avatták. Pedig egyszerű portás volt negyven éven át. Erre kapott erőt, s ez elég volt számára, hogy belső korlátai, gyöngesége ellenére szentté legyen. Ha kevés erőnket arra használjuk, hogy szentté, vagyis egészen az Úr legyünk, akkor maga az Úr fog életet fakasztani körülöttünk. Mert akinek van, annak még adnak, ahol élet van, oda küldi az Úr az új életet.

A filadelfiai egyház esetében például nincs szó vértanúkról. Mégis ez a szmirnai mellett a másik olyan egyház, amelyben semmi kifogásolnivalót nem talál az Úr, csak dicséri a legnagyobb elismeréssel. Nincs szüksége megtérésre, sőt nyilvánosan is megdicsőül: *„Nézd, adok neked néhányat a sátán zsinagógájából, olyanokat, akik zsidónak mondják magukat, noha nem azok, hanem hazugok. Kényszerítem őket, hogy jöjjenek, boruljanak lábad elé, és ismerjék el, hogy szeretlek téged.”*

Isten minden embert szeret. Az ember azonban kiveszi magát az ő szeretetéből azzal, hogy tagadja Istent, azzal, hogy azért sem él törvényei szerint. Így az isteni szeretet haragként perzselődik feje fölött. Az Egyház viszont az ő szent Fiának Titokzatos Teste, és szent Fiát öröktől fogva szereti. A megtérést kínálja föl azoknak, akiket mintegy kényszerít az egyház lába elé borulni, és úgy elismerni, hogy az Úr szereti az ő Egyházát. Persze egy kívülálló akkor látja, hogy ezt az Egyházat szereti az Úr, ha ott olyanok élnek, akik viszontszeretik az Urat, vagyis engedik magukat szeretni általa. A kívülállók számára csak ez az igazi, megcáfolhatatlan bizonyosság. *„Arról ismerje meg mindenki, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt.”* (Jn 13,35)

„Mivel megőrizted a kitartásra vonatkozó tanításomat, én is megszabadítalak a megpróbáltatás órájától, amely az egész világot éri, hogy próbára tegye a föld lakóit.” Egyetlen dolog van, amit véghez kell vinnünk: abban az állapotban, amelyre meghívott, abban a feladatban, amelyet ránk bízott, kitartani mellette. És akkor nem kell rémeket látnunk utolsó óránkat vagy a világ utolsó napját illetően – az Úr dolga lesz, hogy megvédjen. Azért rémüldözünk a haláltól és a megpróbáltatásoktól, mert azt hisszük, hogy nekünk egyedül kell megbirkóznunk velük. Ő azt magára vállalja, ha mi kitartunk szeretetében.

„Hamarosan eljövök. Ragaszkodjál ahhoz, amid van, hogy senki el ne vegye koszorúdat.” Ehhez fogható dicséretet egyetlen egyház sem kap. Korábban arról volt szó, hogy *„légy hű mindhalálig, s neked adom az élet koronáját”* (2,10), a filadelfiai egyház azonban már meg is kapta koszorúját, csak annyi a dolga, hogy megőrizze.

Sokan vallásos mezben üzletelni próbálnak Istennel. Tesznek valami jót, és rögtön várnak valami viszonzást. És fel vannak háborodva, ha már két hónapja rendesen járnak templomba, és még mindig nem gyógyultak meg betegségükből. Nem más ez, mint hitetlenség vallásos mázzal leöntve. Az igazi hit útja éppen ellenkező irányú. Ha hiszek Krisztusban, kész vagyok próbáinak alávetni magam, hogy kipróbáljon és megerősítsen. A kipróbált erényből születik a remény, amely meg nem csal. Van olyan emberi élet, amelynek fája már véglegesen az Úr felé hajlik. Ha kidőlne, esésében is Krisztushoz kerül közelebb. Az ilyen keresztény már birtokolja a koszorút.

Szent Ferenc atyánk élete utolsó napjaiban a legnagyobb kísértésekkel, szenvedésekkel átvirrasztott éjszaka után kéri zeneszerszámát, és elénekli a Naphimnuszt. Ekkor, oly sok gyötrelem és megpróbáltatás után derűs természetességgel jelenti ki: *„Tudom, hogy üdvözülök. Az Úr biztosított róla.”* Nem kell hozzá magánkinyilatkoztatás, a próbákat kiállt ember lelkében megszületik az üdvösségtudat, mert hűséges az Isten.

„*A győztest oszloppá teszem Isten templomában, és többé nem távozik onnan. Ráírom Istenem nevét, és Istenem városának nevét, az új Jeruzsálemét, mely az égből, Istentől szállt alá, valamint az én új nevemet.*” Ennek a kijelentésnek három síkja van. Van egy mindennapi életbe beleágyazott jelentése, hiszen ezek a szegény filadelfiaiak a szó legkonkrétabb értelmében, saját bőrükön tapasztalták abban az időben, hogy a földrengés miatt minden összedőlt körülöttük. És most azt mondja nekik az Úr, hogy aki hisz benne, aki kitart, az megingathatatlan oszlop lesz.

Van ennek a kijelentésnek némi politikai színezete is. A Pontifex maximus, a császári kultusz főpapja ugyanis szolgálata végén megtehetette, hogy a császár oszlopára, amelyen ott volt a császár neve és képe, odavésethette a saját nevét, s így megörökíthette magát az isteni császár oszlopán. Arra az oszlopra azonban, amelyre a filadelfiaiak nevét írják rá, nem a császár neve van vésve, hanem az Atyaisten neve, az új Jeruzsálem, az Egyház neve, és Jézus új neve: *Küriosz* = Úr. Ebben tehát burkoltan, de egyértelműen megnyilvánul a Jelenések könyvének császárkultusz-ellenessége.

Még többet is jelent ez a kép: kifejezi az ősegyház öntudatát. Ha figyeljük a Jelenések könyvét, láthatjuk, hogy Krisztus maroknyi nyája úgy tudta, hogy az Ószövetség minden nagy isteni tette az ő életében teljesül be. Az őskeresztény például magára, saját megtérésére vonatkoztatta azt a történelmi ténytet, hogy Isten kivezette Izraelt Egyiptomból, a pusztába vitte és ott óvta, védte, nevelte. Azt is átélték, hogy ők a pusztában vándorló Izrael, akit Isten titkos mannával táplál vasárnapról vasárnapra. A filadelfiai egyház pedig átélte a fogság utáni templomépítés eseményét, hiszen most közöttük új Jeruzsálemet épít az Úr, amelyben örök oszlop lesznek, abban a hajlékban, ahol Isten lesz a minden mindenben.

A laodiceai egyháznak írt levél (3,14-22)

Laodicea nevét alapítója, II. Antiokhosz császár feleségéről kapta. Annyira virágzó és öntelt város volt, hogy amikor 16-ban a földrengés elpusztította, a császár pénzét visszautasítva önerőből épült újjá. Aranykereskedelme, fekete gyapjúja, szemkenőcse és orvosi iskolája tette híressé. A város ezen büszkeségei meg is jelennek a levélben szereplő képekben. Laodicea Kolossze közelében volt található, így Szent Pál hatása érvényesült benne. A Kolosszei levélben meg is említi: *Köszöntsétek a Laodiceában élő testvéreket és Nimfát, a házában összejövő közösséggel együtt. Ha nálatok már fölolvasták ezt a levelet, gondoskodjatok róla, hogy a laodiceai egyházban is felolvassák. Ti pedig olvassátok el a laodiceaiakét.* (Kol 4,16) Tehát Szent Pál írt levelet a laodiceai egyháznak is, de az nem maradt fenn, azonban az Úr által a patmoszi látnoknak diktált laodiceai levél igen, és ezt össze tudjuk vetni Szent Pálnak a Kolosszeiekhez írt levelével.

„*Ezt mondja az Amen, a hű és igaz tanú, Isten teremtésének kútforrása.*” Az amen héber szó, bizonyosságot jelent. Azt jelenti, hogy valóban igaz, ha pedig a jövőre vonatkozik, akkor azt, hogy biztosra vehetjük, hogy bekövetkezik. A Jelenések könyve amennel kezdődik és amennel is fejeződik be: *Nézzétek, közeledik a felhőkben, látni fogja minden szem, még azoké is, akik átszúrták. A föld minden népe veri majd a mellét. Igen, amen!* (1,7) Illetve: „*Igen, hamarosan eljövök. Amen.*” *Jöjj el, Uram, Jézus. Urunk, Jézus kegyelme legyen minden szenttel. Amen.*” (22, 20b-21)

Az Isten részéről kimondott amen azt fejezi ki, hogy döntött felőlünk, az ember részéről kimondott amen pedig azt jelenti, hogy elfogadom ezt az isteni döntést. Az Úr Jézus titkában, mivel ő valóságos Isten és valóságos ember, az amen kétszeresen beteljesedett. Benne Isten minden ígérete megvalósult. Az, hogy az újszövetségi Szentírás egymás után sorolja az ószövetségi helyeket, melyek beteljesedtek Jézusban, nem bizonyíték akar lenni, hanem az apostolok tapasztalatáról tanúskodik, mely szerint nem egy-egy zsolttárvers vagy prófécia valósult meg, hanem az egész Ószövetség, az egész addigi üdvtörténet nyerte el értelmét

Krisztusban. Ezért is írja Szent Pál a korintusiaknak: *Az Isten Fia, Jézus Krisztus ugyanis, akit mi – én, Szilvánusz és Timóteus – hirdettünk köztetek, nem volt Igen is meg Nem is, hanem az Igen valósult meg benne. Isten valamennyi ígérete igenné vált benne.* (2Kor 1,19-20a) Jézus ugyanakkor nemcsak Istennek az emberiségre mondott amenje, hanem ő az, aki Isten szavára kimondta a tiszta ament az egész emberiség nevében: *„Itt jövök, Istenem, hogy akaratomat megtegyem.”* (Zsid 10,7) És a Getszemáni kertben haláltusáját víva is ament mond az Atya akaratára. Mi is csak őáltala, ővele és őbenne tudjuk kimondani az ament Isten akaratára: *Ezért hangzik föl általa ajkunkon az Amen Isten dicsőségére.* (2Kor 1,20b)

Amikor szentáldozáskor Krisztus testére azt mondjuk: ámen, nemcsak azt valljuk meg, hogy hiszünk az ő szentségi jelenlétében, hanem Isten minden művére igent mondunk, hiszen az Eucharisztia Isten összes művének *„minden gyönyörűséggel teljes”* összefoglalása. Milyen szép az az emberi élet, amely apró kis amenek sorozata, amely a végén egyetlen hatalmas, mindent összefoglaló amenné áll össze! Milyen jó lenne, ha utolsó lehetetünkkel úgy tudnánk összefoglalni egész létünket Krisztusban, mint ő maga, és azt tudnánk mondani az Atyának: amen!

Az Úr *hű és igaz tanúnak* is nevezi magát. A mártírok is tanúk, akik odaadták életüket Krisztusért. Itt azonban másféle tanúságról van szó: Jézus Krisztus arról tanúskodik, amit az Atyánál, az Istennél látott. Istentől senki más sem tanúskodhat, mert senki más nem volt kezdetben az Istennél, csak az örök Fiú, és az ő tanúsága igaz. Hűséges tanú ő, mert amikor kivégzésre viszik, mint leölésre szánt bárányt, akkor is helyesen tanúskodik Istentől. Megtalálta Isten kinyilatkoztatásának a helyét a kivégzési szituációban. Isten helye a kivégzett ember oldalán volt, nem pedig a kivégző osztagén. Ő a láthatatlan Isten hiteles képmása, de annyira hiteles képmása, hogy más képet nem is szabad elfogadni Istentől.

„Isten teremtésének kútforrása.” Jézus Krisztus a Kezdet, de nem csak abban az értelemben, hogy mintegy a teremtés kezdetén áll, hanem úgy is, hogy mindent benne teremtett az Atya. És itt látunk rokonságot a Kolosszei levéllel. Kolosszéban az a probléma, hogy vajon a hatalmasságok, az uralmak, a trónusok, ezek a hatalmas angyali lények alá vannak-e vetve a názáreti Jézusnak. (Ma is aktuális probléma ez, legfeljebb a megfogalmazása más.) Alig negyvenöt kilométerre Kolosszétól nyilván ugyanezek a gondolatok foglalkoztatják a keresztényeket. Szent Pál az ősi hit alapján egyértelmű választ ad: Jézus istensége abszolút. Minden, ami Istenen kívül létezik, teremtett létezés, s Krisztusban áll fönn. *Benne teremtett mindent a mennyben és a földön, a láthatókat és a láthatatlanokat, a trónusokat, uralmakat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél, és minden benne áll fenn.* (Kol 1,16)

Mi, Szent Ferenc fiai ebből, hogy ő az arkhé, az archetípus, azt is kiolvassuk, hogy akkor minden bizonnyal Isten öröktől fogva elhatározta, hogy elküldi Krisztust, tehát még a világ teremtése előtt, s a bűntől függetlenül. Nem lehet, hogy a legrosszabb, a leggyalázatosabb dolog hozta el a legnagyobb jót, Krisztust a földre. Ebből logikusan az következne, hogy Ádám vétke hasznos, sőt szükséges volt, ez pedig káromkodás lenne (a húsvéti örömeinek Ádám *áldástermő vétkeit* említi – ez más, hiszen azt fejezi ki, hogy Isten a legnagyobb rosszból is jót, akár a legnagyobb jót is ki tudja hozni). A ferences tanítás szerint a létezésnek egy percig sem volt értelme az Istenember nélkül, az Isten Fiának megtestesülése nélkül. Ő a kezdet, és ugyanakkor ő az elsőszülött is a halottak közül, tehát az új teremtés, a feltámadás is benne megy végbe. Ahogyan benne teremtett minket az Atya, úgy benne is fog újjáteremteni. Az apostolok ezt értik meg Húsvét hajnalán: a feltámadás nem a názáreti Jézus magánügye, ő a mi testünk, benne mi támadtunk fel előre, elindult a feltámadások sorozata.

Az Úr megfeddi a laodiceaiakat: *„Ismerem tetteidet, hogy se hideg, se meleg nem vagy. Bárcsak hideg volnál, vagy meleg! De mivel langyos vagy, se hideg, se meleg, kiköplek a számból.”* Ennek a városnak melegvizű gyógyforrásai voltak, ezért mondja az Úr a langyos víz hasonlatát. A meleg, a forró a buzgóságot jelenti, a hideg pedig ennek az ellenkezőjét,

talán a dühödt ellenségeskedést Krisztus és az ő Egyháza ellen. Azt mondja az Úr, hogy ez a két véglet valamiképpen egymás mellé tehető a langyossággal szemben, mely a legfőbb, az igazi rossz. Tudjuk, hogy az ellentétek gyakran átcsapnak egymásba (gondoljunk csak a Saulból lett Szent Pálra), de itt talán nem is erről van szó, hanem hogy aki Krisztusnak és az ő Egyházának ellensége, az legalább becsületes, mint ahogy a tüzes lelkületűek is azok, míg a langyos keresztény állandó önbecsapásban él.

A langyosság a megtérés szempontjából is a legveszélyesebb állapot. Mi, papok nagyon sokszor tapasztaljuk, hogy jobb harcos ateisták között lenni, mint langyos keresztények között. Az Isten felé vezető út lehet, hogy egy gyerek számára azzal kezdődik, hogy hátat fordít a templomnak, a langyos viszont nem akar fejlődni, és ez a tragédiája. Minket szerzeteseket és papokat is megkísért a langyosság, és ez még veszélyesebb. Uram, ments meg minket a langyosságtól, ments meg minket az állandó vallási önelégültségtől és attól a vakaságtól, amely nem látja meg saját mezítelenségét és Isten előtti szegénységét!

„Azt mondd: *Gazdag vagyok, dúsgazdag, nincs szükségem semmire. Nem látod, hogy nyomorult vagy, szánalomra méltó, szegény, vak és mezítelen?*” Ez a gazdagságtudat tipikusan laodiceai kísértés, s egyben tipikusan mai kísértés. A dúsgazdag, önelégült civilizáció hatott és ma is hat a keresztény gyülekezetre. Mikor is kezdődött ez a kísértés? Ádám mezítelen volt és elbűjt, fügefalevelekkel akarta eltakarni szegénységét. Nem a szexualitásról van itt szó, hanem azt szégyelli Ádám, hogy csak ember, vagyis korlátolt és szegény teremtmény, nem pedig isten. A civilizáció gyökereit nagyon is megmérgezte egy istenellenes kísértés, hogy majd mi felöltöztetjük magunkat, hogy ne érezzük teremtett voltunk végességét.

Ezért mondja az Úr, hogy fel kell nyitni a szemünket. Hogy baj van velem, ha meg vagyok elégedve magammal, és nem látom rettenetes belső szegénységemet. Ez a látás kegyelem. Ha sírva gyónok, ha félek a szentgyónástól, ha rendkívül szegénynek tudom magamat, ez már vigasztalás, mert csak valóságos állapotom felismerése menthet meg engem. A szentség útja, hogy egyre jobban látjuk azt a végtelen gyöngeséget, szánalomra méltó állapotot, amely bennünk van, és ettől többé el sem akarjuk fordítani tekintetünket.

„Azt tanácsolom neked: *Végy tőlem tűzben kipróbált aranyat, hogy meggazdagodj.*” Az arany ebben az egyetemes vonatkozásban a szeretetet jelenti. Az Úr ezt mondja: „Tőlem vegyél szeretetet Isten és ember iránt.” Kipróbált szeretetet, amely kitart a mindennapi élet próbatételei közepette, kitart a lelki szárazság idején, kitart az apró teendőkben megvalósuló önátadásban, és kitart testvérei mellett, elfogadva őket olyannak, amilyenek. Úgy, mint Lisieux-i Szent Teréz, aki azzal az idős nővértársával, akinek egész lénye ellenszenvet váltott ki belőle, különösen kedvesen igyekezett viselkedni, mintha a legszeretettebb személy lett volna számára. Ő maga így ír erről önéletrajzában:

„*Nem elégedtem meg azzal, hogy imádkozzam azért a nővéremért, aki annyi küzdelemre adott alkalmat, hanem minden lehetséges módon szolgálatára is próbáltam lenni, és mikor kísértésbe estem, hogy kellemetlenül válaszoljak neki, beértem azzal, hogy legszeretőbb mosolyommal mosolyogjak rá, igyekezve másra terelni a beszédet. (...) Egy napon a pihenőórán körülbelül ezeket a szavakat mondta nekem, igen örvendező arccal: »Lenne olyan szíves és mondaná meg, Gyermek Jézusról nevezett Teréz nővérem, hogy mi az, ami annyira vonzza énfelém? Valahányszor csak rám néz, mindig mosolyogni látom.« Ó, ami vonzott engem, az a lelke mélyén rejtőző Jézus volt...»*”

„*Végy fehér ruhát, hogy felöltözz, s ne lássék félelmetes mezítelenséged.*” Ez a fehér ruha, amit fel kell vennie a kereszténynek, nem az a bizonyos első fehér ruha, amiről már volt szó, ez itt a szentek jócselekedeteit jelenti. Öltözzünk a jócselekedetekbe! Ne azért, hogy Isten ne lásson minket mezítelennek, hisz ő mindig olyannak lát, amilyenek vagyunk, s azt várja,

hogy úgy is álljunk elé, piszkosan, szegényen és mezítelenül, semmit sem takargatva. Nem tiszta lélekkel kell akarni Isten elé állni, hiszen éppen ő tud és akar megtisztítani egyedül. A jócselekedetek ruhája arra való, hogy ijesztő szegénységünk ne legyen elviselhetetlen azok számára, akik körülöttünk élnek.

„*Végy tőlem kenetet, hogy megkend szemedet és láss.*” A lelki vakságot gyógyító kenőcs az evangélium illatos kenete, amikor az Úr színe előtt végiggondoljuk azt, amit az evangéliumban vagy az igehirdetésben hallottunk, s mintegy megkenjük ezzel belső, lelki szemünket, amelyre a bűn hályogot vont, hogy ismét tisztán lássunk. Mindig éljen bennünk a gyanú, hogy nem látunk egészen tisztán. Az evangélium fényénél történő naponkénti lelkiismeret-vizsgálat elengedhetetlen, hacsak nem akarunk lelkileg vakká válni. A legnagyobb és legutolsó kincsünk a lelkiismeret, melyet még a paradicsomkertből hoztunk magunkkal. Az Egyházban is előfordulnak vétkek, talán nagyon súlyosak is, de talán nem vakítottuk el lelkiismeretünket, és nem mondjuk a bűnre azt, hogy nem bűn.

A papoknak pedig egyébvel sem kellene foglalkozniuk, mint hogy az Igének éljenek, s általa világosságot árásszanak Isten népének. Sienai Szent Bernardin írja:

„*Jézus neve az igehirdetők fényessége, mert ő a ragyogó világosság, aki az igehirdetőt beszélővé teszi, hallgatóját pedig hallóvá. Ugyan mit gondolsz, hogyan terjedt el olyan hirtelen és gyorsan a hit világossága az egész földön, ha nem úgy, hogy Jézust prédikálták? Talán nem ennek a névnek fénye és íze tette, hogy »Isten meghívott bennünket csodálatos világosságára«?*”

Így élte meg ez a nagy igehirdető az ige üdvözítő erejét. Valóban az Úr Jézus a mi orvosunk, s most megtudtuk, hogy „szemészeti osztálya” is van. Alighanem a megrendültség és az öröm együtt van minden Istennel történő hiteles találkozásban. A rettenetes rémület, amikor annyi önámítás után felismerem valós állapotom súlyosságát, és ugyanakkor az öröm, hogy Jézus meg tud engem gyógyítani. Egy-egy gyónás megadhatja ezt, bár azok, akik a feleségük, férjük meg gyermekeik hibáját gyónják meg a magukéi helyett, és nem látják azt, hogy az ő szeretetük hibás, beteg, általában ugyanolyan vakon távoznak a gyóntatószékből, mint ahogyan oda beléptek.

„*Akiket szeretek, azokat korholom és fenýítem. Buzdulj fel, és tarts bünbánatot! Nézd, az ajtóban állok és zörgetek. Aki meghallja szavam és ajtót nyit, bemegyek hozzá, vele eszem, ő meg velem.*” A kemény szavak után az Úr szeretetéről biztosítja a laodiceai egyházat. Példa ez nekünk, akik hajlamosak vagyunk szeretetünket a másik viselkedésétől, érdemeitől vagy érdemtelenességétől függővé tenni: valakit vagy kritikátlanul elfogadunk, vagy úgy bíráljuk, hogy közben szeretetünkéből is kiejtjük. A szeretet, ha nem tettett, a szeretett személy igazi javát, végső soron üdvösségét tartja szem előtt, nem pedig pillanatnyi jó érzését, megelégedettségét akarja szolgálni. Ugyanakkor, ha szeretetből fakad, a bírálat, a korholás, de még a büntetés sem arra való, hogy megfosszon valami jótól, sőt, épp ellenkezőleg, újabb esélyt akar adni, a legnagyobb jó befogadására akar felkészíteni. Itt az Úr a vele való legmélyebb közösségre hívja az egyházat: együtt enni valakivel, ez az élet megosztását jelenti. S ehhez még hozzáteszi: „*A győztest magam mellé ültetem a trónra, ahogy én is győztem, és együtt ülök Atyámmal a trónon.*” Ha elestünk, ha visszaestünk is, lehetünk győztesek, ha hagyjuk, hogy Jézus Krisztus győzzön az életünkben, ő pedig kész magához emelni, és dicsőségében részesíteni minket.

A Jelenések könyvének központi magja

A Jelenések könyvének 4. és 5. fejezete hordozza a könyv leglényegesebb üzenetét. Látjuk a Bárányt, akit megölték, s aki ott áll a huszonnegy vén között az Isten trónja előtt. Ezzel kinyilatkoztatja Isten egyetlen és igazi arcát. Egy levél mondanivalóját nem biztos, hogy akkor értem meg, amikor elejétől a végéig elolvasom, hanem akkor, amikor az üzenetnek a központi magját megragadom, vagyis azt, hogy tulajdonképpen miért is írták ezt a levelet. Ha a Jelenések könyvét figyelmesen olvassuk, rádöbbenünk, hogy a 4. és az 5. fejezet a középpontja. Minden innét indul ki, mert itt jelenik meg a Bárány képe.

Az első fejezetben bemutatkozik János és elmondja, hogy az „Úr napján”, vagyis vasárnap elragadtatásba esett. A 2-3. fejezetben az Úr leveleket diktál a hét, vagyis az egyetemes (katolikus) Egyháznak. A negyedik és az ötödik fejezet az a fényforrás, amely megvilágítja mindazt, aminek be kell teljesednie. Ott kell felnyitni tehát a Jelenések könyvét, ahol a Bárány megnyitja a könyvet.

A Bárány képének megjelenése váratlan és drámai. Váratlan, hiszen mindeddig az Úr Jézus úgy jelent meg, mint Emberfia és mint Isten Fia. Drámai, mert az 5. fejezetben egy kilátástalan helyzetről van szó. Isten jobbjában tartja a hétpecsétes könyvet, az ószövetségi Szentírást. Istennek ez a kinyilatkoztatása vethetne fényt az emberi életre és a történelemre, ha megértenénk, vagyis fel tudnánk törni pecsétjeit. Azonban *senki sem tudta, sem a mennyben, sem a földön, sem a föld alatt kibontani és elolvasni a tekercest* (5,3). Zsidó testvéreink most sem értik, hogy mi a végső értelme az ószövetségi isteni ígéreteknek. János, a látnok sírva fakad. Ez az a zokogás, melynek híján az Evangélium nem evangélium, nem örömhír. Ez az a zokogás, amely nélkül vallásosságunk üres jámborkodás igazi megtérés nélkül. Ez az a zokogás, amelynek ha könnyeit és súlyát nem érezzük, ha meg nem tapasztaljuk legalább életünk delén, sohasem lesz belőlünk az, akit az Isten akar: szent. A mai embernek van tehetsége, hogy megsejtse az emberi létezés ürességét, de nincs türelme, hogy megvárja, amíg a Bárány odamegy a trónhoz, átveszi a trónon ülőnek a jobbjából a hétpecsétes könyvtekercest és feltöri annak pecsétjeit.

A Jelenések könyve fordulópontja egyben hitünk fordulópontja is. Olyan látomáshoz értünk, amely mindazt meghatározza, aminek történnie kell. Ha jól meg tudjuk ragadni az 5. fejezetet, akkor megértettük az egész Jelenések könyvét. Ez a kulcsa. Természetesen az 5. fejezet kinyilatkoztatása önmagában nem érthető, a negyedikbe van beleszöve. Hiszen ha csak az 5. fejezetet olvasnánk, akkor azt látnánk, hogy a Báránynak mindenható hatalma van, Krisztus értelmezi a történelmet. Csakhogy nem egészen erről van szó. A 4. fejezetben látjuk, hogy a trónon ül Valaki, a kezében egy könyv. Odamegy hozzá a Bárány, a feláldozott, de örökkön élő Krisztus, és átveszi a könyvet, kibontja, erre királyi és bírói méltóságot kap. Tehát intronizációról, trónra ültetésről van szó. Csodálatos királykoronázásról, amely a keresztény hit lényege: az a názareti Jézus, akit tövissel koronázva látunk, és a történelemben végig a csúfság és a gúnyolódás céltáblája, hitünk szeme előtt testében is elnyeri a királyi, bírói méltóságot az Istentől, vagyis ő az örökké élő Istennek, a Trónon Ülőnek egyetlen Fia.

A húsvéti titok, melyet minden szentmisében ünneplünk, intronizáció. Az örök Istenfiú emberré lett, vagyis velünk egylényegűvé, egészen emberré lett „a bűnt kivéve.” Ezt a titkot nem merjük szó szerint venni: például azt a tényt, hogy ő is emberi aggyal gondolkodott és nem tudta minden mozzanatában emberi tudással a jövőt. (Vigyázzunk az evangéliumi beszámolók kijelentéseivel, azok már visszamenőleg, Húsvét fényében értelmezik a történeteket.) Személye azonos Isten Fiáéval, de a természete nem. Ő lemondott isteni mindentudásáról, lemondott mindenhatóságáról. Fizikailag elképzelhető kegyetlenebb szenvedés, mint amit az Úr Jézusnak kellett elszenvednie. Tévedés azonban azt hinni, hogy

többet szenvedhet bárki, mint ő, s már-már káromkodás azt állítani, hogy neki könnyű volt, mivelhogy Isten. Épp ellenkezőleg, neki volt a legnehezebb, mert tudta, hogy az Atya mindent megtenne érte, de ő inkább az emberi sorsot választotta, bízva abban, hogy Atyja a halál után is képes őt megmenteni, nem csupán a haláltól. Az ember útját járta, és ennek az emberi útnak a végén ott van a halál. Jézus mert belehalni az Atya iránti bizalomba, amellyel emberi tudásán túl is bízott végtelen szeretetében. Nem az eszével, egész lényével belekapaszkodott abba a reménybe, hogy Isten – a zsoltairos szava szerint – nem adja rothadásnak az ő szentjének testét: *Mert lelkemet az alvilágban nem hagyod, s nem engeded, hogy a te szented romlást lásson. Megismerteted velem az élet útjait, az öröm teljességét a te színed előtt, jobbod felől a gyönyörűségeket mindörökké.* (Zsolt 15,11-12) És most jön az Atya szava a teremő Szentlélekkel: fölkeni a sírban fekvő Jézus testét, és befogadja isteni örökkévalóságába. Az anyag így Istenbe érkezik. Ez Jézus Krisztus intronizációja, ezt ünnepeljük Húsvétkor.

Ha a Jelenések könyvének 4. és 5. fejezetét elvlasztjuk egymástól, akkor egy keresztény mitológiát kapunk, amely semmire sem jó, hiszen eszerint van a trónon ülő, valahol messze az égben, ő az ismeretlen Isten, és van a Bárány, az ő megható történetével, s a kettőnek semmi köze egymáshoz.

Pedig irodalmi eszközökkel is szorososan össze van szöve ez a két fejezet. Nézzük meg a két kezdő mondatot: *Íme, egy trón állt a mennyben, és a trónon ült valaki* (4,2b), illetve: *Akkor a trónon ülő jobbájában egy kívül-belül teleírt könyvtekerccset pillantottam meg* (5,1). Azután a Bárány és a trónon ülő közvetlenül is kapcsolatba kerül: *Odament és átvette a trónon ülő jobbájából a könyvet.* (5,7) Majd felhangzik az új ének, amely együtt dicséri az Istent és a Bárányt. A keresztény kultusz egyszerre szól az örökkévaló Istennek és a megölt, de élő (a Szentírás úgy mondja: *álló*) Báránynak.

Az 5. fejezet tisztázza, hogy a Bárány milyen kapcsolatban áll a trónon ülővel, akit a negyedik fejezetben megismertünk. Senki sem merte átvenni a trónon ülő jobbájából a könyvet. Sem az égi világ (az angyalok), sem az alvilág (a Sátán és angyalai), sem az emberi világ, egyedül az a Bárány, aki az emberek közül és az égből való egyszerre. Minden a trón körül zajlik a 4. és az 5. fejezetben. Jelen van a négy élőlény és a huszonnégy vén. A huszonnégy vén által képviselt őszövetségi pátriárkák és szentek szemében Isten misztériuma nagy és félelmetes.

Az Őszövetség arra következtetett, hogy testben nem lehet látni Istent, aki tehát meglátja, annak meg kell halni. Ez olyan alapvető meggyőződés volt, hogy mindaz, ami a legtávolabbról is érintette az istenlátást, egzisztenciális rémülettel, vagy legalábbis megrendüléssel töltötte el az Őszövetség emberét. Ennek nem szabad hiányoznia valami módon belőlünk sem, mert Krisztus az Őszövetséget nem törölte el, hanem beteljesítette. Isten szeretetében nem lehet félelem, de megrendültség igen. Bételben Jákob csak álmában látja Istent, és mikor fölébred, megrendüléssel kiált föl: *„Milyen félelmetes ez a hely, valóban itt van az Isten háza és az ég kapuja!”* (Ter 28,17) És miután a Jabbok folyónál egy éjszaka küszködik az Úr angyalával, virradatkor meglepődik, hogyan maradhatott életben. Penuelnek nevezi ezt a helyet, *„mert – úgymond – színről színre láttam az Istent és életben maradtam”*. Sámson szülei hasonló módon vélekednek: *„Egész biztosan meg kell halnunk, mert Istent láttuk.”* (Bír 13,22) Az agg Simeon is a halálról énekel, miután karjába vette Jézust: *„Most bocsátod el szolgálodat, Uram, szavaid szerint békeességben, mert látták szemeim az Üdvösséget”*. (Lk 2,29) Itt is megnyilatkozik az ősi felfogás: aki látta Istent, annak meg kell halnia.

Flüe-i Szent Miklósnak, a tízgyermekes családapának, akit Isten kiragadott a családjából és remetének hívott, volt valami félelmetes a tekintetében, mert Istennel találkozott – és ugyanakkor megtanult tisztán szeretni. Isten ugyanis nem engedi, hogy választottjai belehaljanak az ő látásába. Sőt a Kivonulás könyvében azt olvassuk, Isten szemtől szemben

beszélt Mózesrel, mint az ember a barátjával. Máriához az angyal így szólt: „*Ne félj, Mária!*” Ebből a kettősségből kell megközelíteni a Jelenések könyvének 4. fejezetét. Isten úgy jelenik meg, mint Szent, mint transzcendens, mint egészen más, és ilyennek kell őt elismerni. Más a bizalom és más a bizalmaskodás. Ha egyszer életedben azt mondod keserűen: nem értem az Istent, akkor megvallottad, hogy Isten egészen más.

Johannes Duns Scotus, boldoggá avatott ferences teológus azt mondja, hogy a lét is egészen más őbenne. Isten nem úgy létezik, mint mi. Modernül azt mondhatnám Scotus után, ha azt állítom, hogy én vagyok, akkor nyugodtan azt mondhatom Istenről, hogy ő nincs. Hiszen lehetetlenség a benne lévő létezőt ugyanazzal a szóval jelezni; ő gyökeresen másképpen létezik, nem az emberi létezés van meg benne végtelen fokban. Isten tehát úgy jelenik meg, mint aki egészen más, ugyanakkor megsokszorozza kezdeményezéseit, hogy megismertesse magát és kinyilatkoztassa az ő szent és igazi arcát, és ezért engedi meg, hogy az Ószövetség embere a zsoltárokból így énekeljen: „*A te arcodat keresem, Uram.*”

Ezért is van a 4. fejezetben egybefűzve az Ószövetség négy hatalmas teofániája, Isten-jelenése: az égő csipkebokorban adott kinyilatkoztatás, a Sínai hegyen történt jelenés, Izajás templomi meghívásának jelenete és Ezekiel próféta látomása a Kebár folyó partján Babilonban. Pontosan ez az a négy megjelenés, amely megjelöli a Jézus korabeli és a most élő hívő zsidót is. Ebben össze van foglalva minden, amit Istenről tudni kell, ezért ott kavargó az őskeresztény szívében-lelkében is. Enélkül nem lehetünk krisztusiak mi sem.

Ezután láttam, hogy megnyílt egy kapu a mennyben. Tehát nem a menny tárult fel, hanem csak egy kapu, melyen át betekintést nyerünk Isten világába. S a második mondat már a Sínai hegyre utal: „*Jöjj fel ide!*”, a Kivonulás könyvének 24. fejezetét idézve, ahol Mózesnek fel kellett mennie a hegyre. Az ószövetségi utalást azzal is erősíti, hogy említi a villámlást, szózatot és a mennydörgést. Ezért ég hét fáklya Isten színe előtt, mint a Kivonulás könyvében, ahol Isten úgy mutatkozott be a hegytetőn, mint emésztő tűz. Aki tehát a trónon ül, az a kivonulás, az exodus Istene.

A 4. fejezet az égő csipkebokor jelenetét is földidéz. Így énekel a négy élőlény: „*Szent, szent, szent az Úr, a mindenható Isten, aki volt és aki van és aki eljövendő!*” Ez az „*Én vagyok, aki vagyok*” kijelentés magyarázata. De furcsa egy magyarázata, mert hozzáteszi: *aki eljövendő*. Valójában az eredeti héber imperfectum jövő időt is kifejez. Tehát Mózes Istene, a kivonulás Istene olyan Isten, aki elkötelezi magát az ember jövőjében, akit nem lehet befogni elvont, statikus filozófiai meghatározások ketrecébe. Mózes Istene, Jézus Krisztus Istene az égő csipkebokor Istene.

Isten a próféták Istene is, hiszen a Jelenések könyve felidéz Izajás meghívását, azt a templomi élményt, ahol a szeráfok énekelték: „*Szent, szent, szent a Seregek Ura.*” Ez a háromszor szent Isten küldi Izajást a néphez, tehát törődik Izraellel. Ezekiel látomása is földidéződik, hiszen a négy élőlény feltűnik és a trónon ülő ugyanúgy jelenik meg, mint a Kebár folyónál. Hatalmas panorámát kapunk, az Ószövetség meghatározó istenjelenéseinek összefoglalását. De mindez arra szolgál, hogy Isten önmagáról szóló végső kinyilatkoztatását jobban megértsük. Isten igazi arca a megölt, de mégis élő Barányban rajzolódik ki.

Akkor láttam, hogy a trón, a négy élőlény és a vének között ott áll a Barány, mintegy megölve. Hét szarva és hét szeme volt: Ezek Istennek az egész földre szétküldött hét szelleme. (5,6) Erre a hegycsúcsra vezet minket a Jelenések könyve, és felhív arra, hogy innét, és csakis innét szemléljük Isten igazi arcát. Ebből a szempontból óriási kontraszt van a két fejezet között. A negyedik fejezet főséges képei után az evangéliumok paradoxonja jelenik meg: az alázatos, szenvedő Messiás, aki vállalva velünk a végső szolidaritást, átmegy a szenvedésen és a halálon és úgy jut be Isten dicsőségébe. Ez a félelmetes paradoxon áll a mi hitünk középpontjában is. A Jelenések könyvének megölt, de örökkön élő Baránya az emberiség Szabadítója, Üdvözítője.

A Jelenések könyvének 4-11. fejezetig terjedő szakaszát a Bárány képe uralja. Két ószövetségi idézet van összesűrítve ebben a képben.

A bárányról a Kivonulás könyvében azt olvassuk, hogy az első húsvét alkalmával ott, ahol a leölt bárány vérével kenték meg az ajtófélfát, az öldöklő angyal nem ártott. (vö. Kiv 12,3-6) Ugyanígy a keresztyének, akik meg vannak jelölve a Bárány jelével, azaz meg vannak keresztelve és hisznek, átmentek ebből a világból a másikba. Hatalmas exodusban vagyunk, egész életünk az örökkévalóság felé tart, de különös módon, mert a kegyelem által már bennünk van az örök élet.

A második hely, amelyre a Bárány alakja visszautal, Izajás 52. fejezete, ahol a próféta a Szenvedő Szolgáról jövendöl a második fogság idején. Izrael megint fogságban van és ismét Isten szabadító tettére várakozik, és ebben a helyzetben a végső szabadulásról szól a próféta, amelyet Isten a Szenvedő Szolga által valósít meg, akit úgy visznek leölésre, mint a bárányt; de akinek sebei által gyógyul meg (üdvözülni) minden ember. Az Úr Jézus szenvedésében tudatosan beöltözik a leölésre szánt bárány képébe (a Szenvedő Szolga alakjába), akinek áldozati halála minden ember számára meghozza a végleges bűnbocsánatot, szabadulást és az új és örök szövetséget Istennel. Ezért szól így az utolsó vacsorán, mikor kezébe veszi a kelyhet: *„Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, a szövetségé, amelyet sokakért kiontanak a bűnök bocsánatára.”* (Mt 26,27-28)

A második név: az Élő. Az Ószövetség Istent nevezte élőnek, az Újszövetségben pedig Lukács evangéliumában szerepel, az angyalok mondják az asszonyoknak Húsvét hajnalán: *„Miért kerestek az Élőt a halottak között?”* (Lk 24,5-6) Nincs tehát ellentét az evangéliumok Jézusa és a Jelenések könyvének Krisztusa között. Csak míg az evangéliumok inkább a megalázott Krisztusról írnak, aki érettünk emberré lett – bár Húsvét fénye fel-felragyog beszámolóikban –, addig az Apokalipszisben egyértelműen ez a fény jár át mindent, szinte kápráztat, és nekünk kell is ez a dicsfény, mert ez Krisztus jelen állapota, és mert akkora nagy a sötétség és annyi a szenvedés itt a földön.

Álljunk meg itt egy pillanatra, s nézzünk egy evangéliumi történetet, mely a fentieket ékesen bizonyítja. A Lukács-evangéliumbeli születéstörténet, mely látszólag teljesen adatszerű, pontosan rögzíti a személyek nevét, a helyet és az időt, maga is tartalmaz egy miniatűr apokalipszist. A betlehemi barlangistálló sötét és jeltelen, de hirtelen nagy fényesség ragyogja be a környéket, leszáll az Úr angyala, s meghirdeti a Messiás születését. Mindez persze csak néhány pillanat, azután mindenre ráborul Jézus harmincéves készülődésének rejtettsége, mintha visszazárulna az ég. Igen, mert maga az élő Isten szállt le a földre, s lett emberré. Lukács mesteri módon dolgozik az ellentétekkel. A császár által uralt világba leszáll az Úr angyala és kijelenti: aki most megszületett, az nem más, mint az Úr, az Isten. Ettől kezdve szinte nevetségessé válnak a szent történetben a bálványimádó és maguknak imádást vindikáló császárok, királyok és helytartók nevei. Az evangélista itt úgy játszik a világ hatalmasainak nevével, mint kisgyermek a labdával, mert biztos abban, hogy az emberiség történelme Isten kezében van, a megtestesülés ad neki irányt, célt és végső értelmet.

A harmadik név, amellyel az ősegyház liturgikus akklamációi nevezik Jézust: Úr és Király. Az Ószövetségben az igazi király, a Királyok Királya maga az Isten. Most pedig ezt az őskeresztény egyház Jézusra alkalmazza a föld királyáival szemben. A Vadállat viláгурalmat akar magának, és úgy mutatkozik be, mint aki ezt képes is megvalósítani. Ez azonban csak szemfényvesztés, mert egyedül Jézus Krisztus mondhatja: *„Én kaptam minden hatalmat égen és földön.”* (Mt 28,18)

A negyedik név, amelyen az ősegyházi istentisztelet Krisztust dicsőíti: aki Eljövendő. Az Apokalipszis Krisztusa nem a múltból jön felénk, hanem a jövőből, s így az emberi történelemnek reményt és lendületet ad, úgyannyira, hogy csak az hallgathat a szíve legmélyéről feltörő megokolatlan ösbizalomra teljes mértékben – vagyis élhet nyugodt, békés emberi életet –, akinek megadatott a Jézus Krisztus istenségébe vetett hit kegyelme, a hit

abban, aki volt, aki van és aki eljövendő, és így megpillanthatja benne a mindenség és a történelem alfáját és ómegáját.

„*Íme újjáalkotok mindent.*” A húsvéti hit számunkra mindig megrendítő és alig elfogadható marad: a transzcendens, a fönséges Istennek ez a végtelen gyöngesége és kudarca a történelemben. Ha Isten a történelemben győzött volna, akkor nem győzött volna, mert a történelem elmúlik. Jézust az Atya egy új világra támasztotta fel. Ez a feltámadás már nem szorosán vett evilági történelem. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem történt meg, de Jézus a feltámadással kilépett a történelemből. Ő a történelem, a kozmosz, az emberiség egyetlen jövője. Világosan kell látnunk, nem az a jövőm, hogy a lelkem tovább él, én test is vagyok. Az embernek testestül-lelkestül van jövője.

Az Úr Jézus megdicsőülése az alázat útján történt és ez ma is így van. Egy tisztán dicsőséges egyház nem lenne Krisztus Egyháza. Csak a megalázott, kísértésekkel küszködő Egyház, csak a kísértésekkel küszködő, de mindhalálig állhatatos hívő és pap lehet erős. A hívő keresztény soha nem mondhatja, hogy ezt már nagyon jól tudja, úgyszólván nyugodtan továbblapozhat. A Jelenések könyvének 5. fejezetét soha nem lehet túlhaladni itt a földön. Soha nem hagyhatjuk abba az elmélkedést erről a titokról, mert ez egyszerre mondja el Krisztus keresztjének botrányát és dicsőségét, történelmi kudarcát, a történelem fölötti ítéletét, vagyis a húsvéti tapasztalatot.

Arról van szó, hogy Tamás a dicsőséges Krisztuson, a megölt, de örökkön élőn keresi a sebek helyét. És megtalálja rajta a sebeket. Ha nem a megölt, de örökkön élő Bárány van a szívünk mélyén, nem segít rajtunk a misére járás, a kilenced, a vallásos áhítat, az időnkénti vallásoskodás. Egyedül az ment meg bennünket, ha belül is, személyünk legmélyén ott áll a trón, Isten trónja, és ott van előtte a feláldozott, de örökkön élő Bárány, a Hét Láng, vagyis a Szentlélek ragyogásában. Ez az evangélium újdonsága.

A mi Istenünk nem a filozófusok Istene. De nem is az Olimposzon lakó fenség, aki nem kompromittálja magát az emberi történelemben. Ellenkezőleg, az emberi történelem és az emberi szenvedés közepébe szállt le. Mert Isten Fia nem csak segítségére sietett a szenvedő embernek, hogy valami vigasztalót mondjon neki, hanem ő lett az ártatlanul üldözött és megölt áldozati Bárány. Ezek után ahelyett, hogy azt kérdeznénk, miért engedi meg Isten a szenvedést (hiszen mindenestül gonoszak vagyunk, még az ártatlan gyerek sem ártatlan), egy kérdésünk legyen: miért engedte Krisztust meghalni? Ha becsületesek vagyunk, ez a kérdés marad az egyetlen igazi kérdés. Ez Nagypéntek kérdése, és ebben a kérdésben ott van a válasz mindenfajta szenvedésre.

Minden szenvedés gyökerében Ádám bukásából következnek. Isten nem azt mondta Ádámnak, hogy bűnének nem lesz következménye. Isten igazságos. Az ősbűnnel egy szörnyű történelem kezdődött el. De ő belépett ebbe a történelembe és magára vette a szenvedést, hogy ne legyen olyan hely az ember életében, olyan pokoli szenvedés, megpróbáltatás, amelyben ne lenne jelen maga az Isten. Mert nem a szenvedés és a fájdalom menti meg a világot, hanem az Isten szeretete a világ iránt, amely Jézus Krisztusban mutatkozott meg a maga teljességében.

A Jelenések könyve tehát hűségesen őrzi az evangéliumi hagyományt, főleg a passiót és a kezdetek missziós apostoli igehirdetését. Nagy józansággal, visszafogottsággal és tartózkodóan mutatja be a Bárányt, nem játszik az érzelmekkel, nem azokra épít. Szándéka teológiai: fönségesen ünnepli Krisztus győzelmét, de soha nem tudja és nem akarja elfelejteni, hogy ez a Bárány, aki „áll”, vagyis feltámadt, pontosan azért méltó megnyitni a könyvet (vagyis az egész emberi történelemnek megadni az értelmét), mert egészen magára vette az emberi sorsot, háromszor esett el a kereszt súlya alatt. Mindenestül vállalt minket, olyannyira, hogy az Atya ezt az irántunk való, mértéket nem ismerő szeretetet elfogadva, minket bűnösöket az áldozattá lett Egyszülöttel együtt ölelt magához. Az ő teste ezentúl már nemcsak az ő teste, hanem a mi testünk is, hiszen eggyé lett velünk.

Ott állt a Bárány a trón előtt, mintegy megölvé. Ő az, aki átvette a trónon ülő jobbjából a könyvet és feltörte pecsétjeit. (Vö. 5,6) Ezt ünnepeljük a szentmisében. Amit a szentmisében cselekszünk, az az egész mindenség, a mi életünk és a világtörténelem értelmezése, a megölt, de örökkön élő Bárány fényében. A Jelenések könyvének végén szereplő „*Marana Tha! Jöjj el, Úr!*” – minden bizonnyal az őskeresztény mise befejezése volt. A Jelenések könyve tehát nem más, mint egy keresztény kozmikus méretű látomása, melyet a liturgián keresztül az ősegyház hite inspirált, a hit, hogy Jézus Krisztus az Úr, s mindennek ő ad értelmet.

A 4. és 5. fejezet másik igen fontos mondanivalója, hogy az Ó- és Újszövetség elválaszthatatlan egymástól. Az Emberfia, a megdicsőült Krisztus arra hívja Jánost, hogy az ő jelenlétében élje át az Ószövetség nagy istenjelenéseit. Itt tehát nem annyira az ószövetségi teofániák vetnek fényt az Újszövetségre, Jézusra, hanem inkább fordítva: Jézus fénye ragyogja be az Ószövetséget, és adja meg annak teljességét.

Valahogy úgy lehet ez, mint a nagy emberi kapcsolatokban: soha nem szabad elfelejteni azt a jelentéktelennek tűnő, esetlen első találkozást, amely egy későbbi nagy barátság, házasságban beérett szerelem kezdete volt, mert az már hordozott valamit a teljességből, sőt lehetséges, hogy azok az elfogódott szavak és bátortalan gesztusok visszafelé nézve jobban kifejezik a teljességet. Így felfogva csodálatos olvasmány az Ószövetség. Jézus van mellettünk, mindent általa, vele és benne ismerünk meg. Mintha az emmauszi úton lennénk, ahol Jézus Mózesen kezdve valamennyi prófétán át megmagyarázza, ami az írásokban róla írva áll. Jézus maga az égő csipkebokor, az ő áldott teste, akiben az istenség teljessége lakozik. Ha most a 4. fejezetet olvasva, fölmegey Jézussal a Sínai hegyre, egy kapu nyílik meg a mennyben. Ez a kapu Jézus Szíve: *Az egyik katona lándzsával megnyitotta oldalát, melyből nyomban vér és víz folyt ki* (Jn 19,34), és ugyanabban a pillanatban kettéhasadt a templom kárpitja, mert az új templom megnyílt, hiszen Jézus az új és egyetlen igazi templom, és rajta keresztül Istent lehet látni.

Istenről nincs szebb és teljesebb kép, mint Jézusnak a katona lándzsájával átdöfött szíve. Ezt az örökkévalóságban sem akarom elfelejteni, és nem hiszem, hogy szebbet látok ott Jézus megnyílt oldalánál. Ez minden barátság és szerelem fölött van: ő értem lett emberré, értem halt meg. Ő maga az új templom, és neki éneklük a szeráfok a háromszor szent éneket. És ő itt van a szentostya színe alatt, és a szeráfok itt folytatják a jeruzsálemi templomban az Izajás által hallott éneket, a négy élőlény pedig a négy evangélista. Hol ragyogott fel az Úr dicsősége nekem? A názáreti Jézus arcán. Milyen jó Jézussal olvasni az Ószövetséget, végigjárni Isten és ember közös útját attól kezdve, amikor Izrael még gyermek volt, amikor jelekben és képekben valami távoli, nagy-nagy szeretet jeleit kapta Istentől!

A másik, ami ezt a 4. fejezetet átváltoztatja újszövetségivé, a huszonnégy vén jelenléte, akik huszonnégy trónon ülnek. A „preszbiterosz”, a „vén” méltóságot jelent. Ez a huszonnégy vén az ószövetségi és az újszövetségi Egyház lelki vezetőit jelenti. A Krónikák első könyvének 24-25. fejezete szerint Dávid a papokat és énekeseket, akiknek az Úr templomában kellett szolgálniuk, huszonnégy osztályba osztotta be. Van egy másik hagyomány is, amelyet egy apokrif irat, Ezdrás negyedik könyve őrzött meg. Eszerint a zsidó felfogásban az Ószövetség csak huszonnégy könyvet tartalmaz, és a huszonnégy vén ezek íróit jelentené. Csakhogy fehér ruhába vannak öltözve, ami pedig a Jelenések könyve szerint a hűséges keresztények kiváltsága. A vének koronát is viselnek. A korona a Jelenések könyve szerint csak a kereszténynek jár. És végül a vének trónokon ülnek, ami szintén a krisztushívők jutalma.

Nagy jelentőségű ez a jelenet. A feltámadt Krisztus győzelmét, a megváltás kegyelmeit kiárasztja az Ószövetség igazaira is. Ezért van az Ószövetséget reprezentáló huszonnégy vén keresztény méltósági jelvényekbe öltözve. Hiánytalan folytonosság van az Ó- és az Újszövetség között, és amit a Bárány vére egybekötött, azt senki szét ne merje választani! A

huszonnégy vén szerepe liturgikus szerep: imádják a trónon ülőt, és részt vesznek a Bárány intronizációjában, amikor feltöri a hét pecsétet.

Az 5. fejezet nagy titkot tár elénk: a hétpecsétetes könyv titkát. Tudjuk, hogy van több zsidó apokalipszis is. Ezek apokrifek, nem hitelesek. Az apokrif irodalomban az emberek és a világ sorsa eleve el van rendelve, csak hogy ez eretnecség, mert ellene mond az Ó- és Újszövetségben adott isteni kinyilatkoztatásnak. A legnagyobb misztérium éppen az, hogy Isten előre lát mindent, mégis szabadok vagyunk. Nem egy előre megírt dráma szereplői vagyunk. A hétpecsétetes könyv nem az eleve elrendelés határozatát tartalmazza.

Talán az élet könyvéről van szó? Nem, ez a könyv Isten ígését foglalja magában, mert Isten a jobbában tartja, a Bárány pedig tőle veszi át. És amit feltár a Bárány, az Isten tekintélyére támaszkodik. Azt hiszem, ahhoz, hogy megértsük ennek a könyvnek a jelentőségét, Szent Bonaventúrához, a nagy ferences misztikus teológushoz kell folyamodnunk. Szerinte Isten három könyvet adott az embernek.

Az első a Teremtés könyve. Ez maga a létezés titka. Ádám a bűnbeesés előtt, valószínűleg ösztönösen, jól tudta olvasni ezt a könyvet. Érezte, látta, hogy a teremtésből valamiféle szeretet sugárzik feléje. Boldog Scotus János szerint az ártatlan Ádám szüntelenül látta a létezést is. Nagyon ritkán adatik meg nekünk, majdnem a legnagyobb kegyelem, amely szinte megoszthatatlan. Hetekkel ezelőtt volt egy élményem utazás közben, amikor az elem tároló táj látványáról hirtelen az villant az eszembe, hogy minden mulandó. Hogy minden, ami van, önmagától semmi, mindent Isten tart létben. Nagyon jóleső, tisztító kegyelem volt ez. Ádám valószínűleg mindig látta ezt, pedig a neki adott kegyelem csak a kezdetek kegyelme volt. Ádám nem ismerte a Szentháromságot, nem ismerte Urunkat, Jézus Krisztust, de tévedhetetlenül olvasta a teremtés, a létezés könyvét, mert Isten szemével nézett mindent. A bűn után azonban felnyílt a szeme. Bujkálni kezdett Isten elől, mert rémeket látott, rémséges dolgokat, ugyanis a létezés értelme elhomályosult előtte.

Ilyen most Ádám minden ivadéka, hacsak nem kapta meg az új látást a keresztségben, vagyis ha képes Isten szeretetének fényében nézni a létezést, mely Jézus Krisztusban felragyogott. Enélkül rettenetesnek lát mindent, és úgy érzi, hogy ki vagyunk dobva a létezésbe. Éppen a New Age, ez a hatalmas ezredvégi pszichikai jelenség a példa arra, hogyan próbálnak a bűnbeesett Ádám-ivadékok zavaros mitológiai teremtésmagyarázatokkal választ adni erre a rémületes tapasztalatra.

A kinyilatkoztatáson kívül egyetlenegy vallásnak, filozófiai irányzatnak sincs teremtésfogalma! Mind csak az őszalóság öntudatlan alakulásáról tudnak. A kinyilatkoztatás visszaadja az igazi látást: mindent Isten teremtett. Ezzel azonnal a legforróbb misztikában vagyunk. Ha Isten nem akarná a létezést, akkor semmi sem lenne! Tetten lehet érni a Teremtőt: ő tartja fenn a létezést. Mert semmi sem okolja meg, hogy miért van a mindenség, és miért nem a semmi van. A bukott Ádám látása összezavarodott, és ezt az első könyvet, a teremtést nem tudja olvasni. Félreérti India, és félreérti a mai európai ember is, aki visszatér ősi bálványaihoz. Isten azonban megkönyörült az első könyvet olvasni már nem tudó emberen, és egy második könyvet adott neki, az ószövetségi kinyilatkoztatást.

Isten Ábrahámától kezdve szólt Izraelhez, és ez a kinyilatkoztatás századok óta összeadódott. Mindig ugyanattól az egy, igaz, személyes Istentől kapott az ember tudást, megvilágosodást. A szent írók leírták ezt a kinyilatkoztatást. Ez lett az a második könyv, amely az elsőre egyértelmű fényt vet, hiszen csak az Ószövetségből tudjuk meg, hogy Isten nem azonos a világgal, a teremtés nem Isten. Ma a Hiszekegy első cikkelye rendkívül aktuális lett. Meg kell állnunk és döntenünk kell. Minden Húsvétkor meg kell ismételnünk a hitvallást, hogy ezt fogadjuk-e el, vagy helyette ravaszul kieszelt, de alapjában véve mégis csak ostoba meséket követünk, amelyek elmondják, hogyan fejlődött ki az egyik lény a másiktól, vagyis hogyan bontakozik ki öntudatlanul is az istenség, mint egy sejtburjánzás. Az Ószövetség legnagyobb ajándéka: a tiszta istenfogalom, vagyis annak tudása, hogy Isten

örök, személyes létező, és nem azonos a világgal. Az evangélium egyetlen mondata sem áll meg a nélkül az igazság nélkül, hogy az Isten Teremtő. Íme, a második könyvből, az Ószövetségből ismerjük meg az első könyvet, a teremtést.

Igen, de az Ószövetségben annyi ígéretet és annyi szót kapott Izrael. Mi lesz hát a végső szó? Mi lesz ezzel a teremtéssel és benne az emberi történelemmel? Szent Bonaventura írja: *„Isten egy kívül-belül teleírt könyvtekereszt adott nekünk, ez pedig a mi Urunk, Jézus Krisztus.”* Isten utoljára Fia által szólt (vö. Zsid 1,2). Fölséges kijelentés ez: miután Krisztus bezárta ajkait, odaátról többet nem jön szó az emberiségnek. Az ég hallgat, mert mindent elmondott. Jézus maga a kinyilatkoztatás teljessége. Jézust nem lehet megokolni, Jézusnak nincs magyarázata, ő a kulcs, ő a világgosság mindenre. A kulcsot nem lehet kinyitni, azzal nyitjuk a zárat. A húsvéti titkot sem lehet bizonyítani. Jézust csak elfogadni vagy visszautasítani lehet. Egy belobbanó szellemi villám fényében vagy meglátod, hogy Jézus az élő Isten Fia, vagy sötétben maradsz.

Nagy bajban vagyunk, mi, keresztények, mert Jézust nem lehet megmagyarázni, őt csak hirdetni lehet. Mert ő mindennek a megokolása, annak hogy Isten annyira szerette az embert, hogy emberré lett, hogy öröktől fogva azt akarta, hogy belevonja az embert az ő saját életébe, hogy ezért van az első könyv, a teremtés. Ezért készülődött évmilliárdokon keresztül ez az emberhez viszonyítva roppantul túlméretezett kozmosz, és benne egy kicsi bölcső, a Föld az ember számára, hogy amikor majd Isten Fia megjelenik, legyen hol laknia. Az ember elbukott, és íme, eljött érte az Isten, mert az ő belső életéből akar részt adni neki. Ezért a Bárány az, aki feltöri a hét pecsétet és megnyitja a könyvet.

A 4-5. fejezet csak egy hatalmas nyitány. Föltárja az ember alapvető helyzetét és a mindenség rendeltetését, mert eljön egy nap, amelyre már sosem jön éjszaka, eljön egy tavasz, amelyre sosem következik tél, és virágba borul a mindenség, és mindenben, az anyagon is átragyog Isten dicsősége. Itt, ebben a két fejezetben indul a hatalmas dráma a hét pecsét feltörésével. Innen kezdve az üdvösségtörténetet végigkíséri ez a hetes szám. Majd a 10. fejezetben ismét feltűnik az élet könyve, mint ahogy itt, az 5. fejezetben. A 13. fejezetben a vadállat trónja, uralma, királysága jelenik meg, amely karikatúrája az Isten uralmának és királyságának, hiszen a trónon ülő és a Bárány tisztelete demitologizálja a vadállat kultuszát. Végül a mennyei Jeruzsálem leírása a 21. fejezetben szintén kötődik a 4. fejezethez még irodalmilag is, hiszen ugyanaz a három drágakő villan elő ott is: *A trónon ülő tekintete jáspishoz és kárneolhoz hasonlított. A trón fölött smaragd színéhez hasonló szivárvány ívelt* (vö. 4,3).

A hetes egységekbe szerkesztett cselekmény

A 6. és 7. fejezetben indul maga a cselekmény, amely egészen a 21. fejezetig tart. Az utolsó két fejezet a mennyei Jeruzsálem leírása. Jól látszik, hogy itt új irodalmi egység következik, a „cselekmény” három hetes csoportba rendeződik: hét pecsétet tör fel a Bárány, hét harsona szólal meg és hét csésze tartalmát öntik a földre. E szerkesztésmódnak a célja, hogy világossá tegye: amiről itt szó esik, az egyetemes jelentőségű, s az egész világtörténelem beteljesedését jelenti.

Az események hetes csoportosítása a héber gondolkodást tükrözi. Nem kell benne valami folyamatot, linearitást látni, egyszerűen olvasni kell és engedni, hogy hasson ránk. Szerepelnek itt természeti csapások, üldözések és kozmikus jelek is.

Tévedés ne essék, a patmoszi látnok, János csak kora történelmét ismeri. Isten nem forgatja le előtte az elkövetkezendő századok történelmét. Azok a császárok, akikre utal, akkor vagy nem sokkal előtte éltek. A keresztényeket jogi és katonai hatalmával és apparátusával a Római Birodalom már véresen üldözi. Ezen az eseményen gondolkodik el a látnok a feltámadt Krisztusba vetett hitének fényében, megvilágosodik előtte, hogy mi is az egész történelem értelme, és erről a Szentlélek sugallatára mélységes jelentőségű kijelentéseket tesz. Mindezt az Egyház azzal hitelesítette, hogy a Jelenések könyvét a Szentírás könyvei közé felvette, tehát a kinyilatkoztatás részének és mintegy megkoronázásának tekinti.

Az egyetemességre utalnak a következő szimbólumok: a négy angyalnak hatalma van az egész föld fölött; az égen repülő sas azt mondja: „*Jaj, jaj, jaj a föld lakóinak...*” (8,13b), vagyis az egész földkerekségnek; Isten és a Bárány győzelmét mindig kozmikus méretekben ünneplik: *Egy angyal megesküdt az örökkön-örökké élőre, aki teremtette az eget és ami benne van, a földet, s ami benne van, a tengert, és ami benne van (10,6);* majd a 11. fejezetben felhangzik: „*Urunk és Fölkentje megszerezte az uralmat a világ felett, és uralkodni fog örökkön-örökké*” (11,15).

Az Európai Unió alkotmánya – melyet sorra utasítanak el a közösség nagy múltú tagállamai – nem tartalmazza a keresztény gyökerekre való utalást, arra hivatkozva, nehogy a nem keresztény tömegek vallási érzékenységét megsértse. Az ókori görögségben való gyökerezést viszont belevették az uniós alkotmányba, pedig ezzel – hasonló logika szerint – megsérthették az Unió lakosságának felét, nevezetesen minden nőt, akikről a görög filozófia azt tanította, hogy nincs is lelkük, nem beszélve a más bőrszínűekről, akiknek az emberi fajhoz tartozása még a dicső felvilágosodás után sem volt egyértelmű. Ma már a nők egyenjogúsága és a más bőrszínűek egyenjogúsága fennen hangoztatott, vitathatatlan, sőt sokszor mindenekfelett álló tétel (miközben a gyakorlat a fennkölt eszmétől még jócskán elmarad hazánkban is), de kevesen gondolnak arra, hogy kétezer év óta egyedül a kereszténység hirdeti töretlenül, hogy Krisztusban egyenrangú nő és férfi, nem számít a származás, a bőrszín, a társadalmi státusz, mert minden ember ugyanahhoz az egyetlen családhoz tartozik, egyetlen biológiai szövetéket alkot a többivel, sőt ennél is többet: közös boldogságra rendelt testvériséget. A kereszténység szerint minden egyes jótettünk kihat az egész világtörténelemre, s legtitkosabb bűnünk az egész emberiséget mérgezi. Az utolsó ítéletnek is azért kell egyetemesnek lennie, mert ahhoz, hogy engem Isten megítéljen, meg kell ítélnie minden őszömet, hiszen sok mindent tőlük örököltem, meg kell ítélnie összes kortársamat, akik hatással voltak rám, és minden leszármazottamat, akiknek életét tetteim, döntéseim befolyásolták.

Ez az egyetemesség a keresztény misszió alapja. Egyetlen más vallásnak sincs hasonló missziós törekvése, még a harcos iszlámnak sem (ami benne misszió, az a bibilái gyökereivel

van kapcsolatban); a hinduizmusnak, buddhizmusnak, konfucianizmusnak esze ágában sincs mindenkit a saját tanításának megnyerni. A zsidóság gyökereiben ugyan benne van az egyetemes küldetés, hiszen Isten Ábrahámnak tett ígéretében ezt mondta: „*Általad nyer áldást a föld minden nemzetsége*” (Ter 12,3), tehát a pogányok is, de amikor kérdeztem zsidó testvéreimet, mikor fognak misszionálni, válaszuk ez volt: soha.

Az egyetlen zsidó, aki misszionál, a názáreti Jézus, akinek ruhabojtjaiba tíz pogány kapaszkodik, majd ezer s millió, és ő vesz be bennünket, pogányokat az élő Isten közösségébe. Egyedül a kereszténységnek van egyetemes, Istentől kapott küldetése: „*Menjetek tehát, és tegyetek tanítványommá minden népet!*” (Mt 28,19). Az Úr ránk bízta az életet és a tanítást, és még ha napjainkban kissé megtörni látszik is a missziós lendület, meggyőződésem, hogy az egyetemes testvériség eszméjét lassan átveszi a világ.

A másik mondanivalója ennek a nagy egységnek, hogy az eszkaton, a végidő napjai már elérkeztek. A zsidó elképzelés szerint ez az a korszak, amikor az örök Isten közvetlenül belenyúl az emberiség történetébe, s teljesen átveszi az uralmat, hogy az igazakat megmentse a holtak feltámasztása és a világ átalakítása által. Az evangéliumok lépten-nyomon sejtetik, hogy az eszkaton kezdete a názáreti Jézus fellépése. Szombatoként minden rabbi arról beszélt, hogy majd valamikor az idők végén, amikor Isten közbelép, amikor eljön az ő uralma, milyen szép és jó lesz minden, és ezt ki is színezte a híveknek. S ekkor a názáreti zsinagógában feláll Jézus, és így szól: „*Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok.*” (Lk 4,21)

Isten uralma, Isten országa Jézus önmaga, mert benne, a názáreti Jézusban Isten már teljes mértékben uralkodik a földön. A názáreti Jézus szívében minden Istené. Így lép az emberiség elé, és megkapja a küldetést: az Atya a Szentlélekben fölkeni emberi mivoltában, hogy menjen és hirdesse, hogy ő maga, Jézus lesz az ember jövője. Vagyis ha most hisznek, akkor beléphetnek abba a kapcsolatba, amelyben a Fiú él az Atyával kezdettől fogva. És akkor elkezdődik számukra is az ország, amely nem terület, politikai egység, hanem olyan emberi élet, amelyben Isten egészen Isten, ahol Isten valami abszolút, végleges, ahol Isten egészen szeretet. Íme, most értjük meg, hogy az evangéliumok miért sugallják furcsamód, hogy már eljött az örökkévaló Isten nagy napja. Jézus kinyilatkoztatta, hogy Isten a mi Atyánk, és azokat, akik belépnek abba a kapcsolatba, amelyben ő él az Atyával, megtanította testvérként élni: ez az Egyház magja.

A Jelenések könyvében azonban nem akkor kezdődik el Isten országa, amikor a názáreti Jézus elindul prédikálni, hanem amikor feltámad a halálból. A fehér ruhába öltöztetett, vértől ázott lovas, a Bárány, aki áll, de mintegy megölve, valóban a feltámadt emberiség zsengeje. Az utána jövők: a vörös, a fekete és a szürke lovas mind halált hoznak, ő örök életet. Ő nem gyilkolni jött, hanem hagyta, hogy meggyilkolják. De már túl van a halálon, újra él. Látom ezt a gyönyörű fehér ruhát rajta, amelyen oldalsebéből átüt a vér. Keze sebei is bevérzik fehér köntösét. A halálon győzelmet arató hófehér Krisztus bevonulásával megkezdődik a történelem utolsó fejezete, a teremtés dicsőséges átalakulása.

Ez az evangéliumoktól eltérő kezdőpont mutatja, hogy János valami fontosat vett észre: azt, hogy életében volt valami Jézusban, ahol Isten még nem uralkodott egészen. Emberi teste ugyanis halálra volt szánva, hiszen a mi testünket vette fel. Amikor viszont feltámasztotta, akkor testének anyagát is felvette oda, ahol Jézus az ő személyében van, az ő dicsőségébe, és így az anyag örökkévalóságot és isteni dicsőséget kapott. „*Tapintsatok meg és lássátok! A szellemnek nincs húsa és csontja, de mint látjátok, nekem van.*” (Lk 24,39) Lázár csak visszatért erre a nyomorult földre, és újra alá volt vetve a halálnak, a kísértésnek, sőt annak is, hogy vétkezik, és elszakadhat az élet forrásától. A feltámadt Krisztus testében azonban a kozmosz és a mi testünk örökkévalósult.

A természetből nem következik a világ ilyen átalakulása, még kevésbé megdicsőülése. A világnak nem azért lesz vége, mert a Nap kihűl. Addigra az ember találhat egy másik, emberi

életre alkalmas vagy alkalmassá tehető bolygót, s át is költözhet oda. Azért lesz világvége, mert az Atyaisten így dönt. Ez az Atyaisten szívének titka. De Jézus Krisztusban eljöttek a végső idők, amikor őt feltámasztotta. Ezért mondja Szent Pál, amikor a halottak sorsáról kérdezik: *Ha tehát azt hirdetjük, hogy Krisztus feltámadt holtából, hogyan állíthatják néhányan közületek, hogy nincs feltámadás?* (1Kor 15,12)

Jézus Krisztussal az egész emberiség feltámadt, mint ahogyan Ádámiban mindenki vétkezett. Isten nem hajlandó bennünket külön kezelni, egyetlen szövedék vagyunk; ősatyánkban mindent elveszítettünk, most azonban Isten Fia magára véve természetünket, részesít feltámadásában is. A külső ember ugyan fokozatosan leromlik, de épül bennünk egy új ember, amely nem szellem. *„Aki eszi az én testemet és issza az én véreimet, annak örök élete van és én feltámasztom az utolsó napon.”* (Jn 6,54). Mert amikor vele egyesülünk, tovább bontakozik bennünk a feltámadás. Belesodródunk abba a folyamatba, amelynek vége a dicsőséges feltámadás és a kozmosz átalakulása lesz az ő feltámadott testének erejében és mintájára.

Az Úr feltámadásával, a Bárány győzelmével a világ sorsa tehát eldőlt. Egyesek kiszállhatnak még ebből a sodrásból és elveszhetnek. Lehet, hogy valaki nem vesz róla tudomást, de Isten új fordulatot adott a létezésnek. Ahol a Jelenések könyvében szörnyűbbnél szörnyűbb csapásokról van szó, ott is állandóan jelen van Krisztusnak a huszonnégy vén által előre kinyilvánított végső győzelme, a legfélelmetesebb víziókon is átüt ennek a győzelemnek, Isten dicsőséges uralmának boldog ünneplése.

Van-e más győzelem, mint a halálon aratott diadal? Minden ütközet, amit az ember harci paripán nyert meg (illetve tankokon és, ne adja Isten, atomfegyverekkel), nem igazi győzelem, mert a győztes is veszteni fog egy nap: meghal és elrohad. Egy győzelem van csupán: a sírból felkelt Krisztus győzelme.

A 17-20. fejezetekben láthatjuk Babilont, az akkori pogány Rómát, a vadállatot, amely minden istenellenes hatalom szimbóluma, Krisztus viláгурalmának karikatúrája. Ott, ahol valakik viláгурalomra törnek, jelen van a vadállat, a Sátán, aki azt hazudja, mint Jézus megkísértésekor a pusztában, hogy övé az egész világ, s annak adja, akinek akarja. Ez a katolicitás ördögi utánezata. Szent János saját korát nézi, látja benne a rossz, az emberi hitványság hatalmas erőit, a római császárság erejét, de látja azt is, hogy ezek nem mérhetők össze Jézus Krisztus feltámadásának erejével, mert, bocsánat a kifejezésért, nem egy súlycsoportból valók. A császárok meghalnak, a birodalmak elenyésznek, az ideológiák szétmállanak, de Krisztus romolhatatlan teste él, és a keresztény mindennap ehet az élet fájáról. Itt is bebizonyosodik, hogy *ennek az életnek a szenvedései nem mérhetők az eljövendő dicsőséghez, amely majd megnyilvánul rajtunk* (Róm 8,18).

A 21. fejezetben, ahol valóban a világ utolsó napjáról van szó, Isten kijelenti: *„Íme, én újjáalkotok mindent.”* Ez a hatalmas, dinamikus, belső fejlődés, amely a keresztségben és a hitben elkezdődött, az utolsó napon a mi testünkön is beteljesedik. Ez vonatkozik azok testére is, akik már meghaltak. Ezért boldogok, akik az Úrban hunytak el! Egyébként a lélek sem olyan, amilyennek a platonisták elképzelik. Nekünk nincs „tisza” szellemünk. Jézus is lelkében magával vitte Galileát, Mária alakját, annak a kalácsnak az ízét, amelyet a Szűzanya adott neki, Szent János tekintetét. Bensönket meghatározza a tér és az idő. Az Atya azt akarta, hogy semmi se vesszék el Jézusból; életének emberi vonatkozásait, az anyagot is, amelyet Arimateai József eltemetett, az ő dicsőségébe merítette mindörökre.

A hét pecsét feltörése (6,1-8,1)

A Bárány feltöri az első pecsétet: *Ekkor hallottam, hogy a négy élőlény közül az egyik mennydörgő hangon szólt: Gyere elő! Erre a szemem előtt egy fehér ló jelent meg. A*

lovasnak ija volt. Koszorút nyújtottak át neki, s ő diadalmasan kivonult, hogy győzelmet arasson. Ez a lovas nem más, mint a halálból feltámadt Krisztus.

A következő három lovas azonban csapásokat hoz. Az emberiség maga idézi elő a büntetést, mert szembeszegül Isten örök tervével. A látnok az Egyiptomból való kivonulást megelőző események alapján írja le a történelemben újra és újra megismétlődő megpróbáltatásokat. Háromszor szerepel a hetes szám, de mindig ugyanarról van szó, a cselekmény nem halad előre, hanem ugyanaz az esemény ismétlődik színes variációkban. Előrehaladást a kivonulás jelent, mely az ószövetségi exodus struktúráját követi, ahol Isten csapásokkal sújtotta Egyiptomot, mert a fáraó nem akarta elengedni Izraelt. Most az Egyház van exodusban, nekünk, keresztényeknek kell kivonulnunk a világból, mert bár testileg benne maradunk, nem a világból élünk; csakhogy a sátán és csatlósai nem engednek kivonulni. Ekkor jönnek a csapások. Isten a pusztába vezeti az Egyházat, mint egykor az ószövetségi, izraeli gyülekezetet, hogy ott oltalmazza és nevelje. Majd a 12. fejezetben látjuk, hogy végül is az ígéret földje felé megyünk, amely nem más, mint a feltámadott Krisztus dicsőségében való részesedés. A Jelenések könyve nem utópia, mert a múltból kiindulva beszél a jövőről, alapja egy már megtörtént, és az egész mindenségre kiható esemény: Jézus Krisztus test szerinti feltámadása.

A második pecsét feltörése: *Erre előjött egy vörös ló. Aki rajta ült, hatalmat kapott, hogy megbontsa a földön a békét, hadd gyilkolják egymást az emberek. Hosszú kardot adtak neki. Jézus ezt így mondja: „Nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad. Nagy földrengés lesz itt is, ott is, éhínség és dögvész. Szörnyű tünelemények és különös jelek tűnnek fel az égen.”* (Lk 21,10-11) *„Amikor háborúkról és lázadásokról hallotok, ne rémüldözzetek! Ilyeneknek kell előbb történniük, de ezzel még nincs itt a vég.”* (Lk 21,9) A vörös ló minden korszakban elszabadul, minden nemzedék megéri a háborúk, a forradalmak vérözönét. Vértől vörös az emberi történelem az ártatlanul megölt Ábel véritől az utolsó meggyilkolt ember véreig. Ezt nem Isten akarta: ha Ádám nem szakad el az élet forrásától, ha nem esik bűnbe, nincs gyilkosság; tehát nem az Isten gyilkol, hanem a bűnös ember. János itt nem a világ végét írja le, hanem a jelen világ állapotát. Azért van az Ószövetségben és a Jelenések könyvében annyi vér, háború, pusztítás, mert ez a valóság; és ezzel a valóságos történelemmel akar Isten valamit kezdeni: ezen át akarja elvezetni az embereket az üdvösségre.

Persze sokan halnak meg ártatlanul. De az ő halálukért vajon Isten a felelős? Amikor eljött a földre, nem a gyilkosok oldalára állt, hanem ő maga is gyilkosok áldozata lett. Ezt tudja tenni az emberiségért Isten. Az ártatlan Bárány vére a bocsánat szentségévé lett. Revideálnunk kell az isteni igazságosságra, büntetésre vonatkozó elképzeléseinket. Olyan isten, aki egyszer irgalmas, máskor haragvó, nem lehet Jézus Krisztus és a kereszténység Istene: meghasonlana önmagával. Tudomásul kell vennünk, hogy a büntető, haragvó Isten a szeretet Istene, aki azonban nem engedi, hogy rajta kívül mást szeressünk Istenként. Szeretete büntetésként csapódik le arra, aki megátalkodva visszautasítja őt, az életet.

A harmadik pecsét feltörése: *Ekkor fekete lovat láttam, lovasa mérleget tartott a kezében. Úgy hallottam, mintha a négy élőlény közt szózat hallatszott volna: „Egy mérő búza egy tízes, három mérő árpa egy tízes. De az olajat és a bort ne bántsod!”* A Krisztus utáni első évszázad végén, amikor ezeket a látomásokat kapja Szent János, Kis-Ázsiában, ahol ez a hét egyház van, iszonyatos éhínség tört ki (a háborúk szokásos velejárójaként). Az egy tízes az exegéták szerint azt jelenti, hogy egy napi bérért csak annyi búzát kap a napszámos, amennyi saját maga táplálására elegendő. Ha táplálni akarja a családját is, akkor árpát vesz: ez a nyomorúság jele. Az ember élete az állati létre redukálódik. Az olajra és a borra vonatkozó tiltás azt jelenti, hogy az őszi termés némi reménnyel kecsget, de jelentheti azt is, hogy eszkatologikus eledelként és italként az olaj és a bor az eljövendő világ jelei, az Oltáriszentség anyagaként. Lehetséges egy egészen másfajta értelmezés is, mely szerint a képletes beszéd arra utal, hogy van egy luxust élvező csoport és egy elszegényedett,

nyomorult társadalmi réteg. Az éhínség, a természeti csapások „haszna”, hogy az embereket az összefogásra, egymás segítésére ösztönzi, arra, hogy mint testvérek megosszák egymással a kenyerüket, de sajnos nem osztják meg.

A negyedik pecsét feltörése: *Fakó lovat láttam, a Halál ült rajta, nyomában az alvilág. Hatalmat kaptak a föld negyedrésze fölött, hogy karddal, éhínséggel, halállal és fenevadakkal pusztítsák az életet.* Isten mindig óvja az emberiséget, sorsát nem engedi ki a kezéből. A halott ember sápadt arcszínét idéző fakó ló és a rajta ülő halál félelmetes kép, jelen esetben a háborúk és az éhezés nyomában megjelenő ragályos betegségeket is jelenti. Azt mondja a Bölcsesség könyve, hogy mindez nem Istentől van; ezt a fajta halált nem ismertük volna meg, ha nem szakadunk el Istentől. A fakó ló napjainkban is elszabadult: az AIDS. Az emberiség azonban nem változtat életmódján, legfeljebb több óvszert használ és különféle technikákat alkalmaz, a szüzességet és az egynejtű tiszta házasságot viszont kigúnyolja és elveti. Isten nem lenne szeretet, ha nem engedné szabadjára ezeket a veszettül vágató lovakat, hiszen akkor az ember igazolva látná perverz gondolkodását, és üdvössége kerülne veszélybe.

Az ötödik pecsét feltörése: *Az oltár alatt azoknak a lelkét láttam, akiket az Isten szaváért és tanúságtételükért öltek meg. Teljes erejükből kiáltottak: „Uram, te szent és igaz, meddig vársz még az ítélettel? Mikor állsz bosszút a vérünkért a föld lakóin?” Mindannyian fehér ruhát kaptak, azzal, hogy egy kis ideig legyenek még türelemmel, míg teljessé nem lesz társaik és testvéreik száma, akiket szintén megölnék, akárcsak őket.*

Itt két kép fonódik egybe: az egyik az ószövetségi templomi liturgia képe (hiszen a templom oltáráról van szó, a kereszténységnek pedig ebben az időben még nincs temploma), melynek csúcspontja, legünnepélyesebb része (főleg húsvét előtt) a bárányok levágása. A leölt állatok vérenek felfogására szolgáló ezüst- és aranyserlegek olyanok, hogy nem lehet őket letenni a földre, nehogy kidőljenek, mert a vér, az élet hordozója Istent illeti. (Az első jeruzsálemi zsinat előírja a pogányságból megtért keresztényeknek, hogy vért nem fogyaszthatnak. Ezt ma is be kellene tartani, hiszen a Szentírás tekintélye alapján érvényben van ma is. A vér szent dolog, mert az életet jelenti, amelynek egyedüli ura az Isten.) A papok egymásnak adogatták a vérrel telt csészéket, és az a pap, aki az oltárnál állt, ráöntötte arra a meleg vért, s az csurgott lefelé. Ezt szemlélve beszél János a vértanúk zsenge áldozatáról. Ott vannak az oltár, vagyis Isten oltalma alatt. A másik kép nyilván a Néró-féle véres üldözés emlékeit idézi, amikor a császár kertjeiben ott égtek a vértanúk, fennszóval kiáltva azt, amit a mise kezdetén éneklünk: *Kyrie eleison, Christe eleison.* Kiáltottak, de az Úr nem jött el, hanem magához vette őket, elfogadva véres tanúságtételüket. De nemcsak az őskereszténység vértanúira gondolhatunk, hanem az ószövetségi, a makkabeusi harcok alatt megöltekre is, hiszen Isten népe egy. Rögtön fehér ruhát kapnak, a győzelem jelét. Az érdemszerzés ideje lejárt, sorsuk eldőlt, s megnyugodhattak, vége a küzdelemnek, az örök boldogság már a birtokukban van.

Érdekes azonban, hogy oltár alóli kiáltásuk: *„Mikor állsz bosszút a vérünkért a föld lakóin?”* mennyire ószövetségi istenképről tanúskodik, s elárulja értetlenségüket azzal a ténnyel szemben, hogy Isten késlekedik a közbelépéssel. Annyira idegen tőlünk Isten türelme, hogy megtanulásához egy egész földi élet sem elegendő. Az ő szíve annyira más ritmus szerint dobog, annyira felfoghatatlan! Még a vértanúkban, az égi szentekben is van türelmetlenség. A választottak is csak fokozatosan lépnek be az isteni gondviselés szemléletébe, s lassan tárul fel nekik, hogy az isteni terv magába foglalja az üdvözültek teljes számát, és Isten reméli az egész emberiség megtérését, *mert nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen* (vö. Ez 18,23; 33,11). Az üdvözültek is megtapasztalnak egy bizonyos érlelődést, haladást a kegyelemben, legalábbis addig, amíg a vértanúk száma be nem telik, vagyis a világ utolsó napjáig. Nincs többé halál, nincs többé bűn, nincs érdemszerzés, de van növekedés, és még a vértanúknak is „fejlődniük” kell, hogy megértsék

Isten türelmét. Az üdvözült állapot tehát nem statikus állapot, hatalmas dinamizmus van benne.

Felmerülhet a kérdés is: készülünk-e mi a vértanúságra? Valaki elmesélte, hogy a negyvenes években Gyöngyösön, a ferences teológián valaki szóba hozta, hogy ide is eljöhet a szovjet uralom és becsukhatják a kolostorokat. Erre egy testvér kikelt magából, mondván, hogy erről szó sem lehet, hiszen Magyarország Mária országa. A gyöngyösi kolostort elvették, a szerzetesek közül többeket meghurcoltak, Kiss Szaléz atyát pedig kivégezték. Biztosak vagyunk benne, hogy nem kell felkészülni a vértanúságra? Nem teljes még a számuk. És ha valaki a kínpadon megtagadja őt, azt ő is megtagadja az Atya előtt. Milyen szentül kellene élnünk a hétköznapi küzdelmeiben! Ahogy Szent Pál mondja, a bűn elleni harcban el kellene mennünk a vérünk ontásáig, mert ha minket Isten arra méltat, hogy a vértanúk közé soroljon, nekünk sem szabad megtagadnunk Krisztust, a hűséges tanút. Ez a jelenet azt is mutatja továbbá, hogy az üdvözült szenteknek több közük van a földhöz és a történelemhez, mint nekünk. Sokkal jobban izgulnak érte, és már sokkal többet látnak.

A hatodik pecsét feltörése: *Láttam, hogy nagy földrengés támadt. A Nap olyan fekete lett, mint a szőrzsák, a Hold pedig olyan, mint a vér.* A földrengés kozmikus méretű változások jele. Ez a teremtett világ ki van szolgáltatva a Teremtőnek, aki alapjaiban meg tudja rendíteni, amikor át akarja alakítani. Akkor a teremtés rendje felborul. Figyeljük meg: a nap és a hold elsötétedik. Mivel kezdődött a teremtés? „*Legyen világosság!*” (Ter 1,3) Most pedig azzal kezdődik az újjáteremtés, hogy sötétség támad. A világosság teremtése után Isten megalkotta az égboltozatot, amelyet most föltekernek, mint egy könyvtekercset, mint egy üres színpalat az előadás befejezése után. Majd a szárazföld indul meg: megrendülnek a szigetek és a hegyek.

A föld királyai, nagyjai és vezérei, a gazdagok és a hatalmasok, mindenki, rabszolga és szabad elrejtőzött a barlangokban és a sziklák közt. Ezután a társadalmi rend is felbomlik: a királyok, hatalmasok és a rabszolgák ugyanazon a szinten lesznek. Elementáris félelem vetkőztet mindenkit mezítelenre. És ez jót tesz nekünk, mert nyilvánvalóvá lesz, hogy minden hatalmas uralkodó csak ember, és nincs hatalom a földön, mely képes megállni Isten színe előtt. Azok a beképzelt nagyok, a világbirodalmat dirigáló diktátorok mezítelen, szegény, reszkető lények! Ez egy újfajta testvériség kezdete lehetne, hiszen mindannyian egyformán kiszolgáltatottak és félnek. Összeomlik az a társadalmi rend, amelyet véglegesnek gondoltunk, amelyről azt hittük, megszavazhatunk bármit, amit akarunk, akár Isten törvényei ellenében is, és az úgy lesz. Egy pillanat, és az örökkévalónak vélt modern társadalom összeomlik, és vége lesz mindennek. Elhallgat minden száj, amely Isten és a teremtés rendje ellen szólt.

A félelem akkora méretet ölt, hogy az emberek öngyilkosok akarnak lenni, a halálba akarnak menekülni a halálfélelem elől: „*Szakadjatok ránk, s rejtsetek el bennünket a trónon ülő és a Bárány haragja elől. Eljött haragjuk nagy napja, ugyan ki állhat meg előttük.*” Hát Isten nem a szeretet? De, igen. De nem figyeltünk arra, hogy ő Isten, ezért rajta kívül nincs szeretet, és az isteni renden kívül nincs létezés. A szeretetet, életet Istenen kívül kereső emberre haragként képződik le a gyöngéd isteni szeretet. Ez a rettegés az Isten nélküli világ rettegése, mert a hívők ekkor nem rettegnek, hanem az evangélium szerint észreveszik, hogy itt valami új kezdődik, a bennük levő új élet kiárad a mindenségre, mely Isten fiainak megnyilvánulását várta. Az Úr Jézus mondja: „*Amikor mindez beteljesül, emeljétek föl fejetekeket! Elérkezett a megváltástok.*” (Lk 21,28)

S most egy csodálatos közjáték kezdődik. A pecsétek feltörése abbamarad, pedig pattanásig feszült ez a fokozódó világromlás; és Isten most megjelöli a választottakat. *Ezután négy angyalt láttam, a föld négy sarkán álltak. Feltartóztatták a föld négy szelét, hogy ne fújjanak a földön, sem a tengeren, sem semmiféle fán. Majd láttam, hogy napkeletről egy másik angyal száll fel, az élő Isten pecsétje volt nála.* Az ókori emberek úgy gondolták, hogy

a föld egy lapos, sík terület, négy sarka van, ahol négy szél fúj, amelyek ártó erejűek, és amelyekre négy angyal vigyáz. Isten nem akarja megváltoztatni egy adott kor tudományos világképét, hanem ahhoz alkalmazkodva szólítja meg a mindenkori embert.

Ekkor hallottam a megjelöltek számát: száznegyvennégyezren voltak Izrael fiainak minden törzséből. A tizenkét törzs tizenkétezer tagjáról van szó – a tizenkettő a teljesség száma, az ezer a végidőket jelenti. A száznegyvennégyezer tehát az Izraelből megtértekre vonatkozik; azt jelenti, hogy nagyon sokan, talán az egész zsidóság üdvözülni fog. Utánuk egy még nagyobb sereg látható: *Ezután akkora sereget láttam, hogy meg sem lehetett számolni. Minden törzsből, népből, nyelvből és nemzetből álltak a trón és a Bárány előtt, fehér ruhába öltözve, kezükben pálmaág. Harsányan zengték: „Üdv Istenünknek, aki a trónon ül és a Báránynak!”* Ez a végtelen nagy, fehér ruhás tömeg a legfőbb üzenet. A korabeli keresztény tudta, hogy ő is ebbe a sokaságba tartozik, még ha bűnökkel és a legsötétebb kísértésekkel küzd, akkor is; ha kitart az Úr irgalmában és veszi az ő szent testét, akkor már most is ott van a fehér ruhások között.

A történelemben lejátszódó csapásokat, szenvedéseket mindig csak a Bárány győzelmének fényében szabad néznünk, és annak tudatában, hogy mi is meg vagyunk jelölve. Mikor pecsételt meg minket az élő Isten angyala? Amikor megkeresztelkedtünk. Amint a zsidók Húsvét éjjelén megjelölték az ajtófélfát a bárány vérével, s az öldöklő angyal nem ártott nekik, ugyanúgy rajtunk is ott a jel, mely megóv a haláltól.

„Ezek a nagy szorongatásból jöttek, ruhájukat fehérre mosták a Bárány vérében.” Az Úr Jézus győzött, győzelmét közölte velünk, de Egyházának ugyanúgy keresztjét vállára véve, töviskoronával a fején, gúnykacaj és köpdösés közepette kell végigjárnia a történelem útját az utolsó napig. S el kell esnie háromszor is, míg elér a megdicsőülés helyére. Ott azután *nem éheznek és nem szomjaznak többé, a nap nem égeti őket, sem másfajta hőség, mert a Bárány, aki a trón közepén áll, legelteti és élő vizek forrásához tereli őket, az Isten pedig letöröl a szemükről minden könnyet.*

A Bárány legeltet, mert ő egyben a Pásztor is. Szent János evangéliumában ő a Jó Pásztor. Mit is jelent ez a két kép? Ha Krisztus csupán pásztor lenne, akkor csak arról lenne szó, hogy ő Isten, akit az Ószövetség Izrael pásztorának nevez. De Krisztus titka abban áll, hogy Isten emberré, testvérünké lett. Olyan Pásztorunk van tehát, aki egyben Bárány is. Olyan Istenünk van, aki ember. Éppen ez a legnagyobb vigasztalás, amely mindenhol átüt az Újszövetség lapjain. Jézus Krisztus istenemberi identitása az egyetlen és igazi örömhír. Íme, a Szentírás utolsó könyvében újra előjönnek a Szentírás első könyvének képei. A paradicsomkert bőséges vizei, az élet forrásai elzárattak a bűnbeesett ember előtt, most pedig maga a Bárány vezeti híveit az örök források felé.

Az igazak megjelölése után egyre nyomasztóbb a várakozás, amely tovább fokozódik azzal, hogy amikor a Bárány feltöri a hetedik pecsétet, *csönd lett az égben, úgy egy félóra.* Fortissimót várnánk, és csönd következik. Abbamaradnak a katasztrófák a földön, és még az égi dicséret is elhallgat odafönn. Halálos csend áll be, melyben mindenki megdöbben, a föld és az ég lakói elnémulnak. Vihar előtti csend ez, minden perc egy örökkévalóság. Nemcsak Isten hangzó igéjét kell hallgatni, hanem ezt a kozmikus, roppant mély csöndet is, amely megelőzi Isten szabadító, nagy tettét.

A hét harsona (8,7-11,18)

Ekkor hét angyalt láttam, az Úr előtt álltak, és hét harsonát kaptak. Ez a mondat újra a zsidó templomi liturgiát idézi, melyet Szent János apostol annyiszor látott, és amelyben részt vett. Igen fontos esemény volt a templom kapujának megnyitásával egy időben naponta elhangzó harsonaszó. A reggeli és esti áldozatkor is szóltak a harsonák. Jeruzsálem életéhez hozzátartozott ez az ünnepélyes és félelmetes hang, amely Isten közelségét jelezte, szinte az ő

hangja volt. Ezért mondja Zakariás próféta: *az Úr megfújja a harsonát* (Zak 9,14), Szent Pál pedig így ír a tesszalóniki híveknek: *A parancsszóra, a főangyal szólítására, Isten harsonájának zengésére az Úr maga száll le a mennyből.* (1Tesz 4,16) A harsona jelentősége így túlnőtt egy meghatározott liturgikus funkción. S ami a harsona szerepe a régi zsidó liturgiában, az a harangé a kereszténységben. Több ez, mint liturgikus eszköz: a lelkiismeret hangja, ugyanakkor égbőljövő hang is. A hangok világában is van egy vertikális irány, amelyhez az összes többi horizontális hang kapcsolódhat. Az akusztika világában is, és minden kultúrában, minden vallásban kell lennie egy földet az éggel összekötő iránynak. Az összes többi hangnak, a zenei hangoknak, a beszéd hangjainak és a különféle zörejeknek e köré a transzcendentális megjelenítő hang köré kell rendeződnie, mert ha nem, akkor az ember kezd megőrülni az akusztikai dezorientáció miatt.

Jött egy másik angyal, megállt az oltár előtt, aranyfüstölő volt nála. Sok tömjént kapott, hogy az összes szent imádságával tegye az aranyoltárra, amely az Isten trónusa előtt állt. Az angyal kezéből a tömjén füstje a szentek imádságával felszállt az Isten elé. Érdemes itt elidőzni, és egy kicsit szemlélni ezeket a képeket. Nemcsak a pogány vallásban volt fontos a tömjénáldozat, hanem a zsidó liturgiában is. Eszerint valami egyetemesen emberivel állunk szemben. Ezért határozott úgy a tridenti zsinat, hogy a római liturgiához hozzátartozik a tömjénezés. Amióta ember él a földön, mindig meggyújtotta az oltár tüzeit, rátette a maga kis ajándékát, az illatos tömjént, s várta, hogy fölszállva az égbe tetszésre találjon az Istennél. Tiszteletben kell tartani a pogány embernek ezt a mozdulatát, mert ez volt a homo sapiens első értelmes tette. Sokszor arról tudják meg az antropológusok, hogy egy csontváz már értelmes emberé, és nem előemberé, hogy ott van mellette az oltár tüze, amelynek füstje valamikor az égre szállt. A bűnös ember elementáris vágya, hogy Isten meghallgassa őt. Izraelben is meggyújtották az oltár tüzeit, ám ez ott már jövendölés volt arról, hogy egyszer majd, a végső napon maga Isten jön el, és az ég és a föld összeér. A keresztény hitben a tömjénezés még többet jelent, hiszen az Úr már itt van, a gyertyatartók között jár-ke, a szentek imája valóban az égbe száll, mert van már közvetítőnk Isten és ember között: Krisztus.

Most az angyal fogta a füstölőt, megtöltötte az oltár paraszával, és leszórta a földre. Erre mennydörgés, ézengés, villámlás és földrengés támadt. A hét angyal pedig, akinél a hét harsona volt, felkészült, hogy megfújja a harsonát. Az oltár parazsa szent, mert az oltár maga Isten jelenléte. Egyébként is az izzó parázs, a tűz Istent jelenti, az örökkön élőt. A föld pedig, ahová most az angyal leszórja a szent paraszat, az istenellenes, a császárkultuszba belefeledkezett, az önmagát és ösztöneit imádó emberiséget, tehát a profán világot jelenti. A világ eredetileg önmagában szent volt, az ember azonban profanizálta, elszakította Isten tiszteletétől. Vegyük észre az ellentétet: a parázs Isten világát, a hideg víz a földet jelképezi, amely elszakadt Istentől. S ezért van az a hatalmas sistergés, sercegés, füstölés, villámlás és mennydörgés, amikor a kettő találkozik – tehát nem az Istentől jön a csapás. Egyszer valóban tűz hullott le az égből: Pünkösdkor, és senkinek sem ártott, mert a tizenkét apostol Máriával együtt várta a szent Isten eljövételét. A mennydörgés, a harsonazengés, a villámlás, a katasztrófák, amelyek itt elindulnak, azért vannak, mert az ember visszautasítja az isteni tüzet. Az égi liturgia nyugodt, békés világot tárt elénk, de most, ahogy az angyal ledobja a szentelt paraszat, Isten jelenlétét a földre, hatalmas zavar támad.

S ekkor megszólalnak a harsonák. Ez a hetes egység is gyönyörűen épül fel. Ugyanaz történik, mint a hét pecsét felnyitásakor. Nem az előre kész történelmet tárja fel szemünk előtt, hanem a minden nemzedék által végigszenvedett isteni jelek tűnnek fel, amelyek megtérésre hívnak. De a választottak mindig megerősítettek, és az utolsó kép mindig a mennyei Jeruzsálem, amely már valóban az eszkatonhoz, az eljövendő világhoz tartozik. Ahogyan a négy pecsét együtt volt (mert négy lovas jelent meg, az ötödiket már külön, ünnepélyesebben írta le János, a hatodikat pedig még inkább, majd volt egy hosszú közjáték,

s a hetedik pecsét feltörésekor csönd lett égen és földön, akkor jelentek meg a harsonás angyalok), ugyanígy most is az első négy harsona van együtt. Gyorsan játszódik le minden. Az ötödik előtt egy sas száll fel az égre, és három „jaj”-t kiált, melyek közül a harmadik roppant ünnepélyes. Ezt követi a nagy közjáték: a templom felmérése és a két tanú sorsa, majd megfűjják a hetedik harsonát.

Az első angyal megfújta a harsonát. Erre vérrel vegyes jégeső és tűz záporozott a földre. A föld harmada elégett, a fák harmada pernyévé lett, és a zöldellő fű mind elhamvadt. Ez a leírás az egyiptomi csapások közül a hetediket idézi, ahol a vizek vérré változnak. A modern korból Hiroshima és Nagaszaki juthat eszünkbe: ott is felülről jött a tüzeső, de azt nem az Isten dobta le. Soha nem volt még az emberiség és a kereszténység tapasztalati szempontból is annyira birtokában mindazoknak az eszközöknek, amelyek a Jelenések könyvének megértéséhez szükségesek, mint ma. A földre záporozó tüzről eddig azt gondolhatta az ember, hogy Isten haragszik, mint ahogy mi megharagszunk valakire, és fájdalmat akarunk neki okozni, holott az Istentől elszakadt ember egéről hullik a földre a minden életet elhamvasztó tüzeső.

A második angyal is megfújta a harsonát. Erre mint lángban égő hatalmas hegy, valami a tengerbe zuhant. A tenger egyharmada vérré vált, a tengerben élő állatok egyharmada elpusztult, és a hajók egyharmada elsüllyedt. Ez a csapás is az ember környezetét éri, mint ahogy ma is az van veszélyben. Kr. u. 79-ben kitört a Vezúv, minden bizonnyal ennek az emléke is benne van a képben. Bármiféle természeti katasztrófa érte volna az embert, ha nem lett volna ősbűn, másképp élte volna meg, nem jutott volna eszébe, hogy Isten büntetéseként fogja fel. Csak a bűnös ember éli úgy meg a természeti katasztrófákat, mintha Isten büntetne. A bűnben fogant, de Istenhez tartozó ember számára a ma egyre nagyobb számban, egyre hatalmasabb méretekben pusztító természeti katasztrófák nem félelmetes büntetések, hanem megtérésre szólító hatalmas jelek. Ahogy Jézus maga is mondja, amikor a Pilátus által ártatlanul lemészároltak, illetve a torony által agyonzúzottak esetéről hall: „*Azt hiszitek, hogy bűnösebbek voltok, mint Jeruzsálem lakói közül bárki? Mondom nektek: nem! De ha nem tartotok bűnbánatot, épp úgy elvesztek ti is mindnyájan.*” (Lk 13,4-5)

A harmadik angyal is megfújta a harsonát. Erre az égből lehullott egy nagy csillag, s mint égő fáklya, lobogott. A folyók egyharmadára hullott és a vízforrásokra. A csillagnak Üröm volt a neve. A vizek egyharmada örömmé vált, és sok ember meghalt a víztől, mert megkeseredett. Az első a földnek ártott, a második a tengernek, a harmadik a vizeknek. A víz, az élet hordozója, most az ember halálát okozza. Milyen sokatmondó tény, hogy az ukrainai Csernobilnak – ahol a múlt század máig pusztító atomerőmű-katasztrófája történt – a neve éppen azt jelenti: öröm. Persze nem szabad megállni az efféle egybeeséseknél, s ebből messzemenő következtetéseket levonni a világvége közelségét illetően, mert a Jelenések könyvét nem szó szerint kell venni, hanem komolyan. Csernobil tanulsága ugyanaz, mint az előbb említetteteké: a katasztrófákat nem Isten küldi, hanem egytől egyig az ember bűnével vannak kapcsolatban.

A negyedik angyal is megfújta a harsonát. Erre a nap harmadát, a hold harmadát és a csillagok harmadát érte a csapás: a harmadrészük elsötétedett, a nappal és az éjszaka világossága a harmadával csökkent. Az Ó- és az Újszövetség ugyanazokkal a képekkel tárja eléink az utolsó nap riadalmát. Az ember élettere beszűkül, szinte a minimumra redukálódik. A kozmosz, az ember otthona a rázúduló szerencsétlenségek miatt már alig tudja ellátni, fenntartani az embert. De az utolsó ítélet ideje még nem érkezett el! A cél inkább az, hogy Isten megérintse az ember szívét, hogy gondolkodásra, magába szállásra bírja. (Így van ez a bűnbeesett ember életében az öregség jeleivel is. Egyesek beleőrülnek, mások beérnek és éppen akkor lesznek szentté, amikor erejük, lehetőségeik megfogyatkoznak.)

Ez a négy csapás arra is utal, hogy a kozmosz sorsa össze van kötve az ember sorsával, hiszen az első ember bűne után Isten kijelentette: „*A föld átkozott miattad*” (Ter 3,17). A

Jelenések könyve hatalmas igazságként tanítja, hogy egységet alkotunk a kozmossszal, az anyagi világgal, és felelősek vagyunk az egész mindenségért: *Maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását.* (Róm 8,22) El kell fogadnunk, hogy az emberen múlik a kozmosz és az egész világ sorsa, bár nem látjuk be, mi módon történik meg. Ez nem Szent Páltól származó költőieskedés, hanem reveláció, amire a pozitív tudomány sohasem jöhet rá, mert csak a világ egy-egy szeletét vizsgálja egy bizonyos módszerrel. Nem látja az egészet, s főleg nem létezésének okát, így soha sem lenne képes megállapítani a létezőkről, hogy teremtve vannak, hogy az egész természet ajándék, *creatio ex nihilo*, a semmiből való teremtés, csak akkor van értelme, ha az ajándékozott felismeri, átveszi és megköszöni. Ha a teremtmény nem mondja azt, hogy „köszönöm”, vagyis ha nem ismeri fel a létezés teremtett voltát, ajándék jellegét, akkor nincs értelme a teremtésnek, rettenetes negatív lenyomat marad csupán.

A természet ezért mindmáig beteljesületlen, s vajúdva várja azt a napot, amikor a megdicsőült ember szívéen keresztül rá is kiárad Isten dicsősége, és beteljesítheti küldetését. Ez lesz az az új ég és új föld, melyről a Jelenések könyve beszél, s csakis ez lehet a kozmosz jövője, vagy pedig nem lesz jövője. Az ember dönt a világ sorsáról, az embernek pedig csak Isten a jövője a názareti Jézuson keresztül. Nincs más alternatíva.

Már a hatszázezer évvel ezelőtt élt ősember is magával vitte ősei koponyáját, amikor egyik helyről a másikra költözött, mert hitt a túlvilágban. Az ember, amióta két lábon áll, a lét végső értelmét keresi. Csak így rendeződhetnek körülötte a világ dolgai a fent és lent, az elől és hátul, a jobbra és balra kategóriái szerint. Az ősmagyar hitben is megvolt a vertikális irány, s ilyen értelemben, emberi szempontból, egy sáman hitű ősmagyar intelligensebb volt, mint egy mai ateista tudós, aki állatként visszasüllyed a dezorientáció szintjére. Mert ma azt tapasztaljuk, hogy Európa és a nyugati civilizáció egyre mélyebbre hullik a dezorientáció szédületébe. Nincsenek biztos irányok, nincs barátság, szerelem, házasság, minden kötelék megszakadt, a mai európai ember elvesztette az abszolút tengelyt. Nemhiába keresik annyian a kábítószert, hiszen ez az irányvesztettség, ez a létbizonytalanság józanul elviselhetetlen. A bűnbeesett és a bűnben megátalkodott ember számára a kozmosz rendje összeomlik és visszahullik a káosz örvényeibe. Ez a dezorientáció keltette kiúttalanság és összeomlás az oka a Jelenések könyve minden szörnyűségének.

Ezért a vertikális irányt kell helyreállítani, amelybe belekapaszkodhat minden horizontális kapcsolatunk, irányunk, utunk. Aki már keresi a lét értelmét, az jó úton jár, mert aki keres, az talál. De a keresésről lemondani a bűnben való megátalkodottság. A magyar iskolaügy azért is van olyan mélyponton, mert semlegesség címén azt várják az iskolától, hogy csak oktasson, tudástartalmakat adjon át, de inkább még azt se, csak képességeket fejlesszen, arra meg végképp ne vállalkozzék, hogy a lét végső értelmének keresésére ösztönözzön. Hát lehet ott képességfejlesztésről beszélni, ahol az embernek ezt a legelemibb készségét nem lehet fejleszteni? Milyen emberek kerülnek majd ki az ilyen iskolákból?

Az ötödik és hatodik harsonazengés ki van emelve, elválnak az első négytől. Egy sas jelenik meg az égen. Hallottam, amint hangosan kiáltozott: „*Jaj, jaj, jaj a föld lakóinak a többi három harsona miatt, amit az angyalok most készülnek megfújni.*” A sas képe a zsidó apokaliptikában a bajok hirdetője. A háromszoros jaj ezt a fenyegetést még tovább fokozza: most már nem csak az ember környezetét éri csapás, hanem őt magát is eléri. Isten a legutolsó órában, még a vég előtt is megpróbálja kimozdítani a bűnös embert istenellenes magatartásából. Ez a jajgatás maga is irodalmi műfaj, a Bibliában másutt is találkozunk vele, például a Siralmak könyvében, de az evangéliumokban is, ahol az Úr Jézus a megátalkodott városokat akarja jajaival, szinte sírva, megtérésre vezetni: „*Jaj neked, Korozain, jaj neked, Betsaida!*” Nagyjelentőségű az a tény, hogy Isten a Jelenések könyvében az emberiséget mint közösséget figyelmezteti, szinte készíti a csapások által arra, hogy elgondolkodjék a végső kérdésekről és közösségi szinten is választ adjon azokra.

Megszólal az ötödik harsona. János igen hosszasan írja le azt, amit lát. Annyira bonyolult, impressziókkal teljes a látomás, hogy a nyelv nem képes azt átadni. Nem látjuk azt, amit János. Annak csak egyfajta lenyomata jut el hozzánk, amelyben látomását hasonlatok segítségével próbálja meg számunkra felfoghatóvá tenni (ezért a sok *olyan, mint...*). A látomásban persze benne kavarnak kora háborús veszélyeinek félelmei (keletről a pártusok állandóan veszélyeztették a Római Birodalmat), valamint az Ószövetség tapasztalatai is. Az első jaj az ötödik harsonát fújó angyallal következik be.

Erre egy csillagot láttam, amint az égből a földre zuhant. Neki adatott a mélység kútjának kulcsa. Megnyitotta az alvilágot, a kútból füst szállt fel, amilyen a nagy kohó füstje... A füstből sáskák lepték el a földet... Parancsot kaptak, hogy ne ártsanak a föld fűvének, a zöldellő növénynek és fának, hanem csak az embereknek, akik nem hordják homlokukon az Isten jelét. Parancsuk volt, hogy ne öljék meg őket, csak kínozzák öt hónapig. Az égből a földre bukó csillag Lucifer. Az ókorban szerették az angyalokat egy-egy csillaggal szimbolizálni vagy azonosítani. A rabbi az alvilág szűk kapuját füsttel teli kapunak írják le. A mélység és füst a Jeruzsálem délkeleti részén fekvő Hinnom völgyére is utal, ahol Áház és Manasse király idejében gyermekeket áldoztak Molochnak. Ezért elátkozott ez a völgy. Egyben szemétkerakó telep is lehetett, ahol állandóan gomolygott a füst.

A bálványoknak emberáldozatot bemutató ember a pokollal, a kárhosszal létesít kapcsolatot. Gondolhatunk itt a huszadik század két, tízmilliók életét követelő ideológiájára, de az ugyancsak milliós nagyságrendű modern kori gyermekekáldozatokra is, az abortuszra, mikor ártatlan, magatehetetlen magzatokat áldoznak fel a kéjvágy, a kényelem és a jólét oltárán. A Hinnom völgye itt van. Ez a harsonaszó ugyanakkor felidézi a nyolcadik egyiptomi csapást is, vagyis a sáskajárást. Azért szerepel itt az öt hónap, mert ennyi ideig élnek a sáskák. Ezeknek az ártó sáskáknak *a mélység angyala volt a királyuk, akinek héberül Abaddón, görögül meg Apollión a neve. A görög és héber szó ugyanazt jelenti: rom, romlás. A megjelölteknek azonban nem fog ártani, mert a megjelöltek nem borulnak le a bálványok előtt, nem mutatnak be neki áldozatot.*

A hatodik angyal is megfújta a harsonát. Erre szótart hallottam az Isten előtt álló aranyoltár négy sarka közül (vagyis maga Isten szólt). Így szólt a hatodik harsonás angyalhoz: „Oldozd fel a négy angyalt, aki a nagy Eufrátesz folyónál meg van kötözve!” A négy angyal megszabadult kötelékeitől, és készen állt órára, napra, hónapra és évre, hogy megölje az emberek egyharmadát. A lovas seregek száma húszezerszer tízezerre rúgott.

E vízió mögött nyilván ott van a pártusoktól való félelem. De jelenti a háborúkat is, melyek újra meg újra végigdübörögnek a történelmen. C. G. Jung írja a világháború tapasztalatából kiindulva:

„Ez a háború kegyetlenül megmutatta minden kultúremlernek, hogy alapjában véve még barbár, s egyszersmind azt is, hogy milyen kegyetlen fenytés vár rá, ha még egyszer eszébe jutna saját rossz tulajdonságaiért szomszédját tenni felelőssé. Mert az egyes ember pszichológiája azonos a népek lélektanával. Amit a nemzetek tesznek, azt teszi az egyes ember is, s amíg az egyes ember megteszi, megfogja tenni az egész nemzet is.”

A háborúhoz vezető gazdasági, társadalmi és politikai okok másodlagosak, az elsődleges ok a bűnbeesett ember tudat alá nyomott félelmeinek és gyilkos indulatainak robbanása. A fenevadak bennünk laknak, s a „minden rendben” álszent hazugsága arra ingerli őket, hogy beszabaduljanak tudatunkba. Épp azzal lehet vérszomjukat lecsillapítani, hogy elismerjük bennünk lakásukat és erejüket. Ha azonban az ember továbbra sem akar tudomást venni róluk, tagadja a bűnt és hátat fordít a vele törődő, irgalmas Istennek (lásd Jel 9,20-21), előbb-utóbb szembetalálja magát a büntető és haragvó Isten képével, amelyet önmaga termelt ki a lelke mélyén.

Azon a napon, amikor a hetedik angyal megfújja a harsonát, beteljesednek Isten titkai. Nincs többé haladék. Ez a hatalmas közjáték két részre osztható. A kis könyvtekercsről új látomást kapunk. Jánosnak le kell nyelnie a könyvet (vö. Ez 2,8-3,11); édes lesz tőle a szája, de amikor lenyeli, keserű lesz a gyomra (lásd Jel 10,8-11). Ez azt jelenti, hogy amit el kell mondania, az keserű üzenet – mint ahogy a gyógyulást hozó orvosság is keserű. Jelenti ez azt is, hogy az igehirdetőnek meg kell emésztenie, amit mond. Nem leckét kell felmondania, az nem prédikáció. És végül azt, hogy az igehirdetőnek is innia kell Jézus szenvedésének kelyhéből.

Ekkor következik a másik nagy látomás: „*Menj, mérd fel az Isten templomát az oltárral és a benne imádkozókkal együtt.*” Lehet, hogy itt már a templom pusztulásának képeivel találkozunk, amikor a rómaiak részben már lerombolták a templomot, de a belső részben még folytak az áldozatok. Nemrég találtak tiltó táblákat: ha egy pogány átlépi a neki kijelölt területet, akkor halálos ítéletben lesz része. A látomást színezhette a Néró-féle keresztényüldözés is, amikor az oltárnál lévőket, az imádkozókat Isten megvédte (asylum-jog).

Most egy csodálatos, titokzatos jelenet következik: a két tanú a szent városban. *Ők a két olajfa és a két gyertyatartó, amely a föld Urának színe előtt áll. Ha valaki ártani akar nekik, tűz csap ki szájukból, és elpusztítja ellenségeiket.* A két tanúságtevő Illés és Hénoch. Itt titokzatosan összekeveredik az Ó- és az Újszövetség, mert akit megöltek és az égbe ragadtatott, az tulajdonképpen az igehirdető Egyház, mely a mennybe ment Krisztus sorsában osztozik. Ahogy Krisztus, úgy az Egyház is terhére van, és mindig is terhére lesz a föld lakóinak egyértelmű igehirdetésével, mely bűnnek mondja a bűnt, és kiáll a védtelen, kiszolgáltatott élet mellett. Ezt az igehirdetést a világ nehezen viseli, a gonoszság erői pedig újra és újra megpróbálja elnémítani. Előbb kicsúfolják, aztán számúzik a nyilvánosságból, és ha ez sem elég, végül fizikailag is megsemmisítik azokat, akik az Úr szavát hirdetik. Az Egyház elleni sátáni gyilkos szándék mindig jelen van. Sokszor sikerül teljesen elhallgattatnia a tanúkat, de azután újra megszólalnak a harsonák, vagyis a próféták, és feltámadnak a lelki halottak. II. János Pál pápa új evangelizációt hirdetett, új tanúk jönnek, és Európa újra meg fog térni, s kereszténysége igazibb és mélyebb lesz, mint volt valaha.

A hetedik harsonával, amely egy drámai végkifejlet csúcspontján van, valami félelmetesnek kellene jönnie. Ehelyett azonban nem várt módon az ég, vagyis a szentek és angyalok üdvrivalgása hangzik fel. Egyes biblikusok szerint idáig tartott az eredeti Apokalipszis, mert ez a jelenet egy gyönyörű doxológiával folytatódik, s ami utána jön, az már valójában ismétlés. Lehetséges, hiszen itt lezárul a történelem. Láthatjuk a mennyei sereget, és átlépünk a mennyei valóságba.

A strasbourgi katedrálisban látható egy nagy oszlop, amelyen egy angyal épp a szájához emeli a harsonát. Mindig törtem a fejem, hogy vajon ez melyik harsona lehet a hétből. Talán az első, amely megindítja a csapások sorozatát? Most már egészen biztos vagyok benne, hogy nem az első, nem is a második, hanem a hetedik. Már egészen közel van a szájához, és az angyal arcán végtelen nyugalom van, nézi az előtte vonuló nemzedékeket, immár évszázadok óta a katedrálisban zajló szertartásokat, az áhítatos híveket, a rágógumizó, cigarettájukat éppen eloltó bábész turistákat, vagyis magát a történelmet; s tudom, hogy egyszer egészen a szájához emeli azt a harsonát, és erre üdvrivalgás támad az égben: „*Urunk és Fölkentje megszerezte az uralmat a világ felett, és uralkodni fog örökkön-örökké!*”

A hét nagy jel (12,1-14,20)

A Jelenések könyvében a történelem végső, láthatatlan mozgató erői tárulnak fel. A hetes csoportok rendre ugyanazt mondják el, mindig valami újat hozzáadva. A hét pecsét feltörésekor az emberiségre zúduló katasztrófákon keresztül Isten megtérésre akarja hívni az

embert, de mindig bemutatja a győzelmet is. Azután megszólal a hét harsona, majd pedig hét hatalmas jelet kapunk.

Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból korona. A nap Istent jelenti, tehát az asszonyt beburkolja, átjárja az Isten. A hold, a változékonyság jele, az ártó hatalom a lába alatt van. A tizenkét csillag a tizenkét pátriárkát jelenti, de jelenti a tizenkét apostolt is, ahogyan majd a mennyei Jeruzsálem tizenkét kapuja is Jákob tizenkét fiának nevét viseli, de egyben a tizenkét apostol nevét is. Az Ó- és Újszövetség egy, az Úristennek egyetlen gyülekezete van! Az Egyházban folytatódik az, amit Isten Ábrahámától fogva elkezdett. *Béke Isten igaz Izraelének!* (Gal 6,16) Ez az asszony jelenti az Ó- és Újszövetséget s jelenti az Egyházat is. Minthogy a Jelenések könyvében álomképekről van szó, s az álomképek gyakran egymásba folynak, nem szabad és nem is szükséges kizárólagos értelmezésre törekednünk. A különböző jelentések nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. *Áldott állapotban volt, gyötrelmében és szülési fájdalmában kiáltozott.* Valóban áldott állapotban van az Egyház, és amíg megszüli gyermekeit, míg megszületik egy szent, óriási fájdalmakat kell kiállnia. Ráadásul a szülésnél lesben áll a gonosz, hogy felfalja az épp megszülető szentet, vagyis megmérgezze legszentebb vágyainkat és törekvéseinket is, és a kevélységet felkeltve bennünk elfordítson Istentől.

Most egy másik jel tűnt fel az égen: egy nagy vörös sárkány, hét feje volt és tíz szarva, s mindegyik fején korona. A sárkány esetében kígyóra kell gondolni, s a Biblia olvasója tudja, hogy a kígyó a Sátánt jelenti (vö. Ter 3), később majd nevén is nevezik. Egyiptomban és a sumér-akkád kultuszban is a kígyó a bölcsesség jelképe volt, Kánaánban is tisztelet övezte, itt a termékenység istenének szimbóluma. Az izraeliták szemében épp ezért magának az ördögnek lett a jelképe, a bálványistenek képe. Rendkívül utálatos és undorító, annál is inkább, mert akár a tisztán emberi bölcsesség, akár a környező népek bálványimádása mindig kísértette Izraelt és néha el is csábította. A sárkány itt a római császárokat is jelenti, azaz a mindenkori politikai hatalmat, mindinkább földi színezetet öltve.

Farka lesöpörte az ég csillagainak egyharmadát, és a földre szórta. A csillagok (az angyalok) említése már előrevetíti azt a nagy harcot, amelyet majd Mihály és angyalai vívnak a Sátán angyalaival.

Fiút szült, fiúgyermeket, aki majd vaspálcával kormányozza mind a nemzeteket. Gyermekeit elragadták, és az Isten trónja elé tették. Krisztusról van szó, s ez igazolja a katolikus hagyományt, mely a napba öltözött asszonyt Máriával azonosítja, hiszen Jézust sem az Ószövetség, sem az Újszövetség, sem az Egyház nem szülte, hanem csak Szűz Mária. (Alig egy-két évtizeddel lehetünk Mária halála, elszenderülése után!)

A 12-22. fejezet főszereplője a Fiúgyermek, akit az égbe ragadnak, hogy azután vaspálcával uralkodjék a népeken. Nem más ez, mint a Krisztus-eseménynek egy kissé szokatlan összefoglalása. A végén az égbe ragadtatás Jézus feltámadása és mennybemenetele, melyet az ősegyház a 2. zsoltárral ünnepelt: az Úr vaspálcával, vagyis erővel irányítja a történelmet. Igaz, hogy ez most még nem nyilvánvaló, mégis így van, hiszen ő örökkön él, ellenségei viszont lebuknak trónjukról, elpusztulnak és művük semmivé lesz. Az ideológiák is elenyésznek, történészek kutathatnak utánuk sárgult lapokon, míg Krisztus él és uralkodik mindörökké!

Az asszony a pusztába menekült, ahol az Isten helyet készített számára, hogy ott éljen ezerkétszázhatvan napig. Itt ismét az Egyházzal van szó. A II. vatikáni zsinat e miatt az összefonódás miatt is mondhatta ki, hogy Mária az Egyház Anyja. Mária nemcsak az Egyház tagja, hanem anyja, mert ő szülte a Főt. Az Egyház osztályrésze régen is, most is és az idők végéig a száműzetés. (Az ezerkétszázhatvan nap egy hosszabb időszakot, a nagy megpróbáltatások idejét jelenti.) A világnak egyetlen reménye van, és a sátán ma is csak ezt az egyvalakit üldözi, ezért az Egyház helye ma is a pusztaság. Az ószövetségi nép is a pusztában született meg, ott vált nyilvánvalóvá, hogy Istenből és Istennel él, egészen ráutalva

és ráhagyatkozva. Nem kevésbé érvényes ez az Egyházra, melynek az ószövetségi Izrael előképe volt. Az Egyház nem evilágból való hatalom, nem a nagy birodalmak között a helye. Isten gondoskodik róla vasárnapról vasárnapra kenyerével és igéjével. Egyfajta csendes emigráció szükséges; ki kell vonulnia ebből a világból csoportoknak, családoknak, plébániai közösségeknek, mert a pusztában készül majd a világ megmentése. Természetesen nem azt kéri Jézus, hogy az Atya vegye ki őket a városból, a kozmoszból, de a mentalitásából, szellemiségéből igen. Az Egyház helye mindig a pusztaság.

Ezután nagy harc támadt a mennyben. Azt mondják az Apokalipszis kutatói, hogy az angyalok csatája eredetileg különálló rész volt, melyet a szerző végül ide helyezett. Azért éppen ide, mert a Sátán bukása azzal kezdődött, hogy megszületett az asszony Fia. Azzal, hogy az Isten végleg az ember mellett döntött, és hogy Krisztust az égbe ragadták. A Sátán bukása abban áll, hogy az ember nem az övé, hogy az ember megmenekülhet.

Mihály és angyalai megtámadták a sárkányt. Mikhaél neve azt jelenti: „*Ki olyan, mint az Isten?*” Ezzel adva van a harc fő motívuma: az az önmagába beleszerelmesedett teremtmény olyannak véli magát, mint az Isten. Ezzel kísérti Ádámot is, érvekkal harcol Isten hűséges teremtményei (angyalai) ellen. Ez az önistenítés, az önközpontúság, amellyel megmérgezte az embert is. Most pontosítja János, ki is ez az öskígyó. „*Diabolos*”, ami annyit tesz, mint felforgató, aki megzavarja Isten rendjét és felforgatja az értékeket. Csak egyetlen példát mondok: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*” (Mt 19,19; Lk 10,27) Ma ez így hangzik: „*Tiszteld a másságot!*” Micsoda csúsztatás, az isteni parancs milyen kiüresítése ez! A másság önmagában ugyanis egyáltalán nem tiszteletre méltó. Különösen akkor nem, amikor ez a másság kifejezetten aberráció vagy bűn, az értékek teljes felforgatása, és az Isten által akart gyönyörű, nyugodt rend megzavarása. Ha valaki lop, csal, hazudik, és ezért más, akkor a tolvajlásait, csalásait, hazugságait nem tisztellem. Csak az értéket szabad tisztelni! Viszont őt, a személyét, legyen bár tolvaj vagy betörő, szeretem, és meg akarom menteni.

A sátán szó azt jelenti, hogy „vádoló”. Jób könyvéből tudjuk, hogy Istennél állandóan azzal vádolja a vallásos embereket, hogy érdekből szeretik Istent. Milyen érdekes, hogy a romlottság vádol minket Isten előtt. A harc után viszont felhangzik a himnusz: „*Eljött Istenünk üdvössége, ereje és országa és az ő Fölkentjének uralma, mert letaszították testvéreink vádlóját, aki éjjel-nappal vádolta őket Istenünk színe előtt.*”

Az ősegyház egyik miseénekét halljuk itt, mely azt ünnepli, hogy a vádlónak nincs többé hatalma felettünk. De még kapott egy kis területet és egy kis időt.

Amikor a sárkány látta, hogy a földre taszították, üldözőbe vette az asszonyt, aki fiúgyermeket szült. A Sátán üldözte Máriát is, és el akarta őt tiporni (gondoljunk csak a betlehemi gyermekgyilkosságra). Ő mindenütt ott van, ahol új élet kezd kibontakozni. Fel akarja falni a magzatokat, az újonnan megkeresztelkedetteket, fel akarja falni az új hivatásokat. Nemde Isten megmondta a kígyónak az ember bűnbeesése után: „*Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé*” (Ter 3,15)? Ez az a harc, amelyet mindegyikünknek meg kell harcolnia, ez az, amit Krisztus már megnyert, de nekünk is ki kell vennünk belőle a magunk részét.

Akkor láttam, hogy a tengerből egy vadállat bukkan fel. Tíz szarva volt és hét feje, szarvain tíz korona, fejein meg istenkáromló nevek. Szent János korában a római császár címei közé tartozott a „*deus vivus*” (élő isten), és a „*filius dei*” (isten fia). Az ősegyház viszont tudta, hogy csak egyetlen Isten van, az élő és igaz Isten, és egyedül neki jár az imádás és a hódolat.

A sárkány neki adta erejét és trónját, nagy hatalmával együtt. Az egyik feje mintha halálra lett volna sebezve, de halálos sebe meggyógyult. A keresztény misztérium kigúnyolása és utánzása ez, mely a mintegy megölve élő Báránnyra utal. A vadállat és a sárkány előtti hódolatban pedig a szentmise karikatúráját figyelhetjük meg. A gonosz lélek nagyon rafináltan dolgozik. Miközben különféle ezoterikus beavatásokkal, személytelen

világerők imadására való biztatással alapjaiban igyekeznek aláásni a keresztény hitletéteményt, rítusaival a szent liturgiát imitálja, hogy észre se vegyük, mennyire eltávolodtunk a helyes úttól. És olyan sokan hisznek neki, hogy talán mi magunk is elbizonytalanodunk, nem neki van-e igaza. Egy szót se engedjünk a Hiszekegyből, és ragaszkodjunk a szentségekhez! Eljött az ideje, hogy megtanuljunk örülni annak, hogy római katolikusok vagyunk, annak, hogy kristálytisza forrásból ihatunk. Ne keverjük hát bele szellemi piszkot és szemetet. Krisztust nem lehet együtt imádni a vadállattal.

Akkor láttam, hogy egy másik vadállat emelkedik ki a földből. Két szarva volt, mint a Báránynak, de úgy ordított, mint a sárkány. Ez a második vadállat az első propagandistája. Különböző szemfényvesztő fogásokkal a sátáni világhatalom kiterjesztésén fáradozik. Ezért a mi hitünk nem csodákra épül, hanem Krisztus szavára: „*Ez az én testem, ez az én vérem*” (Lk 22,19.20; 1Kor 14,24.25) és: „*Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer*” (Jn 20,23). Az utolsó korszakot éljük, teljes erővel bele kell kapaszkodnunk a szentségi rendbe. Akinek látomása van, legyen intelligens, és rejtse a szívébe, illetve keresse meg a Szentírásban, hogy van-e alapja, mert bizony az ördög is képes ilyeneket tenni.

Elrendelte, hogy mindenkinek jelöljék meg a jobb karját vagy a homlokát, és hogy senki ne adhasson-vehessen, ha nem viseli a vadállat jelét: nevét vagy nevének a számát. Akinek van esze, számítsa ki a vadállat számát, hisz emberi szám: hatszázhatvanhat. Ez a szám nem valami misztikus szám, hanem valóban emberi: a korabeliek jól tudták, hogy az Egyházat üldöző és eltiporni akaró római hatalmat fejezi ki, amely bálványimádó lett. Legvalószínűbb, hogy Néro császárt jelenti, de lehet Traianus is. Szent Pál még az államhatalom iránti tiszteletre szólítja fel és a hatóságoknak való önkéntes engedelmességre inti a római keresztényeket (lásd Róm 13,1-3), de az elkövetkező évtizedek alatt a Római Birodalomból keresztényeket üldöző vadállat lett. Az az államapparátus, amely el akarja nyomni Krisztust, az vadállat, mely a Sátán befolyása alatt áll, annak nem kell engedelmeskedni. Különösen, ha magáénak sajátít ki minden alattvalót.

Mindezzel szemben ott áll a látomás a Bárányról és kíséretéről: *S láttam a Bárányt, ott állt Sion hegyén, és vele száznegyvennégyezer, aki homlokán viselte a nevét és Atyjának a nevét. Aztán szózatot hallottam az égből, mint nagy vizek zúgását vagy szörnyű mennydörgés robaját. A szózat, amelyet hallottam, emlékeztetett arra, ahogyan a hárfások pengetik hárfájukat. Új éneket énekeltek a trón előtt, a négy élőlény és a vének előtt.* A két vadállatnak, akik a sátán csatlósai, kezében ott a kard. Gyilkolja, öli a vértanúkat, pusztítja az életet. A Bárány híveinek ezzel szemben egyetlen fegyvere van: az Isten imádása. Óriási erő, melyet sokan még az Egyházban sem fedeztek fel. Mi magunk is általa menekülhetünk meg kísértéseinktől és bűneinktől, és megmenekül az a közösség is, ahol élünk. Az imádkozó Egyház pusztá léte élő, hatalmas vád a Sátán ellen, mely leleplezi őt.

Akkor láttam, hogy egy másik angyal átrepül az égbolton. Nála volt az örök evangélium, hogy hirdesse a föld minden lakójának, minden nemzetnek, törzsnek, nyelvnek és népnek. Harsány hangon hirdette: „Féljétek az Istent és dicsőítsétek, mert eljött ítéletének órája! Boruljatok le az ég és a föld, a tenger és a vízforrások alkotója előtt!” Csodálatos, hogy akárhányszor angyal jelenik meg, mindig arra szólít fel, hogy imádjuk az Istent. Kövessük hát felszólítását, ha fájdalom ér minket, ha megrágalmaznak, ha elveszítjük szeretteinket, ha betegség, csapás sújt bennünket. Boruljunk le az Isten előtt, imádjuk az örökkön-örökké élő, aki az égboltot, a földet és a tengert teremtette. Mert az angyal tudja, hogy a világ azért teremtett, hogy egyetlen nagy epifánia legyen, melyen átragyog Isten dicsősége, ez azonban most még csak a hívők előtt nyilvánvaló.

Ezt egy másik angyal követte; ezt hirdette: „Elesett, elesett a nagy Babilon, amely kicsapongása tüzes borával megrészegítette mind a nemzeteket.” Pedig még fennáll a Római Birodalom, de olyan bizonyos, hogy össze fog dőlni, hogy már most ünnepelni kell a szabadulást. Az istenellenes hatalom homokra épít, nem sziklára, amikor paráznaságra

készíteti a nemzeteket, vagyis beleviszi a bálványimádásba, hogy elhagyják az egy igaz Istennel való kapcsolatot. Így kell érteni azt a helyet is, ahol a szüzekről van szó (lásd 14,4). Ez nem csak a szüzességi fogadalmakat tett férfiakra és nőkre vonatkozik, hanem mindazokra az osztatlan szívű emberekre, akik nem imádták egyetlen rendszerváltozáskor sem az éppen aktuális bálványt, hanem csak az élő Istent.

Egy harmadik angyal is megjelent, és harsány hangon így szólt: „Aki leborul a vadállat és képmása előtt, homlokán vagy karján viseli bélyegét, az inni fog az Isten haragjának borából, amelyet szintisztán töltött haragja kelyhébe.” Eddig azt gondoltam, a kárhozat az Istentől való távolság. Most nyilvánvalóvá vált, hogy épp ellenkező a helyzet, hiszen a kárhozottak a Bárány, Isten és az angyalok színe előtt gyötrődnek. A pokol nem Istentől való távolság és elszakítottóság: a pokol tüze Isten szeretete, amelyet a kárhozottak egyszer s mindenkorra visszautasítottak.

„Jegyezd fel: Mostantól fogva boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg. Igen, mondja a Lélek, hadd pihenjék ki fáradalmaikat, mert tetteik elkísérik őket.” A mennyország tehát nem csak kegyelem, hanem azt ki is kell érdemelni jócselekedetekkel. Mivel a Jelenések könyve csupa fáradságnak és harcnak mutatta be az igazak földi életét, azért mondja, hogy mindezt boldog pihenés követi.

Ezután fehér felhőt láttam, a felhőn ült valaki, aki az Emberfiához hasonlított. A fején aranykorona volt, a kezében éles sarló. A fehér felhő Isten világát jelenti, az Emberfiához hasonló valaki maga Krisztus, akit már nem is mer Emberfiának nevezni, mert olyan fölséges. A templomból egy másik angyal jött ki, és harsány hangon szólt a felhőn ülőnek: *„Ereszd neki sarlódat és arass, mert eljött az aratás ideje, és a vetés már érett a földön.”* Arra visszhangzik ez, amit Jézus mond a samariai asszonnyal való találkozás után az apostoloknak: *„Emeljétek fel szemeteket és nézzétek meg a szántóföldeket: már megérték az aratásra. Az arató már most megkapja bérét, s termést gyűjt az örök életre, hogy együtt örüljön, aki vet, azzal, aki arat.”* (Jn 4,35) Ő vetett és szeretne aratni. Egyszer véget ér a türelem ideje, lezárul a történelem, a búzát és a konkolyt egyaránt learatják, az egyiket csűrbe gyűjtik, a másikat pedig tűzre vetik, és elég.

„Ereszd neki éles metszőkésedet, és szüreteld le a föld szőlőfürtjeit, mert beértek a szemek.” Erre az angyal a földre vetette metszőkését, leszüretelte a föld szőlőjét, és bedobálta Isten haragjának hatalmas sajtójába. A szüret képe rokon az aratáséval, de a vér említése miatt félelmetesebb. Egykor Jézust, az Istenembert tették be a sajtóba a városon kívül, és préselték ki belőle megváltó vérének. Most a fordítottja történik: aki visszautasította a megváltó vért, aki nem mosta meg ruháját a megváltó vérében, abból most kipréselik a vért.

Ha Isten akarta volna, mindezt elmondhatta volna „érthető és logikus” nyelven is. De ő képekkel akart üzenni nekünk. Ezekkel a mélységes, szinte mitikus képekkel, álmaink képeivel, hogy ne csak az értelmünkhöz szóljon, hanem a szívünkhöz, sőt tudatalatti világunkhoz is.

A hét csésze (15,1-16,21)

Isten haragvó ítélete újra megszakad – mintegy visszatekerik a filmet, hiszen a 15. fejezet cselekménye időben a 14,6-20 előtt történik, ott ugyanis egy harsány hang Isten végső győzelmét ünnepli, és egy másik angyal már így kiált: *„Elesett, elesett a nagy Babilon, amely kicsapongása tüzes borával megrészegítette mind a nemzeteket.”* (14,8)

Itt megmutatkozik az a tény, hogy a szerző Biblián kívüli apokalipsziseket is felhasznált forrásként. A sugalmazó Szentlélek azonban éppen ezzel a végleges szöveggel akar hozzánk szólni. Az ember úgy érzi, egy helyben toporgunk, nem haladunk. Ezek a késleltető, visszatekert „filmkockák” növelik várakozásunkat Isten végső ítéletére, vagyis győzelmére.

A hét csészéről szóló látomás bevezető része három egységből áll: magából a címből (1. vers), a győzelmi énekből (2-4. vers) és a látomás előkészítéséből (5-8. vers).

Érdemes odafigyelni a győzelmi énekekre, melyet azok énekelnek, *akik legyőzték a vadállatot, képmását és nevének számát* (15,2). Jézus Krisztus győzte le a vadállatot, a Sátán földi csatlósát, de azok, akik nem imádták, nem vettek részt kultuszában és lelkiismeretüket nem engedték megjelölni bélyegével – azok már most részesülnek Krisztus győzelméből. Ha úgy élünk ebben a világban, hogy senkit és semmit nem imádunk, egyedül csak az Örökkévalót, akkor máris részesülünk a végső győzelemből. Az adoráció nem egy a sokféle jámbor cselekedet közül, hanem maga a győzelem, a végső szabadulás, az üdvözülés!

Akik énekeltek, *ott álltak az üvegtengeren, a kezükben az Isten hárfája* (15,2). Bámulatos, magával ragadó kép! Emlékeztet a 4. fejezetben található látomásra, amelyben Isten dicsősége egyértelműen felragyog a trón előtt kristályként csillogó üvegtenger képében (lásd 4, 6).

Végre a mozgalmas képek után egy fölségesen nyugodt, véglegesen békességbe csöndesedett látomás. Ha a viharzó tenger a történelmet jelenti, akkor az üvegtenger a történelem lezárását és örökkévalóságát. Isten körül azonban mindig üvegtenger van. Ez arra is utal, hogy ő kezdettől fogva látja a beteljesülést, mégis mindenki szabad. Ez a legnagyobb misztérium. Ugyanakkor Isten nem szenttelenül nézi ezt az itt lent még háborgó tengert, hiszen emberré lévén ott aludt abban a csónakban, amelyben az apostolok kétségbeesetten küzdöttek a viharral, és amely már-már elmerült.

A kristálytengeren Isten körül ott álltak a győztesek és *Mózesnek, az Isten szolgájának, és a Báránynak énekét énekelték*. A Jelenések könyve egyedül itt említi Mózes nevét, nem véletlenül, hiszen ez a győzelmi ének Mózes éneke (lásd Kiv 15,18), amely az ószövetségi Szentírás egyik legrégebbi szövege, és amely felidéz a nagy exodust, az Egyiptomból való kivonulást, melyet a tíz csapás előzött meg. Ez a győzelmi ének azonban most már nemcsak Mózesé, hanem a Bárányé is, aki által Isten végbevitte az egész emberiség végleges szabadítását.

A Jelenések könyvének ezen a helyén is felfedezhetjük tehát a kivonulás mélystruktúráját. Ez egy lényeges mozzanatot hordoz: minden csapás a szabadítást célozza, hogy Isten megmentse választottait. Az egyiptomi kivonulás éjszakáján a bárány vérével megjelölt házakban lakók megmenekültek a haláltól, ugyanígy a mi húsvéti Bárányunk, Krisztus vére által megjelölt lelkek is megmenekülnek az örök haláltól.

A hét csésze látomását előkészítő részben a megnyílt égben szemlélhetjük a szövetség sátrának mennyei templomát (15,5). Itt is felbukkan a kivonulás előképe, hiszen Mózes volt az, akinek Isten parancsot adott, hogy állítsa fel a szent sátrat az általa pontosan megadott minta szerint (lásd Kiv 25,9-10). A templom az ég szimbóluma, amely a vallási képzeletben Isten lakóhelye. Ez a szövetség, amelynek a sátra látszik, már nyilván nem az Ószövetség, hanem az új és örök szövetség jele Isten és ember között!

A hét angyal, aki előlép, Isten hírnöke. Papi és királyi küldetésük van, ezért vannak fehér ruhába öltözve, mellük aranyövvel övezve (vö. 1,13; 19,14; Kiv 9,2). Amikor a négy élőlény egyike a hét angyalnak hét aranycsészét ad át, a templomot betölti Isten dicsőségének és hatalmának füstje. A tűz, a füst az Ószövetségben mindig Isten mindenható és megrendülést keltő jelenlétére utal.

Az ítéletnek ebben az órájában Isten megközelíthetetlen: *Senki sem léphetett be a templomba*. Ami ez ideig nem jutott el Istenhez engesztelés, imádság és imádás formájában, az többé nem érhet fel hozzá. Most már minden ima hiábavaló, minden megtérési kísérlet késő, mert a megváltó szeretet tűzhelye, Isten szíve bezárult. Súlyos és félelmetes igazság ez, amely ismét csak nem Isten kegyetlenségét, irgalmának végét jelenti, hanem azt, hogy számunkra, véges és időben élő emberek számára vége lesz egyszer a megtérés idejének. Valójában nem Isten szíve zárul be, hanem a bezárt szívű ember állapota válik véglegessé,

amikor az idő véget ér. Az emberi élet lezárása után már nincs lehetőség megtérésre, mert akkor már nincs meg a szabad választás lehetősége sem.

Az exodus előképei egészen átjárják ezeket a látomásokat is. A négy első csapás – akárcsak a négy harsona esetében – az univerzum négy különböző részét éri (szárazföld, tenger, vizek és égitestek). A csapások a teremtéstörténet sorrendjét követik, s míg a négy harsonával meghirdetett csapások mindig csak a teremtés adott részének egyharmadát sújtották, addig ezek az egészet. Egyben az egyiptomi csapásokat is felidézük: 16,2 – Kiv 9,8-12; 16,3-7 – Kiv 7,14-25; 16,10-11 – Kiv 10,25-23; 16,12 skk. – Kiv 8,1-7; 16,17-21 – Kiv 9,13-15.

Az első (angyal) elindult és kiöntötte csészéjét a földre. Rosszindulatú, fájdalmas fekély keletkezett az embereken, akik a vadállat jelét viselték, és képmása előtt leborultak. Különös a bűn és a büntetés kapcsolata. A vadállat imádói büszkén hordták annak jelét a homlokukon és a kezükön, s most éppen a testükön éktelenkednek halálos fekélyek. A bűn leprája előbb-utóbb a bűnös testén is kiütözik, és így az egész ember testestül-lelkestül a pusztulással van eljegyezve. Egészen másképp szenvednek az igazak: ők a Bárány szenvedésében, tehát dicsőségében részesülnek.

A második a tengerbe öntötte csészéjét. Erre az a halottak véréhez vált hasonlónvá, és minden tengeri élőlény elpusztult. Az első vadállat a tengerből emelkedett fel (13,1), ezért a tenger mint a rossz első forrása a benne lévő élőlények sírja lesz, úgyannyira, hogy soha többé nem tud onnan előjönni egy második vadállat. A tengeri vadállattal együtt minden tengeri állat elpusztul. Az Ó- és Újszövetségben a vér, Krisztus vére a kiengesztelődés és üdvösség záloga volt, itt viszont a kárhozat nyilvánvaló jele. Mindenki, aki visszautasítja a Megváltó vére által megszerzett üdvösséget és megszentelődést, egy másfajta holt vér által saját, végső veszébe rohan.

A harmadik a forróba és a vízforrásokba öntötte csészéjét, mire vérré váltak. Az élet alapja, az egészséges, tiszta víz válik hullák vérévé: tehát a büntetés eléri az állatok és emberek létét. Aki nem issza az örök életet adó vért (lásd Jn 6,54) örök szomjúságra ítéli magát és a végső idők halált hozó vérét fogja inni. Ekkor megszólal a vizek angyala és dicsőíti Istent és igazságos ítéletét (16,5-6). Ez az angyal az oltár alatt levő lelkek szóvivője, aki most válaszol azok sürgető kérésére (vö. 6,10); letelt az a „kis idő”, amíg várniuk kellett: „Szent vagy, hogy így ítélte; amiért a szentek és a próféták vérét kiontották, vért adtál nekik inni. Rászolgáltak!”

A negyedik a napra öntötte csészéjét. Hatalmat kapott, hogy az embereket tűzzel gyötörje. A napot azért teremtette Isten, hogy uralkodjék a nappalon (Ter 1,15), vagyis hogy megvilágítsa a földet, és ezt jónak nevezte Isten. Most a nap az isteni ítélet végrehajtója lesz. A víztől már megfosztott emberek most a nap rettenetes perzselésétől parázslanak. Egészen más az igazak esete. Nabukodonozor király hiába vettette a három igazhitű ifjút a tüzes kemencébe, azok dicsőítették a Teremtőt, és a tűz nem ártott nekik (lásd Dán 3,66-88). Az Ószövetség szerint Isten maga is tűzben van (vö. Kiv 3,1-16). Ez a tűz nem árt azoknak, akik őt dicsőítik, azokat viszont égeti, akik káromolják őt. Nem Isten változik; Isten nem tud gyűlölni, ő maga az égő szeretet tűzhelye. Az ember képes ellenállni Isten szeretetének. A visszautasított szeretet lesz az ember kárhozatára. Meg is jegyzi a patmoszi látnok: *Az emberek kínlódtak a nagy hőségben, mégsem kaptak észbe, nem hódoltak előtte, hanem káromolták az Istennek a nevét, akinek hatalma kiterjed e csapásokra.*

Az ötödik a vadállat trónjára öntötte csészéjét, mire sötétség lett országában. A világosság az élet feltétele és jele, a sötétség a halál és a kárhozaté. A vadállat és csatlósai, vagyis akik Isten helyett másvalakit vagy -valamit imádtak, most belekóstolnak a kárhozottak legkeserűbb tapasztalatainak egyikébe: az őrjöngő tehetetlenségbe.

A hatodik a nagy Eufrátesz folyóba öntötte csészéjét. Erre kiszáradt a vize, hogy utat nyisson napkelet királyainak. Az Eufrátesz, a nagy folyam volt a Római Birodalom

természetes határa és védővonala kelet felé. „Kelet királyai”, a pártusok jelentették a legnagyobb veszélyt a Birodalomra a Jelenések könyve megírásakor. Minthogy a folyam kiszáradt, már semmi sem tartóztatja fel őket.

Itt azonban mélyebbre kell tekintenünk. A Római Birodalom minden istenellenes hatalom jelképe. Az Antikrisztus birodalmára a legteljesebb katasztrófa zúdul. Az Eufrátesz folyót a Teremtés könyve is említi (2,14), mint a paradicsomkertből áradó egyetlen forrás (amely az élet forrása, az Istennel való kapcsolat jelképe) négy folyamának egyikét. Mivel az emberek elszakították életüket Istentől, egész egzisztenciájuk kiszárad: sem a lélek, sem a test nem talál többé életető vízre.

S láttam, hogy a sárkány szájából, a vadállat szájából és a hamis próféta szájából három békához hasonló tisztátalan lélek jött elő. A démoni trió egy utolsó elkeseredett vállalkozásba kezd: káprázatok és álcások által a föld összes királyait összefogja Isten ellen. A nagy eszkatologikus csatamező helye Harmagedón (16,16). Ez a helynév mindössze egyszer fordul elő a Szentírásban. A „Har” hegyet jelent, „Megiddó” (a Septuagintában „Magedon” vagy „Maggedo” formában is szerepel) pedig az ókor nagy csatáinak színhelye. Az Ószövetség gyakran említi Megiddót, de soha Megiddó hegyeit! A héber „har-moed” (Iz 14,13) a gyülekezés helyét jelenti. Ezek alapján nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy Harmagedón valaha egy konkrét földrajzi hely volt-e, de a Jelenések könyve szempontjából ez mellékes. Itt teljességgel jelképes értelmű, az ördögi koalíció minden csatlósának gyülekezőhelyét jelöli, s így Sion hegyének, Isten választott hegycsúcsának ellentéte és karikatúrája (vö. Zsid 12,22 skk.). Amikor Jehova tanúi Harmagedont egy konkrét földrajzi hellyel azonosítják, ugyanabba a hibába esnek, mint amikor a „világvége” pontos dátumát jelölik ki, vagy mikor a száznegyvennégyezres számot szó szerint veszik.

„Lásd, úgy jövök, mint valami tolvaj. Boldog, aki virraszt és vigyáz ruhájára, hogy ne járjon meztelenül és ne lássák szégyenét.” Az első század végén még igen erős volt az Úr második, dicsőséges eljövételének várása, valószínűleg feltámadott testében történt megjelenéseinek egyedülálló, életeket felforgató élményei miatt. A véres keresztényüldözések talán egy bizonyos fáradtságot is eredményeztek a keresztény lelkekben. Jó volt ismétellen hallani az Úr szavát, hogy hirtelen, váratlanul fog eljönni (vö. Mk 13,16), és hogy mindaz, aki nem várja őt állandóan, kiteszi magát annak a veszélynek, hogy meztelenül, vagyis felkészületlenül, menyegzős ruha nélkül találja őt az Úr.

A hetedik a levegőbe öntötte csészéjét. Erre az égi templomból, a trónusról egy harsány hang felkiáltott: „Végbement!” A trón felől érkező hang a kereszt trónján elhangzott felkiáltás visszhangja: „Beteljesedett!” (Jn 19,30) Valóban: beteljesedett a teremtés, hiszen most kezdődik az újjáteremtés. Beteljesedett a megváltás, hiszen a hűségesek véglegesen megszabadulnak, és Isten örök, boldog életének nemsokára testben is részesei lesznek. Új ég és új föld lesz, újjáteremtett emberiséggel, amely a választottakból áll.

Ezzel a hetedik csapással Isten még egyszer, utoljára megpróbálja az embereket belátásra és megtérésre vezetni. A nagy megpróbáltatások a bűnösöknek egy utolsó lehetőséget adnak a megtérésre; mert Isten nem akarja a bűnös halálát, *hanem hogy megtérjen és éljen* (Ez 18,23). Isten mindent megpróbál, minden lehetőséget kimerít, hogy a bűnös visszatérését megkönnyítse, de egyet soha nem tesz meg: nem rombolja le szabadságát. A bűnösök egy része azonban nemhogy megtérne, de még inkább megkeményedik: tovább káromolja Istent (lásd 16,9-21). Elvakultságában nem látja be vétkét, ezért a csapások mögött sem látja meg a szeretet Istent, hanem tovább harcol a saját megátalkodott lelke által égre vetített, szeretet nélküli, könyörtelen isten ellen.

Hét látomás Babilon bukásáról (17,1-19,5)

Babilon jelkép, a keresztényeket üldöző római hatalom jelképe. De Babilon tovább él, s mindaddig, amíg lesz emberi történelem, lesz Babilon is. A huszadik században mindannyiunk szeme láttára omlottak össze birodalmak. Pedig az idősebbek még emlékeznek a század ötvenes éveinek önelégült kommunista propagandájára, a még idősebbeknek a fasiszta ideológia fennhájzó öntöménézéséről is vannak emlékeik. Mindkettő világmegváltást ígért, földi paradicsomot, és öröknek képzelte magát, miközben hullahegyeket termelt és égbekiáltó gazságokat művelt. De íme, megbukott ez is, az is, és nem elsősorban politikai vagy gazdasági okok miatt, hanem lényegében egy antropológiai tévedés folytán: Istentől elszakadva, az ő ellenében akart egy nagy és örök birodalmat építeni, márpedig ez olyannyira ellentétes az ember teremtett mivoltával, hogy nem maradhat fenn sokáig.

Persze, sajnos új Babilonok is alakulnak, és talán minden századnak, minden nemzedéknek megadatik, hogy meglássa egy-egy Babilon tündöklését és bukását. A mi korunk is kitermeli a maga istenellenes birodalmát, amelyet nem merek nevére nevezni, ahogyan Szent János sem merte saját korában. Akinek esze van, találja ki. Lehet ez egy birodalom, egy szervezet, egy eszme, egy ideológia, amely Isten egyetemes uralma ellen lép fel. Babilon lényege a világalomra való törekvés, jellemző rá a kinyilatkoztatott vallásnak, a keresztitkának eszeveszett gyűlölete, amely előbb a tolerancia, az álbékesség leple mögé rejtőzik, mondván: az embernek mindent szabad, végül egy napon nyíltan rátámad Krisztus Egyházára. Jellemző rá Isten törvényeinek teljes kiforgatása, a tízparancsolat szép sorjában történő parlamenti leszavazása, a legalapvetőbb kategóriák, mint férfi és nő, élet és halál teljes relativizálása. Félelmetes erejű apparátussal csatlósává teszi a mindenkori tömegtájékoztatót, melyen keresztül manipulálja az emberek gondolkodását és felfogatja értékrendjüket.

Ne legyünk annyira naivak, hogy ne látnánk meg mindezek mögött a személyes gonosz, a Sátán mesterkedését. Az új meg új Babilonok az ő tervei alapján épülnek, még ha e terv végrehajtói nem is tudják, hogy ki a főnökük. Ezért bárki közeledik hozzánk, hogy szép elméletekkel beépítsen egy szervezetbe, legyen bátorságunk megkérdezni, hogy kinek a nevében jön, ki küldte, kinek tartozik elszámolással, a közvetlen főnökétől sorban a legfőbb vezetőig. Én szívesen megmondom, ki a legfőbb előjáróm: a római pápa, ömögötte pedig ott egy szentségi láncolat, Péterrel az elején, aki magától Krisztustól kapta küldetését: „*Erre a sziklára építem egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.*” (Mt 16,18) Mindent vizsgáljatok meg, legyetek józanok és éberek, mert rossz idők járnak.

Mégis, az új Babilonok bukása is mintegy már megtörtént, mert a semmire építenek, alapjuk maga a romlás. Az emberi életet, az emberi közösséget nem lehet másra építeni, mint arra, hogy az ember keresi a végső igazságot, vagyis magát az Istent. Milyen jó olvasni a Jelenések könyvét, amely felnyitja a szemünket: Babilon bukása egészen biztos! Annyira, hogy összeomlásában már a végidőket látja János, amikor is minden sziget eltűnik, és a hegyeket sem lehet többé látni. Ezen tisztázó vízió után veszi kezdetét a hét látomás. Az első Babilonról szól, a nagy, parázna asszonyról.

„*Gyere, megmutatom neked a nagy kéjű itéletét, aki a nagy vizek fölött ül. Vele bujálkodtak a föld királyai, s a föld lakói megrészegültek kéje borától.*” Az ókori Babilon valóban két nagy folyó, a Tigris és az Eufrátesz vidékére épült, Róma viszont a Tiberis partjára, rá tehát nem lenne érvényes a kijelentés, hogy „a nagy vizek fölött ül”. De a 17,15-ből kiderül, hogy a *nagy vizek* a népek tengerét jelenti, azaz mégis a Római Birodalomról van szó. Paráznsága abban áll, hogy törvénytelen kapcsolatban él, a bálványokra épít, melyek az emberi psziché projekciói, nárcisztikus önkivetítései. Minden paráznság gyökere, hogy nem az ember legmélyebb vágyaiból, vagyis végső soron az Isten utáni vágyából fakad, hanem az

önmagába visszahulló, leszállított és megromlott vágyaiból, azaz szerelmének tárgya saját maga.

Isten keresése az emberi lét legvégső fundamentuma. Ha az ember nem őt keresi, akkor az emberben lévő, Isten felé megnyíló transzcendens vágy paráználkodni fog egy bálvánnyal, mely az ember önkivetítése. Az ember összeadja magát valamivel, ami nem végtelen. Paráznasága még részegséget is jelent, a gazdagság, hatalom és élvezetek részegségét. A hitleri és sztálini birodalom is ebben a részeg önhittségben élt, elveszítve helyes ítélőképességét, s merényletet követve el nemcsak a szabadság és az emberi méltóság, de az értelem ellen is. Megrészegült a felsőbbrendű faj vagy világnézet elméletétől, a hatalomtól, a világbirodalmi álmoktól, az utópisztikus ábrándoktól, hódító eszméktől, gigantomániától, amellyel vissza akart fordítani folyókat és átalakítani a természetet, megváltoztatni a föld képét. Mennyi vérbe, mennyi szenvedésbe került ez a részegség!

Lélekben elvitt a pusztába. Ott láttam egy asszonyt, skarlátvörös vadállaton ült, amely tele volt káromló nevekkel, s hét feje és tíz szarva volt. Az asszony bíborba és skarlátba volt öltözve, arannyal, drágakövel és gyöngyökkel ékesítve. Kezében undoksággal és tisztátalan kéjjel telt aranyserleg. A skarlátvörös vadállat azonos a tengeri vadállattal, aki az öskígyó földi csatlósa. A hét fej, a tíz szarv a korabeli császárokat jelenti. Közülük az egyik visszatér, felbukkan a mélységből, de a vesztébe rohan. Ez lehet a „Nero redivivus” legendája, vagyis a feltámadott Néróról szóló történet. Sok példa van arra, hogy a hatalom által megerőszkolt emberi psziché olyan, hogy nem tudja elhinni az őt lelkileg megerőszkoló hatalmasról, hogy meghalt. Néróról az a legenda született, hogy elment Keletre, ott hadakat gyűjtött, vissza fog jönni és újra elfoglalja trónját. Félelmek születték ezt a mesét. De mi a világi elnyomó hatalom a feltámadt Krisztus örök felszabadító hatalmához képest? Hiába indítanak harcot Krisztus Egyháza ellen, mert Krisztus győzelme történelem feletti, az ő lehetséges győzelmük viszont csak történelmi, vagyis mindig belül marad a tér és idő keretében.

Ráadásul ez a birodalom önmagában hasonlik meg, saját szövetségesei fordulnak ellene és teszik tönkre: *A tíz szarv pedig, amelyet láttál, meg a vadállat meggyűlölik a kéjnt, kifosztják, levetkőztetik, sőt húsán rágódnak és tűzön sűtik. Mert Isten sugalmazta nekik, hogy a tervét végrehajtsák, és uralmukat ruházzák egyetértően a vadállatra, amíg be nem teljesednek az Istennek a szavai.* Ez a szövetség tehát bűnben kötött szövetség volt. Tudjuk a történelemből, hogy Rómát szövetségesei rombolták le, és ez Isten akarata. A bűntársak sohasem igazi társak. A dolgok logikájából következik, hogy minden kapcsolat, amely bűnre épül, széthullik és gyűlöletté válik. Az a „barátság”, amely csak önzésre épül a népek között, egy nap szét fog robbanni, a szövetségesek hiába próbálják fenntartani. Persze, mert nem a szeretetre, hanem önző érdekekre épült, vagyis végső soron a semmire.

A tizennyolcadik fejezet már a második ítélethirdetés Babilon felett. Ünneplés pillanat ez, lelepleződik a gonosz, végre mindent világosan lehet látni. Nyilvánvalóvá lett, hogy a nagy birodalomban ördögi hatalom lakott. Eddig talán el-elbizonytalanodtunk: mindez valóban az ördög műve lenne? Hiszen annyi hasznunk van belőle, és segít bennünket. Most végre kiderül, hogy mivel evilági dolgokra, mérhetetlen emberi önzésre épült, semmi jót sem tett. Mindent rosszul tett, és ördögök laktak benne. Az álarcokat most letépik. Ez az egyértelműség Isten ajándéka, és nagy öröm forrása. Itt nem arról van szó, hogy a jók és a rosszak válnak szét, hanem a bűnüket soha meg nem bánók, a megátalkodottak és az áldozataik. Akik csak erre a világra építenek, és harsányan hirdetik, hogy lehet Istennel dacolva élni, el fognak bukni.

Egy másik szózatot is hallottam az égből, ez így hangzott: „Én népem, vonuljatok ki onnét, nehogy részetek legyen bűneikben, és benneteket is érjenek csapásaik! Bűneik az eget verik, de az Úr számon tartja gonoszágaikat.” Eddig angyalok beszéltek, de mivel a megszólítás most: „Én népem”, ezt csakis Krisztus mondhatja. Amint az Ószövetségben a nép Mózes vezetésével kivonult Egyiptomból és a pusztán keresztül az ígéret földjére ment,

úgy Krisztus népének, az Egyháznak is mindig ez a sorsa, ki kell vonulnia a bűnös világból. A Jelenések könyvét át-meg átszövi ez a gondolat. Kivonulni a világból más szóval azt jelenti: megtérni.

Kétfajta kivonulás van. Az egyik a keresztény hívek kivonulása, akik Krisztus imájába kapaszkodva benne maradnak ugyan a látható városban, „a világban”, és feladatokat vállalnak, de nem a világból élnek. Rettenetesen nehéz feladat ez, de már a korai római keresztény családok is megtették. Az átriumban még ott állt valamelyik isten szobra, de a családtagok tudták, hogy az nem isten, csupán díszítőelem. Voltak rabszolgáik, de azokkal testvéri viszonyban éltek. Keresztet még nem tettek fel szobáik falára, kertjeik még olyanok voltak, mint a többi pogány kertjei, ugyanolyan ruhát viseltek, de a ház ura és úrnője összeszedte a rabszolgákat, és könnyes szemmel együtt olvasták Pál apostol leveleit. Kivonultak a perverzió, a magzatelhajtások, a gyilkos véráradat, a császárimádat és az állandó hazugságok szennyes világából.

Azt hiszem, nagyon sokan félreértették, amikor a II. vatikáni zsinat nyitott a világ felé. Más a világ szegényeivel sorsközösséget vállalni, a megértésre törekedni a nem hívőkkel, és más megalkudni a világgal, és hozzá hasonulni. A szekularizációnak még súlyos következményei lesznek, de ezáltal is tisztul Krisztus Egyháza. Nagyon nehéz időket élünk, de ezek a nehéz idők a legszebbek, mert olyan világos, hogy a mi helyünk mindig a száműzetés helye, ha benne maradunk is a világban egy ideig. Bent maradhat a parlamentben, a törvényhozásban és az államapparátusban is a keresztény addig, amíg lehet, mint Morus Szent Tamás, de amikor Isten és a császár érdeke ütközik, nem szabad elfelejtenie: utóbbinak csak adópénzével tartozik, előbbinek viszont saját magával.

A másik, a szerzetesi kivonulás egyszerűbb, ez abban áll, hogy az ember az eljövendő világért teljesen szakít a testtel és a vérrel, és testileg is kivonul a világból, nem tagadva meg azonban az irgalomban fogant szolidaritást az emberekkel. Lehet, hogy a gyöngébbek útja a szerzetesi út, mindenesetre ez is nagyon korán, a pusztai atyákkal kezdődött. Nem mondhat senki semmit ellenük, hiszen testileg-lelkileg megvalósítják Krisztus minden szavát. Egy ferences testvér, Copertinói Szent József életében például szó szerint megvalósult Jézus ígérete: „*Ha majd fölemelnek a földről, mindeneket magamhoz vonzok*” (Jn 12, 32), úgy, hogy amikor misézett, nem tudott az oltárnál maradni, hanem felemelkedett a kereszthez. Be kellett zárni a Sacro Conventóba, mert az inkvizíció kivégezte volna.

Az Úr Jézus minden szava valamiképpen beteljesedik az Egyház történelmében, testileg is, lelkileg is. A szerzetességnek az az elsődleges feladata, hogy valamiképpen testileg is exodusban éljen. Kivonulni a világból, még az igazi emberi értékekről is lemondva, nem azért, mert azok rosszak, hanem hogy jele legyen annak a végső állapotnak, amikor Krisztus az egész hívő világot magával ragadja. E kivonulás célja a világ megszentelése! Újra meg kellett szentelni a bálványimádással megfertőzött pusztákat, erdőket, folyókat egy vérre menő, önmagunk ellen vívott harc árán.

Ebben látom a harmadrendek szerepét: egy-egy szerzetesközösség mellett mindig vannak családok, akik lelkileg élik ezt az exodust. A Krisztus-esemény mintegy mellékesen aláásta a Római Birodalmat azzal a tanítással, hogy mindannyian testvérek vagyunk. Nem ment neki a rabszolgatartó társadalom struktúrájának, de kikezdte azzal, hogy lassan rávezette az embereket az igazi istengyermekség és testvériség megvalósítására. És egy új világ kezdődött, s minden törekenysége ellenére, mégis csak ez vitte előre az emberi történelmet, és egy nap összeroppantotta a rabszolgatartó birodalmat.

A negyedik látomás hármassal. Az első siratóéneket a föld királyai éneklék, akik paráználkodtak Babilonnal és gyönyörködtek benne. Ezek az aggály nélküli büntársak, akik felajánlották szolgálataikat az istenellenes hatalmaknak. Siratásuk abszolút önző, saját kárukat siratják. Szinte már szarkazmusig menő gúny van abban, ahogy az Apokalipszis szerzője leírja, hogy a föld királyai Róma bukásában saját édes életük végét siratják.

Ezeknek, akik úgy éltek, *mint Krisztus keresztyének ellenségei, akiknek istenük a has, azzal dicsekszenek, ami gyalázatukra válik, eszüket a földieken járatták* (vö. Fil 3,19), pusztulás lett a végük. Megdöbbenő és elgondolkodtató, hogy ez a Babilont sirató királyi társaság Babilon pusztulását látva sem gondol arra, hogy megtérjen.

Majd a luxuscikkeket, aranyat, drágakövet árusító kereskedők siratóéneke következik, melyből világosan kitűnik a valóság: a kereskedelem is a kevesek uralmát és a tömegek elnyomását jelentette. A vezetők hihetetlenül fényűző életmódja tárul elénk, miközben a szegények vérért szívják. Leleplező prófétai szöveg ez! Ismerjük azt a szervezetet, mely a különféle háztartási cikkeket kínál, és gyors meggazdagodást ígér, ha beszállsz az üzletbe, s csak egyet kér: baráti kapcsolataidra építsd rá ezt az üzlethálózatot. És aki ebbe belépett, üdvözült mosollyal néz ránk. Vajon, ha összedőlne ez a mai nagy Babilon, ők is így siratnák?

A harmadik siratóéneket a hajósok, révészek és tengerészek éneklék. Szállítmányaikat rettenetes csapás érte, és mivel egyszerűbb emberek, mintha a bűnbánat is megjelenne énekükben. Hamut hintenek fejükre, és sírva gyászolnak. Valójában azonban ez sem megtérés, hiszen nem reflektálnak az okokra, nincs szó Istenről, csupán gazdagságukat siratják. Bizony, az egyszerű munkás is belekerülhet a rothadó bűnös birodalom hálójába.

Az ötödik látomás az égiek örömét mutatja be. Egyetlen mondat csupán, de áttör a rettenetes képsorokon, melyek már-már elkeserítettek bennünket. Olyan meglepő és váratlan, ahogy fölszakítja ezt a véres szöveget és kiaranylik belőle: *„Örüljetez neki, te ég, ti szentek, apostolok és próféták! Isten kimondta igazságotokért felette az ítéletet.”* Ez az égből jövő hang, az angyalok éneke, amelyet átvesznek a szentek (vagyis a keresztyének), feltárja a valóságot. Olyan ez, mint mikor rettenetes szenvedések alatt, rengeteg gonoszszággal találkozva belépünk a templomba, és ott éneklék: *„Dicsőség a magasságban Istennek...”* És ez nem csak egy ének, ez az a valóság, amely el nem múlik. Mindaz, ami eddig oly valóságosnak és szilárdnak tűnt, össze fog dőlni, vége lesz az istentelen önzésnek és törtetésnek. Az apostolok után említett próféták nem az Ószövetség prófétái, hanem az ősegyház Szentlélekkel eltelt tagjai, akik megkapták a prófétálás adományát (vö. 1Kor 12,28).

Egy erős angyal ekkor fölemelt egy malomkő nagyságú követ, és bedobta a tengerbe ezekkel a szavakkal: „Ilyen lendülettel vetik majd el Babilont, a nagy várost, és többé nyomát sem találni.” Malomkőről Jeremiásnál is olvasunk: *„Amikor végigolvastad a könyvet (a korabeli Babilonra vonatkozót), köss rá egy követ és vesd be az Eufráteszbe ezekkel a szavakkal: »Így süllyedjen el Babilon.«”* (Jer 51,63) Jézus pedig ezt mondja: *„Aki csak egyet is bűnre csábít a bennem hívő kicsinyek közül, jobban járna, ha malomkövet kötnének a nyakára s a tengerbe dobnák.”* (Mt 18,6) Az Isten nélküli, illetve istenellenes birodalomnak az a nagy bűne, hogy állandóan csábít a bűnre. Gondoljunk csak meg, amikor egyszerű emberek azt mondják, hogy már meg van engedve az abortusz, hamarosan meg lesz engedve az eutanázia is, akkor azt hiszik, hogy mivel a parlament így határozott, és határozatát újságban lehet olvasni, ez megfellebbezhetetlen érvényű igazság; mely az egyén lelkiismeretét is felmenti. Ez a kicsinyek bűnre csábítása. Ezért kell a tengerbe vetni. A tenger az ősvizeket jelenti, a teremtés rendjének ellenálló és arra állandóan leleselkedő, ősi, gonosz hatalmat. Babilonban elvettetése után elhallgatnak a művészetek, abbamaradnak a mesterségek, nincs többé szerelem: mindez az élet megszűnését jelenti.

Ezután megnyílik az ég, és egy eget-földet megrázó alleluja és amen hangzik fel: *„Alleluja! Üdv, dicsőség és hatalom legyen a mi Istenünknek, mert igazak és igazságosak ítéletei... Amen! Alleluja!”* Az alleluja győzelmi kiáltás, négyszer fordul elő az Újszövetségben, mind a négyszer a Jelenések könyvében, mert ez a könyv visszhangozza a korabeli vasárnapi eucharisztikus liturgiát, a szentmisét. A keresztyénség a zsidóságtól vette át ezt a kifejezést, héberül azt jelenti: *„Dicsérjétek az Istent!”* Mivel titokzatosan benne van Isten neve, amit Mózesnek nyilatkoztatott ki az Úr, ezért a zsidók szemében ez Isten

dicséretének teljessége volt, és ezt örökölte az ősegyház. Amikor az Egyház alleluját énekel, az nem liturgikus díszítőelem csupán, annak világot formáló ereje van.

Az Ámen nagyon korán belekerült a szentmisébe mint akklamáció, felkiáltás. Ezt kiáltani a vasárnapi misében annak megvallását jelenti, hogy Krisztusban beteljesedtek Isten művei. Hitünk elevenségét fejezi ki, ahogy kimondjuk az áment, nem suttogva, magunk elé mormolva, hanem fennhangon, erővel. Szent Pál is figyelmezteti a korintusiakat: *Ha csak lélekben dicséred az Istent, hogyan mondhatja áldó imádra az ament az, aki a nyelvben járatlan, mikor azt sem tudja, mit beszélsz?* (1Kor 14, 16)

Hét látomás a végső beteljesedésről (19,11-22,5)

A Jelenések könyvének végéhez értünk, az utolsó hetes csoporthoz, a végső beteljesedésről szóló hét látomáshoz. Ezek a látomások ellentétekkel dolgoznak, szembeállítják Krisztust a tengeri és a szárazföldi vadállattal, a Sátán csatlósaival.

Az első látomás bemutatja Krisztust, a fehér lovon érkező győztest, akinek vértől ázott a ruhája. *Ekkor nyitva láttam az eget. Egyszerre egy fehér ló jelent meg. Aki rajta ült, azt Hűségesnek és Igaznak hívták.* A vadállat és csatlósa nagytestű, deformált, visszaszító lények, a fehér lovon érkező lovas viszont daliás, méltóságteljes és szép. A vadállat és csatlósa is szépek voltak kezdetben, mint egy ifjú római császár és kísérete, de az állandó zabálás, a megalomániás rohamok, a szüntelen paráználkodás és részegség zsákszerű, puhatestű, vonagló lényekké tette őket. Jézus még halálában is szép, ártatlan testén átragyog Isten dicsősége.

Hatalmas sereg élén érkeznek: *Az égi seregek fehér lovon kísérik, tiszta fehér patyolatba öltözve.* Nézni kell ezt a sereget, hosszú órákon át szemlélni ezt a patyolatba öltözött tündöklő fehér vonulást. Kísértetes éjszakáinkon, amikor mécsesünk lángját majd kioltják a vad, viharos szelek, be kell csuknunk a szemünket, és látnunk kell ezt a víziót. A kavargó budapesti tömeg, a tülekedő emberhullámok mögött is látnod kell ezt a sereget, és arra vágyakozni, hogy te is beállhass soraiba. Fel kell ismerned egy-egy arcot a seregből, kedvelt szentjeidet, akik már megmosták ruhájukat a Bárány vérében. Ezt a benső, lelki filmet kell nézni. Tudatosan törekedni arra, hogy azok a képek éljenek bennünk, amelyeket Isten a Szentlélek által megszentelt, mert azok kinyilatkoztatott képek. Isten akarja, hogy azokat nézzük. Azt akarja, hogy lássuk a szörnyűségeket is, amelyek a Jelenések könyvéből élénk tárulnak. Elsősorban nem az értelmünkhöz szólnak ezek a víziók, hanem lelkünk mélyén akarnak megérinteni bennünket. Legfőképp az élükön vonuló győztes Krisztust, a Hűségest, az Igazat nézd. Krisztus nem csak hirdeti az igazságot, mint más vallásalapítók vagy a próféták, hanem ő maga az Igazság. És valóban hűséges, mert eljött, amint ígérte: *„Rövid idő és viszontláttok engem.”* (Jn 16,16) Az első század keresztényeit alaposan próbára tette a várakozás: hiába nézték az eget, miközben a vértanúk ott égték Néró kertjében, és koromfekete füst szállt Róma egére. S a pogány Róma üldözési rohamai hullámokban végigsöpörtek országokon és városokon, de az ég nem nyílt meg és az Úr nem jött el. Nagyon-nagyon hosszú lehetett ez a várakozás, szinte felemésztette minden erkölcsi erejüket, mert azt várták, akit szerettek, és aki megmenthette volna őket. De az Úr szemében egy nap annyi, mint ezer esztendő, és ezer esztendő, mint egy nap. És íme, az utolsó apostol, a szeretett tanítvány fölött megnyílik az ég, és látja, hogy Krisztus érkezik, *nagy hatalommal és dicsőséggel.* Az Egyház pásztorainak olyanoknak kell lenniük, mint Szent János, látóknak, akik kiállnak a hegytetőkre, akik az angyal hívó szavára mindennap fölmennek a szemlélődés hegyeire, és látják az érkező Krisztust.

Szeme olyan, mint a lobogó tűz, fején ékes korona. Neve fel van írva, de senki sem ismeri, csak ő maga. Vértől ázott ruha van rajta, a neve: Isten Igéje. A lobogó tűzként ábrázolt szem isteni mindentudását jelenti. Minden nyitva áll előtte. A történelem folyamán a gonoszság

takarója mindig a hazugság volt. A győztes Krisztus előtt minden mezítelenül, pőrén áll, szeme elől nem rejtőzhet el senki és semmi. A győztes korona azt jelenti, hogy Krisztus az Uralkodók Ura, és a Királyok Királya, nem pedig a császár. És minden földi hatalmasság fölött áll, monarchiák, demokráciák és diktatúrák fölött. A János-evangélium szerint viszont fejére tövisből koronát tettek és kezébe nádat adtak. Királyi méltóságát parodizálta a farsangoló tömeg. Most kinyilvánul, amit csöndben mondott Pilátusnak: „*Igen, én király vagyok*” (Jn 18,37). A román kor művészete felcserélte Jézus töviskoronáját a diadémmal, de a következő korok és a miénk is nagy tisztelettel és hódolattal leveszik az Úr ékes koronáját, mert inkább szeretjük tövissel megkoronázva látni, hiszen ez az ő állapota a történelemben. Ez az ő igazi királyi jelvénye, dísz, hiszen vérén váltotta meg az emberiséget: mindenki hozzá tartozik. Nemcsak királyi méltóságát szemléljük, ha töviskoronájára tekintünk, hanem bűneinket is, nemcsak dicsőségét, amely odaátról való, hanem a megaláztatásokat is, amelyek tőlünk származnak.

Különös megjegyzés, hogy olyan nevet visel, amelyről senki sem tud, hiszen ő az Isten Igéje. Az Ószövetségben a név a személyt és az egzisztenciát, a létezését fejezi ki. Jézus személyét és istenségét sosem ismerjük meg teljesen, őt egyedül az Atya ismeri. Krisztusnak, az örök Igének ismerete tökéletlen bennünk, de szeretetünk lehet teljes, és ez a szeretet meg tudja ragadni a megragadhatatlan mélységű isteni személyt.

Mint bíró érkezik. Az Atya nem ítél el senkit, mert az ítéletet átadta az Emberfiának, aki tudja, mit jelent embernek lenni, de ő sem ítél el senkit, csak a tőle származó, a szájából eredő ige: „*Én nem ítélem el azt, aki hallgatja tanításomat, de nem tartja meg... A tőlem hirdetett ige ítéli el őt az utolsó napon.*” (Jn 12, 47-48) Az ige hirdetés az ítélet pillanata. Az új evangelizáció új ítéletet hoz, amelyből sok megtérés és sok végleges megkeményedés fog származni. Az ítélet Európa felett az lesz, hogy egyszer már hirdették itt az evangéliumot, hogy az Isten Fia meghalt értünk és feltámadt, és mégsem tértünk meg s nem hagytunk fel értéktelen életmódunkkal.

Láttam, hogy egy angyal áll a napban. Harsány hangon szólt az égi madaraknak: „Gyertek, gyűljetek össze az Isten nagy lakomájára. Egyétek a királyok húsát, a vezérek húsát, a bajnokok húsát, a lovak és lovasok húsát, minden szabadnak és rabszolganak, kicsinek és nagynak a húsát!” A napban álló angyal a végleges isteni ítéletet jelenti. A nap jelzi Isten világát és mindazt, ami végleges. Ennek a jelenetnek minden borzalmát a hús szó ismétlése adja. Szörnyű látvány, ahogyan keveredik az emberek és állatok húsa, nem teste, hanem nyers, levágott húsa. Rang és név sem számít többé. A dögevő madarak seregei lepik el a tetemekkel borított végtelen nagy mezőt. Ezt is látni kell! Isten akarja, hogy lássuk.

Figyeljünk oda arra a hatalmas összekötő ívre, amelyet az utolsó fejezetben egyre többször láttatni enged Szent János, a látnok. Minduntalan a Szentírás első könyvére utal. Most is, hiszen ott hangzik fel Isten szava: „*Teremtsünk embert képmásunkra, magunkhoz hasonlónak. Ők uralkodjanak a tenger halai, az ég madarai, a háziállatok, a mezei vadak és az összes csúszómászó fölött, amely a földön mozog.*” (Ter 1,26) És Isten az ember orrába lehelte az élet leheletét, vagyis saját lelkéből adott neki. A 8. zsoltár úgy ünnepli az embert, mint a föld istenét: *Kevéssel tetted kisebbé az angyaloknál, dicsőséggel és fényvel koronáztad.* De az ember hátat fordított Istennek, és ezért elveszítette jogát az uralomhoz a földön. Most már csak test, ahogy Noé korában mondta az Úr, és az ő lelke nem lakozhat az emberben.

Amikor az ember végleg elszakad Istentől, akkor vágásra szánt állattá válik, ahogy a zsoltáros mondja, társaival együtt birkanyáj, amelyet a halál terelget (vö. Zsolt 48,13). Ezt mutatja be ez a szörnyű kép. Vége a tudománynak, a művészeteknek, a hatalmas politikai rendezvényeknek, vége az ideológiáknak, csak hús van mindenütt, nyers emberi és állati hús. Így jár, aki nem eszi az Emberfia testét és nem issza az ő véré. Milyen rettenetes a kontraszt a dögevő madarak világvégi lakomája és az eucharisztikus lakoma között! Az előbbiben az

ember az állatvilágba süllyed, az utóbbiban Isten szerelmeseként egy test lesz az Úrral. Vizsgáljuk meg magunkat tehát, mielőtt e kenyérből ennénk és e kehelyből innánk, hiszen az Úr halálát hirdetjük, amíg el nem jön.

A vadállat és a föld királyai összegyűltek a seregeikkel együtt, hogy harcra keljenek a lovassal és seregével. A Szentírás egyetemes tanítása, hogy az utolsó napokban iszonyatos csata lesz, mert a Sátán az Istentől megengedett szabadságának utolsó óráját éli. Nagy jelentőségű a kijelentés, hogy élve kerül a tüzes tóba, majd később azt olvassuk, hogy *gyötrődni fog éjjel-nappal, örökkön-örökké.* A Jelenések könyve kárhozatot illusztráló képei mögött persze ott van Szodoma és Gomorra pusztulása, valamint a Mózes ellen fellázadó Korach, Dátán és Abirám esete, akiket elnyelt a föld. Az örök kárhozat gondolata ugyanakkor nagyon idegen az emberi elmének.

Miért nem semmisíti meg az Isten a Sátánt? Mert ő semmit sem semmisít meg, amit alkotott. Ő jó angyalnak teremtette a Sátánt is, és jónak teremtette az embert is. Úgy tervezte el, hogy az angyal és az ember vele éljenek. A pokol a szabadság rettenetes misztériuma. Egyetlen vallásban sincs örök kárhozat, ezt a rettenetes lehetőséget ember ki nem találta volna, csak az isteni kinyilatkoztatásból tudjuk. Az ember elképzelte alvilágban, a Hádészban mégis csak megvannak magukban az árnyszerű lelkek, a kárhozott lélek viszont élő halott. Az örök boldogságot sem tudjuk felfogni, és talán épp az a kereszténység legnagyobb kísértése, hogy amikor elmélkedünk a mennyországról – legyünk őszinték –, elfog bennünket az unalomtól való félelem. Ez az emberi fantázia szegényességének eredménye, az isteni kinyilatkoztatás viszont az, hogy *szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik őt szeretik* (1Kor 2,9). A teremtmény a Teremtővel egyesül, s ez olyan titok, amit a mi értelmünk soha nem képes felfogni.

A gonoszság erői lebuktak már, csak a fővezér van még hátra, a Sátán, aki az egész emberi történelmen keresztül munkálkodik. *Aztán láttam, hogy egy angyal szállt alá a mennyből, a mélység kulcsa volt nála, és nagy láncot tartott a kezében. Megragadta a sárkányt, az őt kígyót, vagyis az ördögöt, a sátánt és ezer évre láncra verte.* A Sátán Isten kutyája, akit Isten időnként hosszabb-rövidebb pórázra ereszt. Bármit tesz is, azzal az üdvösségterv megvalósítását szolgálja.

Az ezer esztendő csak a Biblia sajátos gondolkodásmódjában érthetjük meg teljesen. Az ősi Kelet is ismerte azt a gondolatot, hogy amint hét nap ment végbe a teremtés, úgy hét napból áll a világ is. Az első és a második nap 2600 évig tartott a zsidó felfogás szerint. Ez a törvény nélküli korszak Ádámtól Ábrahámig tartott. A harmadik és a negyedik nap kétezer évet tesz ki, ez a törvény korszaka, mely Ábrahám 52 esztendő korától tart kb. Krisztus után 240-ig. Az ötödik és hatodik nap igazában a messiási idő. Az ötödik nap ezer évig fog tartani, vagyis nagyon nagy idő, és ennek a korszaknak a végén meg lesz kötözve a Sátán, mert a hatodik nappal kezdődik a messiási idő. Természetesen a Jelenések könyvében mindez keresztény színezetet nyer.

A szentek életre keltek, és ezer évig uralkodtak Krisztussal. Ez az első feltámadás. Az ezer év a messiási korszak, az első feltámadás pedig a keresztséget jelenti. Szent János iratai szerint a hívő már a feltámadás világában él. A hit és a keresztség által belépett az ezeréves uralomba. Az örök élet tehát már itt a földön elkezdődött. Ez az Istennel való élet egy új minőségű élet, amelyet a biológiai halál nem kezdhet ki, mert az örök Istenre épít, mert Isten burkolja be személyiségünket. Óriási dolog a hit és a keresztség, új minőségű élet kezdete az egész ember számára, a többi szentség pedig ezt az életet táplálja.

Most éljük tehát azt az ezer esztendőt, amelyről a Jelenések könyve szól. Az ezres szám nagyon sokat jelent, akár millió évet is. Ebben az ezeréves uralomban nyilvánvalóan ki vagyunk téve kísértéseknek, még leselkedik ránk a veszély, hogy hűtlenül elhagyhatjuk Krisztust. Ez még nem a végső győzelem korszaka. *Amikor eltelik az ezer esztendő, a sátán kiszabadul börtönéből, és útra kel, hogy a föld négy sarkán félrevezesse a népeket.* Itt

található az a meggyőződés, amelyről az evangéliumokban és Szent Pál leveleiben is olvasunk, hogy az utolsó napon a Sátán kap még egy kis időt. De Isten tüzet bocsátott le az égből, és elhamvasztotta őket.

Isten ellenségei egyre fogynak. Mire az Úr ítéletre érkeznek, minden ellensége megsemmisül. Olyan ez, mintha sok feldühödött, harapós kutya elől szaladnánk, és időről időre hátrapillantva azt látnánk, hogy sorra lemaradoznak. Micsoda öröm ez! Már csak egyetlen ellenség maradt: a testi halál, de már ennek is meg vannak számlálva a napjai. A Bölcsesség könyvében olvassuk, hogy a Sátán irigysége által jött a halál a világba. Egy olyan világ felé haladunk, amelyben lassan felkel az örökkévalóság napja, a hetedik nap hajnala, az örök sabbat, vagy ahogy mi mondanánk, az örök vasárnap. Milyen boldogság tudni, hogy többé nem lesz ellenségünk! Ezt át kell érezni, hiszen ez a valóság, ilyen világ vár reánk. Most még tele vagyunk szorongással, félelemmel, árnyakkal, és legnagyobb keserűségünkre belénk mardos még a bűn is, de ez nem lesz mindig így. Isten a történelem végére az őt kereső és szerető embert minden ellenségétől megszabadítja.

Akkor hatalmas ragyogó trónt láttam. A rajta ülő tekintete elől menekült a föld s az ég, de nem maradt számukra hely. Láttam, hogy trónja előtt állnak a halottak, kicsinyek és nagyok. Könyveket nyitottak ki. Kinyitottak egy másik könyvet is, az élet könyvét. A halottak fölött ítéleztek, ahogy a könyvekben fel volt jegyezve, a tetteik szerint. A tenger visszaadta a belevesztett halottakat. A halál és az alvilág is visszaadta halottjait, és mindenki fölött ítéletet tartottak a tettei alapján. A halált és az alvilágot a tüzes tóba vetették. A tüzes tó a második halál.

Az utolsó ítéletről van szó, melyet az Atya átadott a Fiúnak, ő pedig bevonja az ítélezésbe apostolait is: „Ti, akik követtetek engem, a világ megújulásakor, amikor az Emberfia dicsőséges trónjára ül, együtt ültök vele tizenkét trónon, hogy ítélezzetek.” (Mt 19,28)

Félelmetes jelenet: mint ahogy a tűz közeledésére a viaszbabuk elolvadnak és megsemmisülnek, úgy menekül a trónon ülő elől a bűnnel fertőzött teremtés. Kétfajta könyvről van szó: az ítélet könyvéről, amelybe mindent felírtak, és az élet könyvéről. Előhozzák ezeket a könyveket, de nem használják, mert Isten az ő tudásából részesíti az embert, és mindenki tudja, hogy lemérettetik. Ezért égetően fontos, hogy most, amikor közli velünk Evangéliumát, az igehirdetés perceiben döntsünk véglegesen mellette. A Jelenések könyve prófétai könyv, amely arra szólít föl, hogy a jelenben kell az életünket megoldani. Most van az a kritikus óra, nem a halál pillanatában!

Krisztus utolsó ellenségét, a halált is legyőzi. Maga a halál és az alvilág is az örökkön égő tüzes tóba kerül, s elég. Most, hogy a világ megszabadult minden rossztól, az utolsó látomásban elének tárul az új ég és az új föld. Ezt a látomást térden állva, könnyek között kellene olvasni. Az az apostol írta ezt le, aki látta meghalni a kereszten az Isten Fiát. Aki az üres sír és az otthagytott leplek alapján hitt, majd látta a Feltámadott testén a szent sebeket.

Új eget és új földet láttam. (...) Akkor a trónon ülő megszólalt: „Lásd, újratereitek mindent.” Minden új létmódot kap. Sem az Ószövetség, sem az Újszövetség, sem a Jézus után keletkező judaizmus nem tud semmit a módokról, ahogyan mindez végbemegy; amit erről mondanának, az mitológia lenne. A tényt tudjuk: Isten újjáteremt mindent, velünk fog lakni és mi az ő népe leszünk, vagyis a szövetség be fog teljesedni. Ez az újjáteremtett világ most már egyértelműen közvetíti Isten életét az embernek. Újra harmónia lesz Isten és az ember, illetve az ember és a teremtett világ között.

„Beteljesedett!” Háromszor halljuk ezt az igét a Szentírásban. A teremtés hetedik napján, János evangéliumában a kereszten függő Istenember utolsó szavaként és itt, az újjáteremtés pillanatában.

Isten háromszor szállt le a földre. A teremtéskor, amikor a nagy vizek fölött ott lebegett az Úr Lelke. Aztán leszállt Mária méhébe. És leszállt örökre az új Jeruzsálembe. Most már

velünk lakik mindörökké. A bűn szétválasztotta a Teremtőt és a teremtményt, az eget és a földet, most Isten végre velünk lesz örökké. Ennél többet nem tud mondani a Szentírás még képekben sem; Isten szeret velünk lenni, és örökké velünk is lesz. Mint ahogyan egy kisgyermek sír, amikor egyedül marad, de megvigasztalódik, amikor szüleitől azt hallja, hogy mindig vele lesznek, és soha többé el nem hagyják őt.

Az ókori ember gondolatvilágában a város szent. Az az igazi otthon, amely körül van kerítve, el van rendezve. A városban élni annyi, mint mentesnek lenni a puszta borzalmaitól. Ezért most az ókori embernek (és általa nekünk) Isten képekben mondja el, hogy körül fogja venni őt, mint egy gyönyörű város. A történelem folyamán szüntelen bolyongó ember otthonra lel a pusztaság után, amelyben nem volt maradandó városa. Nem lesz szüksége sem napvilágra, sem holdsugárra. Már a Teremtés könyve leszámolt a mítoszokkal. A nap és a hold nem istenek, csak kis világítók. Most pedig el is tűnnek, maga Isten lesz a világosság.

Templomot nem láttam benne. Nincs szükség több közvetítőre Isten és az ember között, mert együtt lakik Isten az emberrel. Nincs többé szent hely és profán hely, mert mindent betölt Isten szentsége.

A népek odahordják kincseiket és értékeiket. Csodálatos a II. vatikáni zsinat kijelentése: „Ez a világ átalakul, de a szeretet és a művei megmaradnak.” (Vö. Gaudium et spes 39.)

A Jelenések könyve utolsó soraihoz érve egyre inkább az az érzésünk, hogy a Szentírás első könyve felé sodródunk, sorra a Teremtés könyvének képei tárulnak elénk: az élet vizének folyója, az élet fája, melyek folyamatosan érlelik gyümölcseiket és melyeknek már a levelei is gyógyulást adnak. A Szentírás egységének és teljességének garanciája, hogy az egésznek ugyanaz az igazi szerzője: a Szentlélek.

Ennek az értelmezésnek és szövegmagyarázatnak semmi más célja nem volt, mint a műfaji sajátosságok és irodalmi hagyományok elemzésén keresztül az örök isteni üzenet mélységét feltárja. Ez pedig nem más, mint hogy Isten ma is az emberi szíveken keresztül akar jelen lenni a világban, és semmi más nem sürgeti eljövételét, mint az emberi szívek megtérése és iránta való forró vágyakozása.

A lélek és a menyasszony hív: „Jöjj el!” Aki mindezt tanúsítja, kijelenti: „Igen, hamarosan eljövök. Ámen.”

Függelék

Az apokaliptikus irodalom

A Jelenések könyve nem magányos hegycsúcs, hiszen az Ószövetségben, sőt az Újszövetségben és a Biblián kívül is találunk apokaliptikus írásokat. Beszélnek a „szinoptikusok apokalipsziseiről” (Mk 13,1 skk.; Mt 24,1 skk.; Lk 21,5 skk.), Szent Pál apokalipsziseiről (2Tesz 2,1-12). Egyéb újszövetségi könyvekben is megtaláljuk az apokaliptikus nyelvezetet (ApCsel 10,9-16; 2Kor 12,1-9; 1Tesz 4,13-14; 1Pét 3,19 skk.; 2Pét 3,10.13). Minden azt mutatja, hogy Krisztus Urunk és az apostolok ideje előtti és utáni száz esztendőben igencsak virágzásnak indult ez a sajátos műfaj és nyelvezet.

Dániel könyvétől kezdve (mely őstípusa lett az apokaliptikus írásoknak) a Jelenések könyvéig nyomon követhető a műfaj fejlődése és teológiai témái. Ez a késő judaizmus kora.

Az apokaliptikus irodalom az ószövetségi próféták igehirdetésében gyökerezik. Tanulmányozásuk feltétlenül szükséges az Ó- és Újszövetség iratainak megértéséhez. Valaki így nevezte az apokaliptikus irodalmat: „epilogi prophetarum et prologi evangelii” (a próféták lezárása és az evangélium előszava). Tehát nemcsak arról van szó, hogy a két Szövetség közé kell elhelyezni ezt az irodalmat, hanem arról, hogy ezek az írások bizonyos értelemben átmenetet és előkészítést jelentenek.

A második fogságból visszatért zsidóság Nagy Sándor és utódai alatt megtapasztalja a pogány politikai hatalom teljes győzelmét nemzete felett. Régen hasonló esetben a próféták egy Isten által készített jövő képével vigasztalták a népet. A zsidó nép ebben a korban hiába várta az Istentől megígért prófétákat (1Mak 4,4b; 9,27; 14,41; Zak 13,2 skk). Ekkor a prófétizmus új formája alakult ki a Júda pusztájának magányába visszahúzódó jámbor zsidó hívők körében.

E prófétizmusból bontakozik ki az apokaliptikus irodalom. A hit és a meggyőződés közös: Isten a történelem Ura, és hűséges ígéreteihez. A próféta a jelenre irányítja a figyelmet az abszolút jövő, a végső ítélet fényében. Az apokalipszis írója viszont – a jelen borzalmi közepette – erős és szuggesztív képeivel inkább a jövőbe tekint, és arra hívja fel a hívőt, hogy Isten végső döntésére alapozza saját döntéseit.

Amint már említettük, maga az Ószövetség is tartalmaz apokaliptikus részeket, előbb szórványosan, majd egyre gyakrabban:

Ezekiel 1,4-12; 10,1-22; 37,1-14; 40,1-48

Izajás könyvében két fogság után írt rész, az ún. „nagy Apokalipszis” (Iz 24-27) és a „kis Apokalipszis” (Iz 34-35) található.

Dániel könyve csúcspontot jelent. Szinte összefoglalja az ószövetségi Szentírás apokaliptikus részeinek minden témáját. Írója a makkabeusi időkben dolgozott (lásd. 1Mak 5,59 skk), és könyvét Kr. e. 167-163 között írta. (Dániel a „főhős”, aki a második fogság idején élt, de nem ő az író.)

Mivel az apokaliptikus irodalom nem szerepelhetett a nyilvános kultuszban (csak kézről kézre terjedt, főleg szektás körökben), be sem került az ószövetségi Szentírás könyvei közé, vagyis a zsidó kánonba, amelyet egyébként Kr. u. 150 felé állíthattak össze.

Ezért az ószövetségi Szentírás nem tartalmazza könyvei sorában a késői judaizmus bőséges termésű apokaliptikus irodalmát, amely a következő fontosabb könyveket tartalmazza:

Ábrahám Apokalipszise
 Báruk Apokalipszise
 Illés Apokalipszise
 Ezdrás Apokalipszise
 Mózes Apokalipszise
 Szedrak Apokalipszise
 Ezdrás negyedik könyve
 Ezdrás látomása
 Hénoch könyve
 Mózes mennybemenetele
 Szibillák könyvei
 Ádám testamentuma
 Ábrahám testamentuma
 Izsák testamentuma
 A tizenkét pátriárka testamentuma
 Mózes testamentuma.

A címadásból kitűnik, hogy szerzőjük az Ószövetség egy-egy nagy alakjának tekintélye alá helyezte művét.

Az Újszövetség iratainak létrejöttével nem halt el ez a műfaj. A keresztényeknél tovább virágzott a Kr. u. II. századtól kezdve. Ezek közé tartoznak a következő könyvek:

Péter Apokalipszise
 Pál Apokalipszise
 Tamás Apokalipszise
 István Apokalipszise
 Mária Apokalipszise
 Fülöp Apokalipszise
 Bertalan Apokalipszise
 Zakariás Apokalipszise.

Láthatjuk, hogy a keresztény apokrif apokalipszisek is álnéven íródtak. Ugyanakkor az Újszövetség szent irataiban is előfordulnak zsidó apokalipszisekből idézett vagy átköltött részek, melyek az újszövetségi kinyilatkoztatás hordozói lettek. Például Júdás levele tartalmaz részeket Mózes Apokalipsziséből (Júd 6-9), és egy hosszú idézetet Hénoch könyvéből (Júd 14-15). Nem sok keresztény tudja, hogy a gyászmise introitusa (*Requiem aeternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis*) szintén apokrif apokalipszisből, Ezdrás 4. könyvéből vett idézet. Érdemes megemlíteni, hogy Hénoch könyve, valamint Ezdrás 3. és 4. könyve az etiópiai Biblia szerves részét képezik.

A vadállat száma

„Elrendelte, hogy mindenkinek, kicsinek és nagyak, gazdagnak és szegénynek, szabadnak és rabszolgának jelöljék meg a jobb karját vagy a homlokát, és hogy senki ne adhasson-vehessen, ha nem viseli a vadállat jelét: nevét vagy nevének a számát.

Ez a bölcsesség. Akinek van esze, számítsa ki a vadállat számát, hisz emberi szám: hatszázhatvanhat.” (Jel 13,16-18)

Nyilván a görög ábécéből kell kiindulni, hiszen a Jelenések könyve görögül íródott. A megoldást az első század történetében kell keresni. János ismert személyre utal.

A szám értelmezését a 12-18. fejezetek fényében kell keresni. Világos, hogy a római császári hatalommal van kapcsolatban. Iréneusz vagy egy-egy császár, vagy a latinok nevét (Római Birodalom) találja meg benne.

Ez a szám „emberi” marad. Két értelme lehet ennek a megjegyzésnek: az emberi értelem értelmezheti, megértheti, illetve a vadállat, bár Istennel teszi magát egyenlővé, csakis emberi, tehát átmeneti és korlátozott hatalommal rendelkezik.

Ugyanígy a Szibillák Jósolataiban Jézus nevét olvashatjuk számokban kifejtve: „*Majd az emberekhez el fog jönni a nagy Isten Fia, a földi halandókhöz hasonló testbe öltözve: nevében négy magánhangzó van, ugyanaz a mássalhangzó kétszer fordul elő benne. De én el akarom árulni neked az egész számot: nyolc egység, majd nyolc tízes és nyolc húszas. Íme, ez nyilatkoztatja ki a hitetlenség barátainak a Nevet, de te lelkedben gondold Isten halhatatlan és magasságbeli Fiára, Krisztusra.*” (I. 324-331)

Ιησους= 888.

Az ezeréves uralom

„*Aztán láttam, hogy egy angyal szállt alá a mennyből, a mélység kulcsa volt nála, és nagy láncot tartott a kezében. Megragadta a sárkányt, az őt kígyót, vagyis az ördögöt, a sátánt és ezer évre láncra verte. Letaszította a mélységbe, bezárta, és lepecsételte, hogy ne vezesse felfelé többé a népeket, míg le nem jár az ezer esztendő. Akkor rövid időre szabadon engedik.*

Ezután trónokat láttam, azok ültek rajtuk, akikre az ítélezést bízták. És (láttam) a lelkeket, akiket Jézus melletti tanúságtételükért és az Isten szaváért lefejeztek, akik nem borultak le sem a vadállat, sem képmása előtt, sem bélyegét nem viselték homlokukon vagy karjukon. Életre keltek, és ezer évig uralkodtak Krisztussal. A többi halott csak akkor kelt életre, amikor eltelt az ezer esztendő. Ez az első feltámadás. Boldog és szent, akinek része van az első feltámadásban. A második halálnak ezeken nincs hatalma, hanem Istennek és Krisztusnak lesznek papjai, és ezer évig uralkodnak vele.” (Jel 20,1-6)

Ebből a szövegből emeljük ki a nyilvánvalóan érthető elemeket.

Elsősorban örömhírről van szó: Krisztus győzelméről, az öskígyó bukásáról és megkötözéséről, akit majd ezer év múlva szabadon engednek egy rövid időre.

Másodsorban arról van szó, hogy Jézusnak és Isten igéjének tanúi ebben a győzelemben részt vesznek.

A kérdés csak az, hogy hogyan és mikor. Nézzük először a hogyan kérdését.

Egyesek ma is úgy értelmezik, hogy a világvégi katasztrófától a hívek mentesülni fognak. Elég a hívők, a megtértek, a jók között lenni, akkor semmi nyugtalanságra nincs okunk.

Ez az értelmezés ellene szól e fejezet, sőt az egész könyv logikájának. Hiszen itt olyan emberekről van szó, akiket Jézus melletti tanúságtételükért és az Isten szaváért lefejeztek (vö. 20,4); vagyis akik igen nagy árat fizettek és akik teljes mértékben élték Húsvét misztériumát. Az ő „uralmuk” sem lehet más szintű, mint Krisztus uralma, vagyis békére, igazságosságra és szeretetre épült uralom. De nincs szó a hűség hívekkel való kivételezésről, kiragadásukról az emberiség egyetemes sorsából, történelméből!

Ami viszont a „mikor” kérdését illeti, gondolnunk kell arra a meglehetősen nagy szabadságra, amellyel a Jelenések könyve a számokat kezeli. Az ezer év időt jelöl, de nem örökkévalóságot. Ugyanakkor nehéz az időben elhelyezni ezt az ezer évvel kifejezett korszakot.

Amikor a kezdetét próbáljuk meghatározni, azonnal bizonytalanná válik. Krisztus születésével vagy halálával, feltámadásával vagy Pünkösddel kezdődik? Esetleg Jánossal, a „látnokkal”? Netán azokkal az eseményekkel, melyeket leír? Vagy könyvének megírásával, vagy akkor, amikor a Jelenések könyvét a keresztény közösség elfogadta és olvasni kezdte?

Az egyértelmű meghatározás lehetetlen. A Jelenések könyve azt sugallja, hogy ez a korszak az Úr Húsvétjával kezdődik, illetve az emberek számára akkor, amikor a Húsvét kegyelme (az új élet) átömlik beléjük a hit és a keresztség által.

Sokak képzeletét megragadta az a gondolat, hogy talán Krisztus újra eljönne a földre ezer évre. Ez az ún. millenarista értelmezés. Az Egyház soha nem volt millenarista, viszont millenaristák minden időben támadtak az Egyházban, és néha nagy népszerűsége tettek szert. Az ilyen csalóka elképzelésekkel szemben mindig bölcsebbnek tűnt Szent Ágoston állásfoglalását hangsúlyozni, aki szerint ez az ezer év az Egyház egész történelmi idejét jelenti.

A lényeg nem az ezer év, hanem a hosszú földi időtartam, amelyben Krisztus rejtett uralma már megnyilvánul a hívek lelkében – és azok közösségében, akik úgy szeretik egymást, ahogyan Urunk Jézus szeretett minket – a hit és a keresztség, valamint az Eucharisztia által.

A számok

1. A Jelenések könyvére jellemző a számok gyakori használata:

„első”:	18-szor fordul elő, az Újszövetség egészében 92-szer;
„harmadik, egyharmad”:	23-szor, az Újszövetség egészében 48-szor;
„négy”:	29-szer, az Újszövetség egészében 41-szer;
„hét”:	54-szer, az Újszövetség egészében 87-szer (ez 60%);
„tizenkettő”:	23-szor, az Újszövetség egészében 75-ször;
„huszonnégyszáz”:	a tizenkettő duplája, csak a Jelenések könyvében szerepel;
„ezer”:	28-szor, az Újszövetség egészében 34-szer fordul elő.

2. A számok jelentése:

„egy-első”:	Kizárólagosság, elsőség, méltóság – „ <i>Én vagyok az első és az utolsó...</i> ” (1,17; 2,8; 22,13)
„fél, három és fél”:	Lehatárolt idő, korlátozott idő – „ <i>csönd lett az égben, úgy egy félóra.</i> ” (8,1); „ <i>...egy évig, két évig és fél évig táplálják</i> ” (12,14) „ <i>három és fél nap</i> ” (11,9.11)
„négy”:	egyetemesség, a lakott föld egésze – négy szél, a föld négy sarka (7,1; 20,8)
„hat”:	tökéletesség, de negatív értelemben – 666 (13,18)
„hét”:	teljesség, tökéletesség pozitív értelemben – Ázsia hét egyháza, hét lélek (1,7); hét aranygyertyatartó (1,12); hét csillag (1,16); hét lobogó fáklya (4,5); hét pecsét (5,1)
„tizenkettő”:	a választott nép tizenkét törzsének a megjelenítése, az új Izrael, az Egyház folyamatossága a régivel – tizenkét csillaggal koronázott Asszony (12,1); tizenkét törzs, tizenkét kapu, tizenkét angyal, tizenkét alapkő, tizenkét név, tizenkét apostol... (21,12. 14.20.21) 144 ezer = 12x12 ezer (7,4-8); 2x12 = huszonnégyszáz vén (4,4.10; 5,8; 11,16; 19,4)
„ezer”:	nagy szám, sok, sokaság, hosszú időtartam – ezerszer ezer angyal (5,11); minden törzsből tizenkétezer (7,4-8); ezer év (20,2-7).

A színek

Szín	Jelentése	Példák
fehér	isteni világ, feltámadás, győzelem, méltóság, tisztaság	<i>Az Emberfia feje és haja fehér volt, mint a hófehér gyapjú.</i> (1,14) A fehér haj tehát nem öregséget, hanem örökkévalóságot jelent. „ <i>A győztesnek egy fehér követ adok.</i> ” (2,17) A 24 vén fehér ruhája (4,4) A hívek fehér ruhája: 3,4.5.18; 6,11; 7,9.13; 14,14; 19,14; A fehér ló (6,2; 19,11) „ <i>Az égi seregek fehér lovon kísérik (Isten Igéjét), tiszta fehér patyolatba öltözve.</i> ” (19,14) „ <i>Ezután fehér felhőt láttam, a felhőn ült valaki, aki az Emberfiához hasonlított.</i> ” (14,14) Fehér trón (20,11) (nem ragyogó!)
arany	királyi méltóság	Aranyöv (15,6)
fekete	csapás, veszély	Fekete ló (6,5) Fekete Nap (6,12)
piros, vörös	vérengző, hatalom, erőszak	Tűzvörös ló (6,4) Tűzvörös skarlát (12,3) (A piros néha méltóságot jelent.)
zöld	halál	Zöld ló (6,8)
bíbor, skarlát	kicsapongás, tobzódás	A nagy parázna asszony (17,4) A föld kereskedői siratják a bíbort (18,12)

A Jelenések könyvének felépítése, szerkezete

Ahány tudós, annyi megfigyelés. Egyik sem haszon nélküli, hiszen egy írás több oldalról is megközelíthető. Észre vesszük, hogy mindegyik felosztásnak van jogos alapja, és a szöveg sajátos belső tagozódása révén mintegy fogódzópontot ad a kezünkbe az egész megragadásához.

1. Az első, gyakran ajánlott felosztás az 1,19-ből indul ki: „*Írd le hát (látomásaidat), amit láttál, a jelent és ami ezután történik.*”

Írd le hát.....1,1–8Prológus
amit láttál1,9–20.....bevezető látomás
a jelent.....2,1–3,22.....levelek a hét egyháznak
és ami ezután.....4,1–22,5.....a jövőre vonatkozó látomások
történik22,6–21.....Epilógus.

Néha az utolsó előtti részt (4,1–22,5) még két részre osztjuk:

és ami ezután történik4,1–21,8
és a beteljesedés: ami lesz.....21,9–22,5.

Ennek a felosztásnak az a gyengesége, hogy a hét levelet veszi csupán jelennek, és nem veszi észre, hogy az a gigantikus küzdelem a Római Birodalommal, amely a látomásokban élénk tűnik, szintén a jelenre vonatkozik. Ennek a felfogásnak az is hibája, hogy a Jelenések könyvét úgy fogja fel, mint a történelem képekben előre megírt forgatókönyvét.

2. *P. Loenertz* (The Apocalypse of St. John, London, 1947) a hetes számok szerinti felosztást javasolja:

Prológus	1,1–8
A hét levél	1,9–3,22
A hét pecsét	4,1–7,17
A hét harsona által hirdetett hét csapás	8,1–11,14
A hét jel	11,15–14,20
A harag hét csészéje	15,1–16,17a
A hét hang az égből	16,17b–19,5
Hét látomás	19,6–22,5
Epilógus	22,6–21.

3. *E. Lohmeyer* szintén a hetes számra épít, de elkülöníti a hét levelet a sajátos értelemben vett apokalipszistól:

Prológus és a hét levél	1,1–3,22
Hét látomás a hét pecsétről	4,1–8,1
Hét látomás a hét harsonáról	8,2–11,14
Hét látomás a vadállat uralmáról	11,15–13,18
Hét látomás az Emberfia eljövételéről	14,1–20
Hét látomás a harag hét csészéjéről	15,1–16,21
Hét látomás Babilon elestéről	17,1–19,10
Hét látomás a beteljesedésről	19,11–21,4
Ígéret és epilógus	21,5–22,21.

4. *B. Allo* (Saint Jean: L'Apocalypse, Párizs, 1933) háromrészes felosztást javasol:

Prológus	1,1–8
Kinyilatkoztatás a hét egyháznak	1,9–3,22
A világ és az Egyház jövőjének kinyilatkoztatása Krisztus megdicsőülésének kezdetétől (feltámadás) második eljövételéig	4,1–21,8
A mennyei Jeruzsálem látomása	21,9–22,5
Ígéret és epilógus	22,6–21.

5. *J. Peschek* (Geheime Offenbarung und Tempeldienst, Paderborn, 1929) elkáprázva az ószövetségi szövegek, képek és utalások mérhetetlen tömegétől, igen különös felosztást javasol. A Jelenések könyvében a zsidó templomi liturgia menetét véli felfedezni:

Prológus	1,1–8
I. <i>Reggeli áldozat</i>	
Felolvasás a Tórából = a hét levél	1,9–3,22
Olvasás a prófétáktól, tömjénáldozat = hét pecsét	4,1–8,6

A hét zsoldárai és a bor italáldozat = a hét harsona.....8,7–11,19

II. *A minnah és az esti étkezés*

A minnah imádság és a musa felajánlása = az Antikrisztus

három hatalma.....12,1–16,20

Esti liturgikus étkezés = Babilon eleste17,1–20,15

A mennyei templom fényűző épülete = élet az új égben.....21,1–22,5

Ígélet és epilógus22,6–21.

Az eddigiekből világos, hogy mindenki külön egységnek veszi a prológust (1,1–8) és az epilógust (22,6–21). Majdnem mindig észrevesznek a kutatók bizonyos szakadékokat, pl.: 1,8; 3,22 és 22,5 után. Gyakran megállapítják, hogy a főrészen (4,1–22,5) világos felosztásként mutatkoznak a következő részek: 9,21; 11,18/19; 14,20; 16,20(21); 19,10 és 21,8.

A Jelenések könyve bonyolult rétegződést rejt magában. Felépítése gyakran el van rejtve, közbeiktatások (bevezetők, közjátékok stb.) zavarják meg egyensúlyát. Szerkezetét a következő táblázat mutatja:

Prológus	1,1–8	
Bevezető látomás	1,9–20	
	2,1–3,22	A hét levél
Előkészítő látomás	4,1–5,14	
	6,1–17	A hét pecsét felnyitása
Közjáték	7,1–17	
	8,1	A hetedik pecsét feltörése
A harsonák látomásai, bevezetés	8,2–6	
	8,7–12	A négy harsona látomása
Közjáték	8,13	
	9,1–21	Az ötödik és hatodik harsona látomása
Közjáték	10,1–11,14	
	11,15–18	A hetedik harsona látomása
Bevezetés Isten haragja csészejének látomásaihoz	15,1–16,1	
	16,2–12	Isten haragja csészejének hét látomása
Bevezetés a végső beteljesedés látomásához	19,6–10	
	19,11–22,5	A végső beteljesedés hét látomása
Konklúzió	22,6–21	

Az előző táblázat jól mutatja, hogy a Jelenések könyve hét darab hetes egységből épül fel:

- hét levél (2,1–3,22)
- hét pecsét (6,1–8,1)
- hét harsona (8,7–11,18)
- hétjel (12,1–14,20)
- hét csésze (16,2–17)
- hét látomás Babilonról (17,1–19,5)
- hét látomás a végső beteljesedésről (19,11–22,5).

Mindegyik hetes egység előtt van bevezető: 1,9–20; 4,1–5,1; 8,2–6; 11,19; 15,1–16,1; 16,18–21; 19,6–10.

Mint közjáték foghatók fel: 7,1–17; 8,13; 10,1–11; 10,14.

A hetes egységek egyvégtében bontakoznak ki. Kettő van megszakítva: a pecsétek látomása egyszer (7,1–17), a harsonák látomása kétszer (8,13; 10,1–14).

A Jelenések könyvének kapcsolata az Ó- és Újszövetség irataival

Érdeemes tanulmányozni a következő táblázatot, hogy belássuk: János Apokalipszise beleágyazódik az ó- és újszövetségi isteni kinyilatkoztatásba, és üzenetét csakis a bibliai összefüggések ismeretében érthetjük helyesen.

Jelenések	Ószövetség	Újszövetség
1,1	Dán 2,28	Jn 17,8
1,3		Lk 11,28
1,4.8	Kiv 3,14 MTörv 32,39 Tób 12,15	Zsid 13,8 Róm 1,7 1Kor 1,3
1,5–6	Kiv 19,6	Kol 1,18 1Kor 15,20 Róm 6,9 1Pét 2,9
1,7.13	Dán 7,13 Zak 12,10	Mk 13,26; 14,62 Mt 24,30 Jn 19,37 Lk 24,26
1,8	Iz 44,6	Jn 1,14
1,10	Ez 3,12	Mt 28,1 Jn 20,1 ApCsel 20,7 1Kor 16,2
1,12	Zak 4,2.10	
1,13	Kiv 28,4.31; 39,1 1Mak 10,89 Bölcs 18,24 Dán 7,13; 10,5	
1,14	Dán 7,9	
1,15–16	Dán 10,6 Ez 1,4 Iz 11,4; 49,2	Ef 6,17 Zsid 4,12 Mt 5,8; 17,2
1,17	Iz 6,5; 44,6 Ez 1,28 Dán 8,18; 10,8	Mk 9,6 Mt 17,7; 28,3
1,18	Dán 4,31; 12,7	Mt 16,19
1,19–20	Ag 1,13 Mal 2,7; 3,1	Mt 5,14–16; 11,10 Mk 1,2 Lk 7,27

2,2		ApCsel 19,1; 20,29 1Tim 1,3 2Kor 11,13–15 1Jn 4,1–6
2,7	Ter 2,9 Ez 31,8	Mk 4,9 Mt 11,15 Jn 16,5–15
2,9	Szám 16,3; 20,4	ApCsel 17,5–9 Jn 8,44 Róm 2,17
2,10	Dán 1,12–14	1Kor 9,24
2,11		Mt 11,15
2,13	Ter 3,1–5 Iz 65,25	
2,14	Szám 31,16	2Pét 2,15 Júd 1,11 1Kor 10,8
2,17	Józs 5,12 Iz 62,2; 65,15	Jn 6,27.31–34
2,20	1Kir 16,3–34; 18,4.13; 21,25 2Kir 9,22.30	
2,26 sk	Zsolt 2,9	Mt 19,28 Jn 5,22
2,28	Iz 14,12 Dán 12,3	Mt 13,43 2Pét 1,19
3,2	Ez 34,4	
3,3		Mk 13,35 Mt 24,43 1Tesz 5,2
3,5	Kiv 32,32 Zsolt 69,29 Iz 4,3 Dán 12,1	Fil 4,3 Jel 13,8 Mt 10,32 Lk 10,20; 12,8
3,7	Iz 1,4; 5,16; 6,3; 22,22 Oz 11,9 Kiv 34,6–7	Jn 7,28; 17,3 Mt 16,19
3,9	Iz 45,14; 49,23; 60,14	
3,10		Lk 12,3.6–7
3,11		2Tim 4,8 Mt 5,10–11; 10,22
3,12	Iz 56,5; 62,2	Zsid 12,22 Mt 1,21 Ef 2,20–22 1Pét 2,5 Gal 2,9

3,14	Iz 65,16	Kol 2,1; 4,13.16 Jn 1,3 1Kor 8,6 Kol 1,15–17 Zsid 1,2
3,18	Iz 61,10 Péld 1,9 Zsolt 19,9	Kol 2,3
3,20	Én 5,2	Mt7,7
3,21		Jn 12,26 2Tim 2,12 Lk 22,29
4,2	Ez 10,1; 28,13	Mt 25,31
4,3	Ez 1,26–28	
4,4	Iz 24,23 Dán 7,10 1Kir 22,19 1Krón 24,4–5	
4,5	Ez 1,13 Kiv 19,16 Jób 37,2–5 Zsolt 77,18	ApCse12,3 Mt 3,11
4,6	Ter 1,7 Zsolt 148,4 Ez 1,5–14.22; 10,10 Iz 6,2–4	
4,8	Iz 6,2	
5,1	Ez 2,9	Lk 10,20
5,3		Fil 2,10
5,5	Ter 49,9 Iz 11,1	Róm 15,12 Jn 5,22 Mt 1,6
5,6	Zsolt 75,11; 132,17 1Sám 2,10; 7,9 Kiv 12,3–13; 29,38 Lev 12,6; 14,10; 23,12 Szám 6,12.14; 28,3.8 Sir 46,16 Iz 53,6 MTörv 33,17 Zak 4, 10b	Lk 1,69 Jn 1,29.36; 4,16.26; 15,26; 16,7–15 1Pét 1,18–19 ApCsel 8,32 1Kor 5,7
5,8	Zsolt 33,2; 71,22	
5,9	Iz 35,10; 42,10 Zsolt 33,3; 96,1; 149,1 Dán 3,4.7. 31; 5,19	1Kor 6,20 1Pét 1,18
5,10	Kiv 19,6	
5,11	Dán 7,10	

6,1–8	Iz 13 Jo 2 Ez 14,21 Dán 7,10 Zak 1,7–10; 6,1–8	
6,2	2Mak 10,29; 3,25	
6,6	Lev 26,26 Ez 4,16	Mt 20,2
6,7	Ez 14,21	
6,9	Ter 9,4–5 Lev 17,11.14 MTörv 12,23	Mk 13,7–13 Lk 18,7
6,11		2Pét 3,8
6,12–14	Iz 13,9; 34,4; 40,22; 50,3 Ez 32,7 Ám 8,9	Mt 24,29 Mk 13,24–27 ApCsel 2,20
6,15–17	Iz 2,10.19 21 Oz 10,8	Lk 21,25
7,1	Zak 6,1 Jer 49,36 Dán 7,2	
7,3	Ez 9,2–7	
7,5–8		Róm 9,6–16 Gal 3,29; 6,16 Fil 3,3 Jak 1,1
7,9	1Mak 13,51	
7,13	Zak 4,2–5	Mt 25,11 Jn 12,21; 20,15 ApCsel 16,30
7,14	Dán 12,1	Mk 13,19 Róm 3,25; 5,9 Zsid 9,14 1Pét 1,2.18 1Jn 1,7
7,15	Kiv 40,34–38 Szám 9,15–23 Ez 37,27	Kol 2,9
7,16	Iz 25,8; 49,10 Zsolt 23,2; 36,9	Jn 4,14; 7,37; 10,10 Mt 5,4 Róm 8,18.28–39
8,1	Hab 2,20 Szof 1,7	
8,2	Tób 12,15 Iz 27,13	Lk 1,19 Mt 24,31 1Kor 15,52 1Tesz 4,16
8,5	Ez 10,2	

8,7	Ter 19,24 Kiv 9,23–25	
8,9	Kiv 7,20	
8,11	Kiv 15,23 Jer 9,14; 23,15	
8,12	Kiv 10,21–23	Mt 27,45
8,13	Ez 7,5–26	Lk 21,25
9,1		Lk 10,18 Júd 6 2Pét 2,4 Róm 10,6–8
9,3–5	Kiv 10,14 Jo 1,4	
9,7–10	Jo 1,4	
9,11	Péld 30,27 Jób 26,6 Zsolt 88,12	
9,13	Kiv 27,2; 30,2	
9,18	Jób 41,10	
9,20–21	MTörv 4,28; 32,17 Zsolt 106,36–38; 135,5 Dán 5,4	Róm 1,23 1Kor 10,20
10,1	Zsolt 104,3	
10,3	Ám 1,2; 3,8 Jo 4,16 Jer 25,30 Oz 11,10 Zsolt 18,14; 29,3	Jn 12,28
10,4	Dán 8,26; 12,4.9 Iz 8,16	2Kor 12,4
10,8–10	Ez 2,8–3,3	
11,1	Ez 40,3 Zak 2,5	1Kor 3,16 Kor 6,16 Ef 2;19–22
11,2	Iz 48,2 Dán 9,24.27 Neh 11,1.18	Mt 4,5; 24,10–15; 27,53 Lk 12,32; 21,5.24.34 2Tesz 2,3 1Jn 2,18 Jak 5,17
11,3	Ter 37,34 Mal 3,23 Iz 58,5 MTörv 17,6; 19,15	Mt 11,21; 18,21 2Kor 13,1 1Tim 5,19 Zsid 10,28 Lk 10,1 Jn 18,16–19
11,4	Zak 4,11–14	

11,5	2Kir 1,9–14 Szám 16,25–35 Jer 5,14 Sir 48,1 Iz 11,4	2Tesz 2,8
11,6	1Kir 17,1 Sir 48,3.10 Kiv 7,14–12,33 Mal 3,23 MTörv 18,15	Lk 4,25 Jak 5,17 Mt 11,10.14 Mk 6,15; 9,4.11:13 Jn 1,21; 6,14; 7,40 ApCsel 3,22–26
11,7	Dán 7,7–28	
11,8	Iz 1,9; 3,9 Ez 16,40–52 Bölcs 19,13–17	
11,10	Eszt 9,19	
11,11–13	Ez 9,11; 37,5.10 Jer 25,29	1Pét 1,17
11,19	Kiv 25	
12,1	Ter 3,16; 37,9 Zsolt 104,2 Iz 1,8; 7,10–16; 50,1; 66,7–9 Mik 4,9	Mt 1,22 Gal 4,26 Zsid 12,22
12,2	Mik 4,10 Iz 7,14; 26,1.17; 66,7	1Tesz 5,3
12,3–4	Ter 3,15	Jn 12,1; 14,30; 16,11 Mt4,8
12,4	Dán 8,10 Jób 3,8; 26,13	
12,5	Zsolt 2,9 Jer 20,15 Iz 66,7	
12,7	Dán 2,35; 10,21; 12,1	Mt 25,41
12,9	Ter 3,14 Bölcs 2,24	2Kor 11,3 Lk 10,18
12,10	Jób 1 Zak 3,1	Lk 22,31 Róm 8,33
12,14	Kiv 19,4 MTörv 32,11	
12,17		Mt 16,13
13,1	Dán 4,13; 7,3–7,15–27	
13,6	Dán 7,8.25	
13,7	Dán 7,21	
13,10	Jer 15,2; 43,11	Mk 13,13 Róm 1,23; 8,28 Mt 26,51 2Tesz 2,3–12 1Jn 2,18.22; 4,3 2Jn 7

13,11		Mt 7,15 Mk 13,22
13,13	1Kir 18,38 2Kir 1,10	Mk 13,22 2Tesz 2,9
13,14	Dán 3	Jn 20,27
13,15	Dán 3,6.15	2Tesz 2,4 Mt 24,5
14,1	Zsolt 2,6; 110,2 Iz 24,23	Jn 3,5; 4,14
14,4	Dán 7,13	Mk 8,34 Jn 13,36; 21,19
14,5	Iz 53,9	Mt 5,8 1Pét 1,19 Zsid 9,14
14,6		Mt 24,14 Mk 13,10
14,7		ApCsel 14,15–17; 17,24–31 1Tesz 1,9 Mt 3,2; 4,17 Mk 1,14
14,8	Dán 4,27 Iz 21,9; 47,1 Jer 51,7–8	1Pét5,13
14,10	Iz 51,17 Jer 25,15–29	Zsid 1,14
14,11	Ter 19,28 Iz 34,10 Zsolt 74,9	
14,13		Mt 5,3–12; 25,14–24; 25,31–40 Zsid 3,7
14,14	Dán 7,13 Jo 3,1	Mk 13,26; 14,62 ApCsel 1,9.11
14,15–16	Jo 4,13 Iz 17,5 Jer 2,21	Mk 4,29; 13,27.32 ApCsel 1,7 Mt 13,39.41.49; 24,31
14,19	Iz 63,2–6 Siral 1,15 Jo 4,13	Mt 13,30
14,20	Jo 4,2.12–16 Zak 14,2–7.12–15 Iz 63,3	
15,2	Kiv 14–15	
15,3	Kiv 15,1–18 Zsolt 147,5; 86,9; 99,3; 111,2; 139,14; 89,15; 145,10–17 Jer 10,6	
15,5	Kiv 25,9	Zsid 8,5
15,7	Ez 9,2	

15,8	Ez 10,4 Kiv 19,18; 20,21; 24,15–18; 40,34 Iz 6,4 1Kir 8,10	Zsid 12,29
16,1	Kiv 7–10	
16,2	Kiv 8,8–12	
16,3	Kiv 7,14–25	
16,10	Kiv 10,21–23	
16,13	Kiv 8,1–7 Zsolt 2,1–3	
16,15		Mt 24,42–44 Mk 13,33–37 Tesz 5,2–11
16,16	2Krón 35,22 Bír 4,4; 5,19 2Kir 9,27; 23,29 Zak 12,11	
16,18	Kiv 9,13–26	
17,1	Jer 51,13 Iz 1,21; 23,15 Ez 16,15 Oz 4,12–14; 5,3–7 Náh 3,4	
17,3	Iz 21,1–10	
17,7	Dán 7,15–27; 8,15–26	
17,8	Dán 7	2Tesz 2,9
17,9	Dán 4,13 Iz 29,1	1Pét 2,13.17 1Tim 2,2
17,12	Dán 7,7	1Tim 6,15
17,15	Iz 8,7 Jer 47,2	
17,16	Oz 2,5 Mik 3,3	
17,17	Zsolt 2,4	
18,1	Ez 43,2	Lk 2,9 1Tim 6,16
18,2	Iz 13,20; 34,11 Jer 50,39 Bár 4,35 Szof 2,14 Lev 11,13–19	
18,4	Iz 13,21; 21,9 Jer 51,45	Mk 13,14–18
18,5	Jer 51,6.9.45	Mk 13,14
18,6	Jer 16,18; 17,18; 50,15.29	
18,7	Iz 47,5.8	

18,8	Ez 28,18 Iz 47,9 Jer 50,32.34	
18,9	Ez 26,12–18	
18,12	Ez 27	
18,17–19	Ez 27, 26–36	
18,20		1Kor 12,28
18,21	Neh 9,11 Jer 51,60–64	
18,22–24	Ez 26,13 Iz 23,8; 24,8 Jer 7,34; 16,9; 25,10; 51,48 Náh 3,4	Mt 23,35
19,7	Iz 54,5; 62,4 Ez 16,7 Oz 2,4–25	Mt 22,2–14; 25,1–13 Lk 12,36 Jn 3,29 2Kor 11,2 Ef 5,15–33
19,8		Ef 2,10 Fil 2,12
19,9		Jn 16,22.33 Lk 14,15
19,10		Jn 14,26; 16,13
19,11	Iz 11,3–5 Zak 6,1	Mk 3,27 Lk 11,21
19,12	Dán 10,6 Ez 1,4	
19,13	Iz 63,1–6	Jn 1,1.14.17; 14,9 Zsid 1,1 Gal 4,4 1Jn 1,1
19,14		Mk 13,27 Mt 25,31 2Tesz 1,7 1Kor 6,2
19,15	Iz 11,4 Zsolt 2,9 Bölcs 18,14–16	2Tesz 2,8
19,17	Ez 39,17–20	
19,20	Iz 30,33 Dán 7,11	
20,3	Iz 24,22 Zsolt 90,4	Lk 22,31 Ef6,11 1Pét 5,8
20,4	Dán 7,9–12 Ez 37	Mt 19,28 Lk 22,30 1Kor 6,2
20,5		Mk 8,35
20,6		Jn 8,51; 11,25

20,8	Szám 11,26–29 Ez 38,2–39,16	
20,9	Ez 38,22	
20,11	Iz 6,1 Ter 3,17	2Pét 3,10 Róm 2,5; 3,6; 8,19–22; 14,10 Mt 6,4; 16,27; 18,35; 25,31–46 1Kor 5,13 Zsid 12,25 Jak 4,12 1Pét 1,17 Jn 5,22 ApCsel 10,42; 17,31 2Kor 5,10
20,12	Dán 7,10 Mal 3,16 Iz 65,6 Jer 22,30	Lk 10,20 Fil 4,3 Mt 25,31–46 Róm 2 2Kor 5,10
20,14		Róm 5,12.17.21 1Kor 15,26
21,1	Ter 1,1 Iz 65,17; 66,22	2Pét 3,5.13 Mt 19,28
21,2	Iz 61,10	Gal 4,26 Zsid 12,22
21,3	Ez 37,27; 48,35 Lev 26,11 Zak 8,8 Jer 30,22	Mt 5,8 1Kor 13,12 2Kor 5,6 1Jn 3,2
21,4	Iz 25,8; 35,10; 43,18; 65,19–25	
21,5	Iz 43,19 Ter 1,3–24	
21,6	Iz 55,1	Mt 5,6 Jn 4,10.14; 7,37
21,7	2Sám 7,14	Róm 8,17 Gal 4,7
21,8		Jn 8,44
21,9–22,2	Ez 40–47	
21,9	Ez 40,2 MTörv 32,48; 34,1	
21,11	Iz 54,11; 60,1 Ez 43,2–5	
21,12–14	Ez 48,30–35 Iz 62,6	Ef 2,20 Mt 16,18
21,15–17	Ez 40,1–42,20	
21,18–21	Iz 54,11 Tób 13,17 Kiv 28,17–21 Ez 28,13	

21,22	Ez 40,5–47,12 Iz 60,19	Jn 1,4.9; 3,19; 8,12; 9,5; 12,45
21,24–27	Iz 30,26; 60,1–22; 66,12 Jer 3,16 Zak 14,7	
22,1	Ter 2,10–14 Ez 47,1–12	
22,2	Zak 14,11 Ez 47,7–12	
22,4		Mt 5,8 1Kor 13,12 Jn 8,12 1Jn 3,2
22,6		1Kor 14,32
22,10	Dán 8,26; 12,4.9–10 Ez 3,27	
22,12	Iz 40,10	
22,13		Jn 5,19; 10,30
22,15		Mt 7,6 Fil 3,2 2Pét 2,22
22,16	2Sám 7,16	
22,17	Iz 55 ,1	Jn 7, 37–39; 14,16 Róm 8,15.26
22,18	MTörv 4,2; 13,1	
22,20		1Kor 16,22

A szentírási idézetek a Szent István Társulat Bibliájából (Bp., 1978.), illetve a Békés Gellért – Dalos Patrik fordította Újszövetségből (Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1996.) valók.